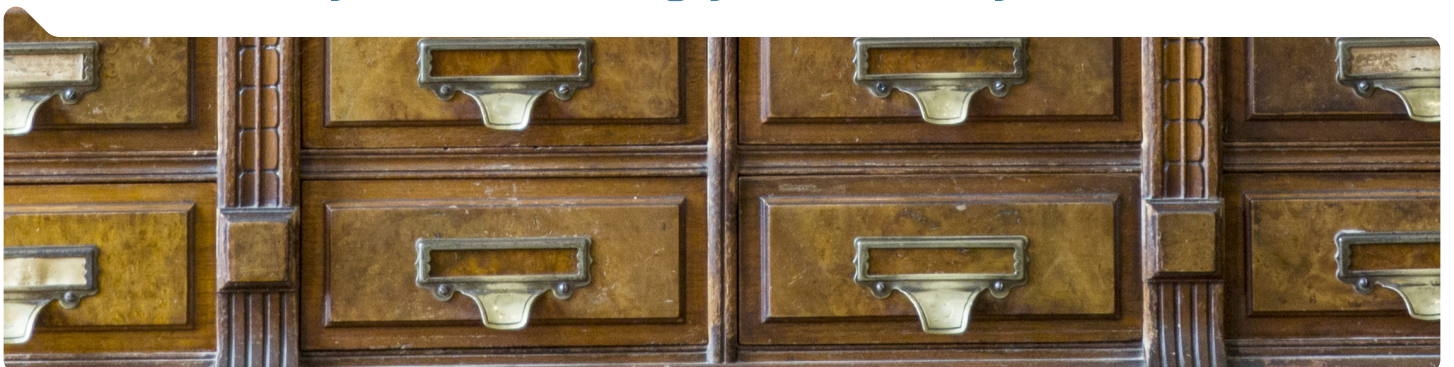

Pensioenfonds

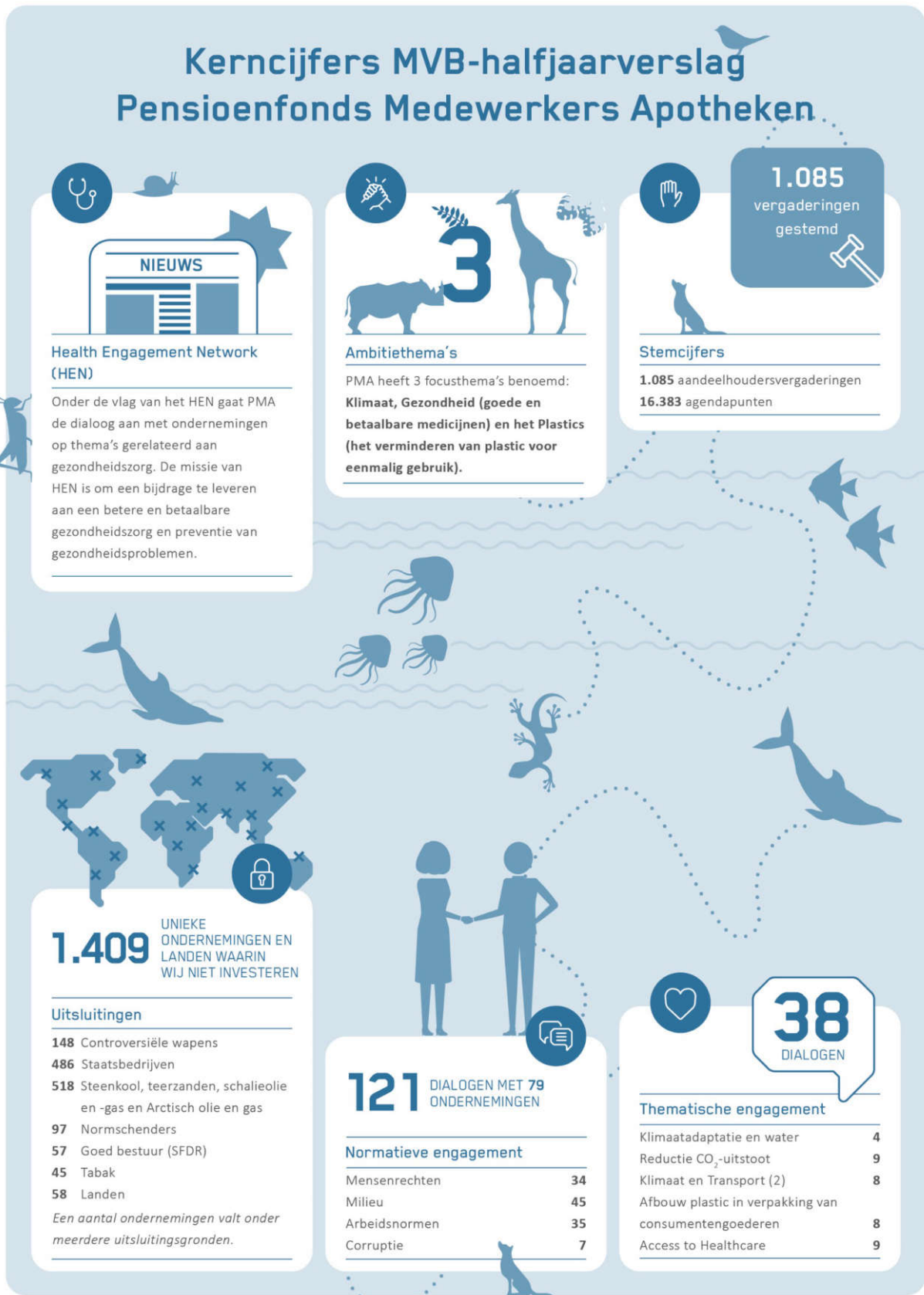
Medewerkers Apotheken

MVB-halfjaarverslag januari - juni 2024

pensioenfonds medewerkers apotheken

Inhoudsopgave

	02
1. MVB-ontwikkelingen H1 2024	05
2. Inleiding Verantwoord Beleggen	08
3. Uitsluitingsbeleid	11
4. Engagement	14
5. Stembeleid & Corporate Governance	66
6. Bijlagen	72

1. MVB-ontwikkelingen H1 2024

In het afgelopen halfjaar heeft Pensioenfonds Medewerkers Apotheken (PMA) verschillende stappen gezet op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen. We hebben ons MVB-beleid verder aangescherpt. Dit beleid is te vinden op [de website van PMA](#).

We hebben een onderscheiding ontvangen van Pension Pro binnen de categorie Verantwoord beleggen/ ESG

Pensioenfondsen Huisartsen (SPH) en PMA hebben een onderscheiding ontvangen van Pension Pro in de categorie Verantwoord beleggen/ ESG. De onderscheiding hebben we gekregen voor het engagement initiatief dat we gestart zijn onder de vlag van het Health Engagement Network (HEN). Samen met SPH gaan we de dialoog aan met 5 ondernemingen in de farmaceutische sector, om de afvalstroom in de zorg in te dammen. Zowel huisartsen als apothekers zien dagelijks dat hun sector verantwoordelijk is voor een enorme berg afgedankte verpakkingen, plastic handschoenen, oude medicijnen en gebruikte injectienaalden.

Daarom hebben SPH en PMA de handen ineen geslagen om leveranciers van medicijnen en medische hulpmiddelen aan te spreken en gezamenlijk te kijken of dat niet anders kan. Denk hierbij aan oplossingen voor ongebruikte medicijnen, of terugname en recycling van handschoenen.

De eisen die de fondsen stellen aan de vijf ondernemingen verschillen per onderneming. Bij de ene onderneming vragen de fondsen bijvoorbeeld inzicht in de afvalstroom, terwijl ze bij een ander concern vragen om een reductiedoelstelling, omdat die onderneming al zicht heeft op de afvalstroom. De engagementtrajecten gaan circa drie jaar duren.

We hebben een MVB-deelnemersonderzoek uitgevoerd

Aan het begin van het jaar hebben een uitvraag gedaan onder onze deelnemers. MVB was hierbij een belangrijk onderwerp. De focus van de MVB-vragen lag dit keer op de thema's klimaat en biodiversiteit.

Uit de resultaten van de uitvraag kunnen we opmaken dat men over het algemeen vindt dat klimaat en biodiversiteit

belangrijke thema's zijn. Ook vindt de meerderheid van de respondenten dat deze thema's een plek verdienen in het MVB-beleid van PMA. Daarnaast staan onze deelnemers positief ten opzichte van impactbeleggen.

Al met al beschouwen we de uitkomsten als positief signaal voor de (door)ontwikkeling van ons MVB-beleid en de ingeslagen route.

We gaan beleggen in Nederlands zorgvastgoed

PMA wil een positieve bijdrage leveren op het thema gezondheid. Daarom hebben we besloten om te investeren in het Achmea Dutch Healthcare Property Fund. Dit fonds investeert in de aantrekkelijkste groeisegmenten binnen de zorgvastgoedmarkt. Bijvoorbeeld in middel dure levensloopbestendige woningen, particuliere woonzorg, intramurale zorgwoningen en eerste- en anderhalvelijns gezondheidscentra. Wij zijn van mening dat een dergelijke belegging goed past bij de identiteit van pensioenfonds, gezien de focus op gezondheid.

We hebben (opnieuw) een verdrag over vervuiling door eenmalig plastic ondertekend

Tijdens de vierde bijeenkomst van het Intergouvernementeel Onderhandelingscomité voor Plastic Vervuiling in april 2024, hebben 160 financiële instellingen van over de hele wereld (waaronder PMA) regeringen opgeroepen om te onderhandelen over een ambitieus verdrag, om een einde te maken aan de wereldwijde plasticvervuiling.

Door de verklaring te ondertekenen erkennen financiële instellingen dat de financiële sector een belangrijke rol speelt bij het beperken van de financiële risico's die verband houden met plasticvervuiling. Daarnaast heeft de financiële sector van de gelegenheid gebruik gemaakt

om onderhandelaars te informeren over hoe een robuust akkoord er vanuit het perspectief van de sector uit zou moeten zien.

De verklaring vraagt specifiek om een verdrag dat wordt ondersteund door bindende regels en verplichtingen voor regeringen om de volledige levenscyclus van plastic aan te pakken. Daarnaast moet het verdrag gebaseerd zijn op een wetenschappelijke benadering en dat het een raamwerk wordt gecreëerd om alle economische deelnemers op één lijn te brengen met de doelstellingen van het verdrag. Bovendien vraagt de sector om geharmoniseerde doelstellingen op te nemen in het verdrag, waarin de hele waardeketen van kunststoffen wordt opgenomen.

We liggen op schema met de implementatie van ons klimaatbeleid

We hebben het MVB-beleid geüpdatet en op de website geplaatst. De belangrijkste aanpassing is de toevoeging van ons klimaatbeleid en het beleidskader voor impactbeleggingen, waarmee we komende jaren verder mee aan de slag gaan. In de eerste helft van 2024 hebben de voortgang t.a.v. de implementatie van ons klimaatbeleid geëvalueerd. De conclusie is positief, aangezien we weer een aantal belangrijke stappen hebben gezet. Voor zowel de VS en EU creditportefeuilles is de CO₂-reductiedoelstelling van kracht. Daarnaast is, met de transitie van het Northern Trust aandelen opkomende markten beleggingsfonds naar het Achmea IM aandelen opkomende markten beleggingsfonds, de CO₂-reductiedoelstelling nu ook van toepassing op deze beleggingscategorie. Het implementeren van de CO₂-reductiedoelstelling voor ons aandelen wereld mandaat staat op de planning voor 2025.

Ook zijn we gestart met klimaatengagement. Momenteel nemen we deel aan 3 thematische engagements i.r.t. het thema klimaat. We rapporteren over de voortgang van de dialogen in het engagement hoofdstuk van deze rapportage.

We monitoren en verminderen de CO₂-voetafdruk van onze aandelen en bedrijfsobligatieportefeuilles t.o.v. het CTB-reductiepad

De Climate Transition Benchmark (CTB) is de referentie-index voor onze CO₂-reductiedoelstelling. Deze index gebruiken we dus (alleen) als referentie voor de verlaging van de CO₂-voetafdruk van (een deel van) onze beleggingsportefeuille. Dit betekent een reductie van de CO₂-voetafdruk van 30% ten opzichte van de generieke benchmark voor de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles per eind 2020. Daarna volgt een jaarlijkse reductie van 7%. In 2050 willen we voor dit deel van de portefeuille CO₂-neutraal zijn.

In het onderstaande figuur hebben we de CO₂-voetafdruk van de portefeuille afgezet tegen het reductiepad dat

we volgen om ons doel te bereiken. De relevante beleggingsportefeuilles zullen vanaf ultimo 2020 een reductie moeten realiseren van ten minste 30% (roze stippelijijn). Vanaf 2021 zullen deze portefeuilles additioneel 7% CO₂-reductie per jaar moeten laten zien (groene stippelijijn). De jaarlijkse doelstelling van 7% CO₂-reductie is absoluut en is dus niet gekoppeld aan de CO₂-voetafdruk van de generieke benchmark.

CO₂-voetafdruk portefeuilles

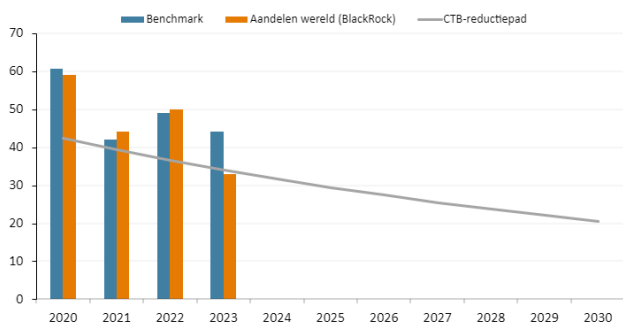
Voor het in kaart brengen en het monitoren van de CO₂-voetafdruk van de relevante portefeuilles gebruiken we de maatstaf CO₂ / EVIC (Enterprise Value Including Cash). Deze maatstaf wordt voorgeschreven vanuit de EU Benchmarks Regulation, waarin de Europese Commissie de criteria voor klimaat benchmarks heeft vastgelegd. Met deze maatstaf worden de gefinancierde emissies in kaart gebracht. Kortom, met behulp van de CO₂ / EVIC maatstaf kan worden berekend hoeveel absolute emissies van een onderneming waarin wordt belegd, kunnen worden toegekend aan een belegger op basis van het percentage van de onderneming dat de belegger bezit. De onderstaande grafieken tonen de voortgang van de relevante portefeuilles t.o.v. het CTB-reductiepad per eind 2020.

De CO₂-voetafdruk van de aandelenwereldportefeuille ligt per ultimo 2023 onder het reductiepad. Hoewel deze portefeuille passief wordt beheerd t.o.v. de generieke benchmark (MSCI World), zorgt het uitsluitingsbeleid voor fossiele brandstoffen voor een flinke daling in de CO₂-voetafdruk.

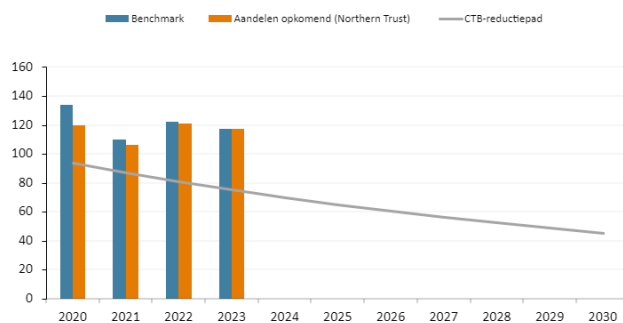
De CO₂-voetafdruk van de aandelen opkomende markten portefeuille ligt dicht bij de generieke benchmark (MSCI World). Het betreft een fondsbelegging onder beheer bij Northern Trust, waarop geen CO₂-reductiepad van toepassing is. Met de transitie naar het Achmea IM Aandelen Opkomende Markten Fonds in april 2024, waarop wel een CO₂-reductiepad van toepassing is, zal ook voor deze portefeuille de CO₂-voetafdruk geleidelijk worden teruggebracht naar netto 0 in 2050.

De CO₂-voetdruk van de bedrijfsobligatieportefeuilles laten een verschillend beeld zien. De EU-bedrijfsobligatieportefeuille (onder beheer bij Insight) lag per ultimo 2020 al ruim onder het reductiepad, terwijl de CO₂-voetafdruk van de VS-bedrijfsobligatieportefeuille (onder beheer bij PGIM) nog ver boven het reductiepad lag. De laatstgenoemde heeft daarna een sterke daling heeft laten zien. Dit is onder meer het gevolg van het fossiele uitsluitingsbeleid en het vastleggen van het CO₂-reductiepad in de mandaatrichtlijnen voor deze portefeuille.

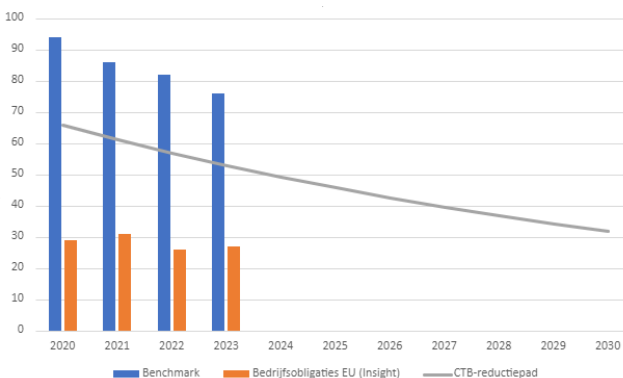
FIGUUR 1.1 CO₂-VOETAFDRUK AANDELEN WERELD PORTEFEUILLE EN BENCHMARK T.O.V HET CTB-REDUCTIEPAD

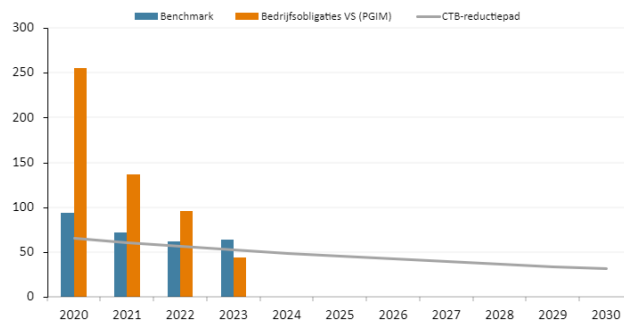
FIGUUR 1.2 CO₂-VOETAFDRUK AANDELEN OPKOMENDE MARKTEN PORTEFEUILLE EN BENCHMARK T.O.V HET CTB-REDUCTIEPAD

FIGUUR 1.3 CO₂-VOETAFDRUK BEDRIJFSOBLIGATIES EU PORTEFEUILLE EN BENCHMARK T.O.V HET CTB-REDUCTIEPAD

FIGUUR 1.4 CO₂-VOETAFDRUK BEDRIJFSOBLIGATIES VS EN BENCHMARK T.O.V HET CTB-REDUCTIEPAD

2. Inleiding Verantwoord Beleggen

PMA voert een Maatschappelijk Verantwoord Beleggen beleid (hierna: MVB-beleid) bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u de laatste stand van zaken met betrekking tot de ingezette instrumenten en vindt u terug welke activiteiten namens PMA zijn ondernomen. Op de website van PMA vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

2.1. Verantwoord beleggen

PMA vindt maatschappelijk verantwoord beleggen belangrijk. PMA vindt dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom besteedt PMA waar nodig en mogelijk binnen de fiduciaire verantwoordelijkheid aandacht aan ecologische, sociale en governance onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

2.2. Uitgangspunten

Voor het MVB-beleid hanteert PMA de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties (UN Global Compact) als uitgangspunt alsook de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO-richtlijnen) en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (Guiding Principles).

Het UN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 5.1) en beslaat vier hoofdthema's:

- Mensenrechten;
- Arbeidsnormen;
- Milieu;
- Anticorruptie.

Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en de principes van de International Labour Organisation (ILO). Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren.

De OESO-richtlijnen geven naast de vier genoemde thema's richting aan ondernemingsgedrag op de volgende thema's:

- Consumentenbelangen;
- Wetenschap en technologie;
- Mededinging;
- Belastingen.

De UN Guiding Principles bieden internationaal geaccepteerde richtlijnen over hoe ondernemingen met mensenrechten dienen om te gaan.

2.3. Instrumenten

In de uitvoering van het verantwoord beleggen beleid hanteert PMA een aanpak waarbij gebruik wordt gemaakt van de volgende instrumenten:

1. Het uitsluiten van ondernemingen en landen;
2. Het voeren van dialogen met ondernemingen (engagement);
3. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen (proxy voting);
4. Integratie van duurzaamheidsinformatie in beleggingsprocessen (ESG-integratie);
5. Doelinvesterings.

De instrumenten, de gemaakte keuzes en de recente ontwikkelingen worden ieder in afzonderlijke hoofdstukken besproken.

2.4. Reikwijdte van het verantwoord beleggen beleid

Daar waar mogelijk en wenselijk past PMA het eigen MVB-beleid toe op haar beleggingen. Ons MVB-beleid

is (grotendeels) van toepassing op beleggingen in discretionaire mandaten. PMA belegt via mandaten binnen de volgende beleggingscategorieën:

- aandelen wereldwijd
- bedrijfsobligaties EU
- bedrijfsobligaties VS
- staatsobligaties
- beursgenoteerd vastgoed (wereldwijd)

PMA onderhoudt een uitsluitingenlijst, waaraan de beheerders van deze mandaten zich dienen te houden. Daarnaast past PMA het stembeleid toe op het aandelenmandaat waarin het fonds belegt. Voor zowel de aandelen wereld- als voor beide bedrijfsobligatieportefeuilles gaat PMA de dialoog aan met de ondernemingen waarin het pensioenfonds belegt.

PMA maakt voor het beheer van haar vermogen ook gebruik van externe vermogensbeheerders. Wanneer PMA gebruik maakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders, is het niet mogelijk om het eigen MVB-beleid toe te passen. PMA kiest er daarom voor om in beleggingsfondsen te beleggen, die zo veel mogelijk aansluiten bij de uitgangspunten van het pensioenfonds. Deze beleggingsfondsen worden vervolgens ook aan ESG-criteria getoetst.

Aandelen

Aandelen ontwikkelde markten

De aandelenbeleggingen “wereld ontwikkelde markten” zijn vormgegeven in een discretionair beleggingsmandaat bij BlackRock. Deze portefeuille wordt passief beheerd tegen de MSCI World Index en het eigen uitsluitingsbeleid, stem- en engagementbeleid zijn volledig van toepassing op dit mandaat.

PMA is van mening dat bedrijven, die op ESG-gebied sterk achterblijven bij sectorgenoten, niet in de beleggingsportefeuille horen. Daarom hebben we besloten om bij het beheer van de aandelenportefeuille ontwikkelde markten een worst-in-class benadering toe te passen. Bedrijven met een ESG-rating B of CCC worden daarom uitgesloten van belegging.

Aandelen opkomende markten

De aandelenbeleggingen in opkomende markten zijn vormgegeven in het aandelen opkomende markten beleggingsfonds van Achmea IM. Het MVB-beleid van Achmea IM, dat in grote lijnen overeenkomt met het MVB-beleid van PMA, is van toepassing op dit beleggingsfonds.

Beursgenoteerd vastgoed

PMA belegt in beursgenoteerd vastgoedmandaat via een discretionair mandaat bij Kempen. PMA is met Kempen overeengekomen, dat ESG-integratie wordt toegepast om de portefeuille te optimaliseren. Hierbij gaat Kempen uit van haar eigen methodiek, waarbij vooral governance factoren zwaarwegend worden meegenomen in het maken

van beleggingsoverwegingen. Sociale en milieufactoren spelen in mindere mate ook een rol in het beleggingsproces van Kempen.

Vastrentende waarden

PMA heeft voor het merendeel van de vastrentende waarden beleggingen gekozen voor discretionaire mandaten, die beheerd worden door de verschillende vermogensbeheerders. Op deze mandaten is ons eigen uitsluitingsbeleid volledig van toepassing. Naast het uitsluitingsbeleid wordt ook het eigen engagementbeleid toegepast op ondernemingen binnen de bedrijfsobligatiemandaten.

Staatsobligaties

PMA belegt in staatsobligaties via een discretionair mandaat bij Achmea IM. Op dit mandaat is het landenbeleid van toepassing. Daarnaast past Achmea IM ESG-integratie toe, door MSCI landenscores mee te nemen in het vaststellen van portefeuillewegingen van bepaalde landen.

Daarnaast heeft PMA green bonds opgenomen in de bedrijfsobligatieportefeuilles. Dit zijn obligaties uitgegeven door ondernemingen of landen, waarvan de opbrengsten worden gebruikt om energietransitie, of andere projecten die een aantoonbaar positief effect hebben op klimaatverandering, te financieren. In de mandaatrichtlijnen is een minimumallocatie van 3% green bonds opgenomen.

EMD

PMA belegt in Emerging Market Debt (EMD) via de EMD beleggingsfondsen van Achmea IM. Op deze beleggingsfondsen is het landenbeleid van Achmea IM van toepassing, dat gelijk is aan het landenbeleid van PMA.

Bedrijfsobligaties EU en VS

PMA heeft een EU bedrijfsobligatiemandaat bij Insight (EU) en een VS bedrijfsobligatiemandaat bij PGIM. PMA is met deze vermogensbeheerders overeengekomen dat zij, op basis van eigen methodiek, ondernemingen met met een (zeer) slechte ESG-score weren uit de portefeuille. Dit beleid is overeenstemming met het worst-in-class beleid dat wordt toegepast op het aandelen wereld mandaat.

In de mandaatrichtlijnen voor de bedrijfs- en staatsobligatieportefeuilles zijn green bond minimum- (EU bedrijfsobligaties en staatsobligaties) en doelallocaties (VS bedrijfsobligaties) opgenomen. Deze percentages worden periodiek geëvalueerd. Voor zowel de EU-bedrijfsobligatieportefeuille als voor de VS-bedrijfsobligatieportefeuille is de green bond allocatie vastgesteld op 2,5%.

Bedrijfsleningen

PMA belegt in het een bedrijfsleningenfonds van M&G, Op dit fonds is het MVB-beleid van M&G van toepassing. Begin 2024 heeft het fonds een verduurzamingslag gemaakt, waardoor het beter aansluit bij het MVB-beleid van PMA.

Er is nog wel sprake van een beleidsgap. De beleidsgap ligt vooral aan de klimaatkant. Hoewel M&G stelt rekening te houden met klimaatrisico's, is het fossiele uitsluitingsbeleid van het fonds minder streng dan dat van PMA en wordt de CO2-voetafdruk van de portefeuille niet gemonitord en ijggestuurd a.d.h.v. een reductiepad.

Alternatieve beleggingen

Niet-beursgenoteerd vastgoed

PMA belegt in niet-beursgenoteerd vastgoed via de externe managers: Aberdeen, Blue Sky Real Estate en CBRE (in afbouw). Voor vastgoedbeleggingen (niet-beursgenoteerd) hanteert PMA geen uitsluitingen op objectniveau. Het ESG-beleid voor vastgoed is gericht op 'positive screening'. Binnen de randvoorwaarden (zoals risico/rendement en de positie van PMA binnen de fondsen) verlangt PMA het onderstaande van de externe managers van vastgoedportefeuilles:

A) Minimaal 80% van de objecten/managers heeft een minimale score van drie GRESB -sterren en in 2022 gemiddeld minimaal vier GRESB-sterren voor alle beleggingen van de vastgoedfondsen/-mandaten, waarin PMA direct belegt.

B) PMA nodigt de (bestaande en -eventueel- toekomstige) operationele managers uit voor een gesprek over:

- het klimaatrisico in hun portefeuilles
- de locaties van hun beleggingen
- de CO2-uitstoot van hun beleggingen
- de verdeling van GRESB-scores van hun beleggingen

Daarnaast wordt binnen de niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille 10 miljoen euro gealloceerd naar zorgvastgoed.

Infrastructuur

Voor de infrastructuurportefeuille, die net als de vastgoed portefeuille in opbouw is, wordt gebruikt gemaakt van beleggingsfondsen. Om ook voor deze portefeuille meer expliciet invulling te geven aan het thema Klimaat is besloten om een doelallocatie van 25% duurzame energie op te nemen. Binnen de beleggingscategorie infrastructuur ligt het meest voor de hand om impact te maken op de thema's energietransitie en klimaatverandering. Dit kan bijvoorbeeld door te investeren in de opwekking van duurzame energie (wind, zon, waterkracht, geothermie en biomassa) en daaraan gerelateerde infrastructuur zoals distributie- en transmissienetwerken en opslagfaciliteiten (bijvoorbeeld batterijen).

Private Equity

PMA belegt in Private Equity (PE) via deelnemingen in het Partners Group Private Equity Fund, 2011 en 2015. Het MVB-beleid van PMA is niet van toepassing op deze beleggingen. Deze categorie is in afbouw.

2.5. Transparantie en verantwoording

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed MVB-beleid. PMA rapporteert daarom tweemaal per jaar over hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het MVB-beleid. Ook rapporteert PMA over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op sociale, governance en milieuthema's. Daarnaast geven wij inzicht in ons stemgedrag via een vote disclosure system. De rapportages en het systeem zijn toegankelijk via de website van PMA. Ook staan de volgende documenten op website:

1. Verantwoord beleggen beleid;
2. Stembeleid;
3. Overzicht van beleggingen;
4. Stem- en corporate governance kwartaalverslagen;
5. Verslag betrokken en verantwoord aandeelhouderschap.

3. Uitsluitingsbeleid

Een institutionele belegger kan om uiteenlopende redenen op voorhand niet willen beleggen in bepaalde ondernemingen of landen. Zo kan hij ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of die controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit, is het toepassen van een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen om een ander product te produceren. PMA past in dat geval een uitsluitingsbeleid toe. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen op het gebied van mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het UN Global Compact en de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen het uitgangspunt. In onderstaande tabel zijn de uitsluitingsgronden voor het uitsluitingsbeleid van PMA opgenomen. De lijst met uitgesloten ondernemingen is opgenomen in de bijlagen.

3.1. Uitsluitingsgronden

In onderstaand overzicht zijn de uitsluitingsgronden die relevant zijn voor PMA uiteengezet. In de bijlagen kunt u de uitgesloten bedrijven per 1 juli 2024 vinden.

Uitsluitingscriterium	Definitie	Data	Update	Bijlagen
Controversiële wapens	<ul style="list-style-type: none">Nucleaire wapensBiologische wapensChemische wapensAntipersoonsmijnenClustermunitie <p>Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Achmea IM daarbij aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid.</p> <p>Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond.</p>	ISS ESG	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Tabak	Betrokkenheid van individuele bedrijven wordt vastgesteld aan de hand van omzet gegenereerd uit de productie en distributie van tabaksgoederen. Een onderneming wordt uitgesloten indien de tabaksgoederen gerelateerde omzet meer dan 50% is.	ISS ESG	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Steenkool	Achmea IM hanteert een restrictief beleid ten aanzien van steenkool. Het steenkoolbeleid is gericht op het delven en het gebruik van thermisch steenkool (inclusief bruinkool, bitumen, antraciet en stoomkolen). Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als: a. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit steenkoolgerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop aan externe partijen zijn relevant bij het bepalen van de aan steenkool	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024

Teerzanden	<p>gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.</p> <p>b. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is van elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen).</p> <p>Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en verwerking van teerzanden voor de winning van olie.</p>	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Schalie- olie en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van schaliegas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Arctisch olie- en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van Arctisch gas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Normschenders	Achmea IM sluit ondernemingen uit die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden. Het Pensioenfonds spreekt van een structurele schending wanneer de schending ook na dialoog na ten minste twee jaar nog altijd niet (in voldoende mate) is opgeheven.	ISS ESG	Jaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Landen	<p>In de portefeuille van staatsobligaties van opkomende markten mag niet belegd worden in obligaties geëmitteerd door landen gesanctioneerd door de VN Veiligheidsraad en EU. De onderzoeksresultaten van de volgende instituten worden gebruikt om de landenprestaties inzichtelijk te maken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Freedom House met de Freedom in the World index, • ITUC met de ITUC Global Rights index; • EPI (Yale) met de Environmental Performance Index; • Transparency International met de Corruption Perception Index. 	EU en VN sanctielijst, Freedom House, ITUC, Transparency International	Jaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Staatsbedrijven van uitgesloten landen	Wij kiezen er voor staatsbedrijven (bedrijven die voor meer dan 50% van de staat zijn) uit te sluiten omdat we niet wensen bij te dragen aan het financieren van landen die arbeidsrechten niet in voldoende mate waarborgen.	MSCI	Halfjaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Goed bestuur	<p>Achmea IM belegt in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur (good governance). Ondernemingen die op dit vlak zeer slecht presteren, worden op voorhand uitgesloten. Daarbij wordt minimaal gekeken naar de wettelijke vereisten op het gebied van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Goede managementstructuren; • Betrekkingen met werknemers; • Beloning van het betrokken personeel; • Naleving van de belastingwetgeving. <p>Hier bovenop wordt, zowel vóór als na het aankopen van beleggingen, het MVB-beleid toegepast. Bij het bepalen of ondernemingen goed presteren op het gebied van goed bestuur, maakt Achmea IM gebruik van ESG-data van derden. Mocht een onderneming waarin wordt belegd na verloop van tijd niet</p>	MSCI	Jaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024

goed presteren, dan wordt deze alsnog uitgesloten volgens het gestandaardiseerde uitsluitingsproces.

3.2. Samenstelling uitsluitingslijst

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens en tabaksproducenten. Normschenders wordt jaarlijks geupdatet. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

Twee maal per jaar screenen wij het beleggingsuniversum via MSCI voor het criterium steenkool, teerzanden, Schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas. Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in de berekening.

Ondernemingen die zijn aangemerkt als betrokken bij de verschillende uitsluitingscriteria plaatsen wij op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in het criterium verkopen wij. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in de berekening.

4. Engagement

Het streven van een onderneming naar winstmaximalisatie kan op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het 'UN Global Compact', de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of de 'UN Guiding Principles on Business and Human Rights'. Wanneer ondernemingen deze richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de langetermijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Om die reden gaat Achmea IM, namens PMA, in dialoog met deze ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis en het definiëren van 'good practices'. Zo draagt PMA bij aan het bewaken van het juiste evenwicht, aan langetermijnwaardecreatie en beschermt het haar belangen.

4.1. PMA en de dialoog

Engagement is het aangaan van een dialoog met ondernemingen. Het is het centrale middel in het MVB-beleid van PMA. Met het aangaan van de dialoog willen we het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, langetermijnwaardecreatie stimuleren en aandeelhouderswaarde vergroten. We voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. We spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anticorruptie schenden. Dit noemen we **Normatief engagement**.
2. We spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. Dit noemen we **Thematisch engagement**.
3. We spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Ecologische, Sociale en Governance (ESG)kwesties. Dit doen we veelal in collectief verband. Dit noemen we **ESG Nederland engagement**.

Andere focus en doelstelling

De verschillende typen engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de vormen geldt dat het een zaak van een lange adem is. Anders dan bij uitsluiting, als pensioenfondsen of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie

staan, maar we als aandeelhouder het management actief aansporen om het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het **Normatieve engagement** heeft als doel structurele schendingen van 'UN Global Compact' principes, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of 'UN Guiding Principles on Business and Human Rights' te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die mogelijk leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of schadeclaims voor de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren we uit in samenwerking met ISS ESG.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligenceproces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de 'UN Global Compact', OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' door het onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een schending wordt een dialoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel deze op te heffen en nieuwe schendingen te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Het **Thematische engagement** heeft een andere doelgroep dan Normatief engagement. Hierin staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. De thema's worden gekozen in samenspraak met klanten en binnen de speerpunten van het MVB-beleid. Bij de keuze spelen de volgende overwegingen een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succeskans van de dialoog.

De uitvoering van het Thematische engagement wordt gedaan door het Team MVB van Achmea IM.

In het **ESG Nederland engagement** is Achmea IM, namens PMA, in gesprek met belangrijke Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingenseizoen. Deze dialogen vinden veelal plaats in samenwerking met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse Corporate Governance Platform voor institutionele beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance- en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid.

Escalatiestrategie

Achmea IM hanteert een escalatiestrategie als de dialogen met ondernemingen uit de engagementprogramma's onvoldoende voortgang boeken. Als eerste wordt gekeken of de dialoog geïntensiveerd kan worden met andere (hogergeplaatste) afgevaardigden of door het versturen (al dan niet met andere beleggers) van een urgentiebrief aan het bestuur. Mocht dit geen effect hebben dan kan Achmea IM haar aandeelhoudersrechten inzetten, zoals:

- Tegenstemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij het engagement. Zo kan tegen het remuneratiebeleid worden gestemd als ESG onderbelicht is of tegen benoemingen worden gestemd als de ESG-kennis bij het bestuur onder de maat is. De onderneming kan over de voorgenomen steminstructie actief worden geïnformeerd om ons standpunt kracht bij te zetten;
- Vragen stellen op de aandeelhoudersvergaderingen;
- Het plaatsen van resoluties op de agenda van de aandeelhoudersvergadering.

De inzet van aandeelhoudersrechten bij ondernemingen waarmee de dialoog stagneert gebeurt op een case-by-case basis. Hierbij wordt meegewogen of het opportuun en effectief is. Aandeelhoudersrechten worden alleen ingezet als deze een duidelijke link hebben met en bijdragen aan de thema's en prioriteiten, zoals geïdentificeerd in dit MVB-beleid. Wanneer er wordt tegengestemd op een van de relevante agendapunten wordt de reden vastgelegd. Dit is terug te vinden op de website van PMA.

Wanneer er na verloop van tijd en na meerdere escalatiestappen onvoldoende resultaat is, wordt uitsluiting een reële optie.

Vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen de engagementthema's worden op de komende pagina's toegelicht. Voor ieder thema is inzichtelijk gemaakt welke ondernemingen zijn opgenomen in het engagementprogramma.

4.2. Managementsamenvatting

Het eerste halfjaar van 2024 werd gekenmerkt door onzekerheid vanwege verwachte politieke verschuivingen in verschillende delen van de wereld. In de VS nam de verharding van het debat over duurzaamheid verder toe. Een voorbeeld was dat ExxonMobil de indieners van een klimaatresolutie, 'Follow This' en 'Arjuna Capital', aanklaagde. Een ongekennde stap, aangezien in de VS normaal gesproken de 'Security and Exchange Committee' (SEC) de plek is waar een onderneming bezwaar kan maken tegen een resolutie. Ook in Europa was er in aanloop naar de Europese Parlementsverkiezingen veel onduidelijkheid over de toekomst van de duurzaamheidsagenda. Toch werd de zogenaamde 'Corporate Sustainability Due Diligence Directive' (CSDDD) aangenomen, die ondernemingen die in Europa actief zijn verplicht duurzaamheidsthema's in de toeleveringsketen aan te pakken. Ook werd op de valreep nog de natuurherstelwet aangenomen. Voor veel engagementthema's zal deze regelgeving ondernemingen stimuleren om stappen te zetten op gebied van verdere verduurzaming.

Het was ook weer een interessant seizoen voor aandeelhoudersvergaderingen. We dienden een aandeelhoudersresolutie in bij Uber die vroeg om een onafhankelijk onderzoek naar de veiligheid van haar chauffeurs. De resolutie werd aangevochten, maar de SEC oordeelde dat deze geagendeerd moest worden. Net als vorig jaar behaalden we ongeveer 10 procent van de stemmen. Onvoldoende voor een meerderheid, maar wel een signaal van een significante groep aandeelhouders dat meer actie nodig is op dit thema.

Terugkijkend zagen we het afgelopen halfjaar meer tegenwind voor aandeelhoudersresoluties over duurzaamheid. In de VS, waar het indienen van resoluties relatief eenvoudig is, leidt het groeiende anti-ESG sentiment bij vermogensbeheerders tot terughoudendheid in stemgedrag. In de olie- en gassector speelt ook een rol dat duurzame vermogensbeheerders de sector de rug toekeren waardoor de steun voor klimaatresoluties afneemt.

In de tweede helft van dit jaar worden 2 engagementprogramma's afgesloten. Het gaat om de programma's Klimaatadaptatie en water en Klimaat en Transport 2. Voor deze 2 programma's werken we al aan de opvolging. Zo werken we aan een onderzoek in samenwerking met Deltares, WWF, NN Group en SCOR op het thema 'Water', dat een belangrijk fundament zal zijn voor een nieuw engagementthema op dit onderwerp.

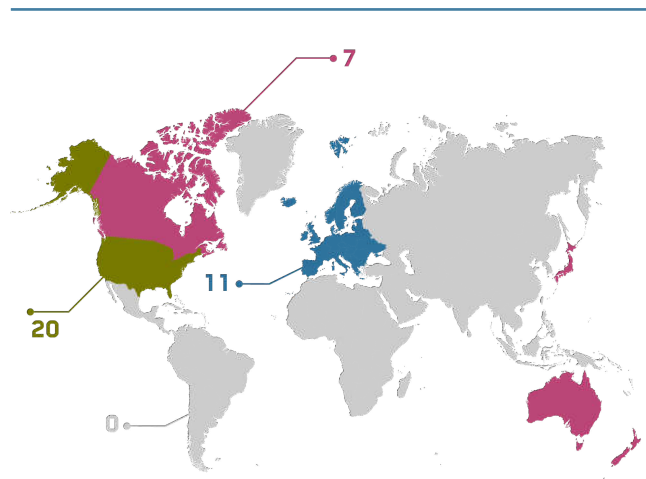
4.2.1. Overzicht thematisch engagementprogramma

Het thematische engagementprogramma van PMA is gericht op het verhogen van sociale, milieu- en governancestandaarden in sectoren, ketens of bij ondernemingen, die deel uitmaken van het beleggingsuniversum. Het engagementprogramma sluit aan bij de speerpunten en MVB-strategie van PMA. We doen gedegen onderzoek om ondernemingen te selecteren waarmee de dialoog het meest kansrijk is.

In het eerste halfjaar van 2024 bestaat het thematische engagementprogramma uit 5 thema's, die zich in verschillende fases bevinden. Binnen deze thema's zijn 38 ondernemingen opgenomen. In de onderstaande tabel is de opbouw van het programma weergegeven. In de thematische sub-hoofdstukken wordt voor elk thema nader ingegaan op de doelstellingen, gesprekken en uitkomsten.

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). De wereldkaart geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het thematische engagementprogramma.

FIGUUR 4.2.1.1 REGIOVERDELING

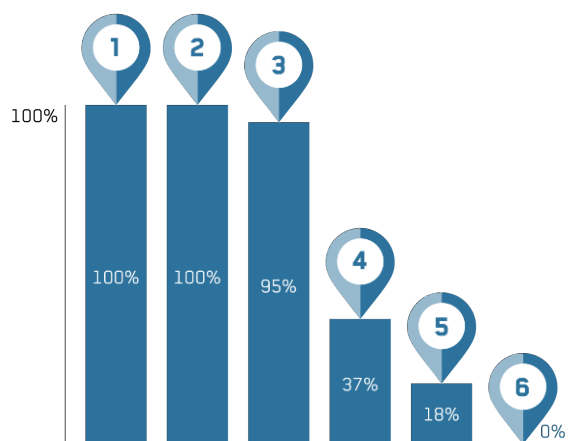
TABEL 4.2.1.1 ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema	Speerpunt	Gestart	Sectoren/ketens	Aantal dialogen
Access to Healthcare		H1 2023	Farmaceutische sector	9
Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen		H2 2022	Supermarktketens en producenten van huishoudelijke en persoonlijke producten	8
Klimaatadaptatie en water		H1 2022	Metalen en mijnbouw- en halfgeleiderindustrie	4
Klimaat en Transport 2		H1 2022	Logistieke sector	8
Reductie CO ₂ uitstoot		H2 2022	Koolstofintensieve sectoren	9

Voortgang wordt gerapporteerd aan de hand van mijlpalen. Deze worden nader toegelicht in de [bijlage: Thematisch dialoog](#).

De voortgang van het thematisch engagementprogramma is als volgt:

FIGUUR 4.2.1.2 MIJLPAALVERDELING

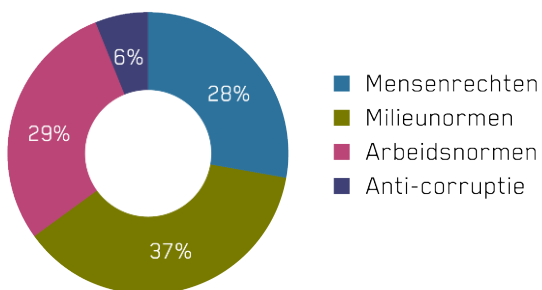
1. Analyse van het bedrijf
2. Het initiëren van de dialoog
3. Het voeren van de dialoog
4. De toezegging van de onderneming
5. Het aanpassen van het beleid en proces
6. Het afronden van de dialoog

Vanwege de korte looptijd van een aantal relatief nieuwe engagementthema's hebben veel ondernemingen mijlpaal 4 en de daaropvolgende mijlpalen nog niet behaald. Toezeggingen met betrekking tot beleidsaanpassingen en de implementatie daarvan verwachten we in de tweede helft van het engagementtraject.

4.2.2. Overzicht normatief engagementprogramma

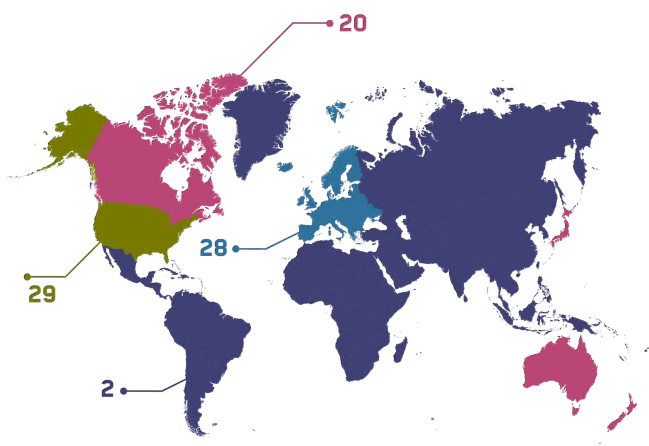
PMA vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatieve engagement. Per 15 juni 2024 maken 79 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over één of meerdere normschendingen. Het aantal schendingen waarover we spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 121 dialogen. In het afgelopen halfjaar is met 12 ondernemingen een nieuwe dialoog (opnieuw) geïnitieerd. De ringdiagram weergeeft hoe het programma is opgebouwd.

FIGUUR 4.2.2.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). De wereldkaart geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het normatief engagementprogramma.

FIGUUR 4.2.2.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

¹ De staven in de diagram weergeven het percentage dialogen waarin stappen zijn gezet (indicator 2, 3 en 4) op de mijlpalen. Wanneer een mijlpaal niet relevant is voor een dialoog, is de dialoog buiten beschouwing gehouden.

Voortgang lopende dialogen

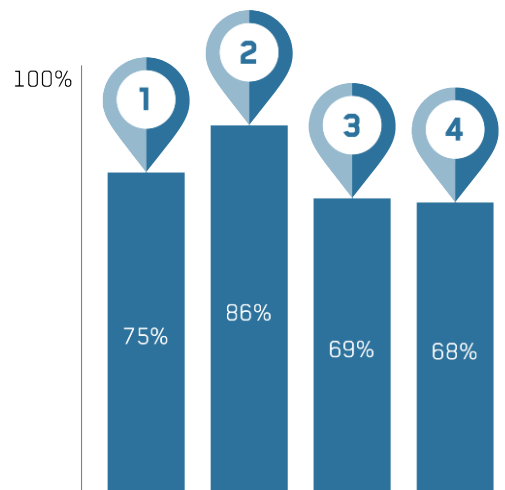
Iedere dialoog heeft vier engagementverwachtingen, die specifiek zijn voor de onderneming. Deze engagementverwachtingen worden samengevat in vier mijlpalen, die voor iedere dialoog hetzelfde zijn, zoals weergegeven in de onderstaande tabel. De voortgang per mijlpaal wordt vervolgens in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren: (1) er zijn geen maatregelen genomen, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd.

TABEL 4.2.2.1 MIJLPALLEN

Mijlpalen	
1	Het delen van relevante informatie
2	Implementatie van Beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of Voorkomen

De statistieken over de voortgang hebben betrekking op het volledige normatieve engagementprogramma. De voortgang van het normatief engagementprogramma is als volgt:

FIGUUR 4.2.2.3 MIJLPAALVERDELING¹

1. Het delen van relevante informatie
2. Implementatie van Beleid
3. Herstel en Verhaal
4. Opheffen en/ of Voorkomen

Afgesloten en geëscaleerde dialogen

Over de gehele looptijd van het normatief engagementprogramma zijn 18 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de vermeende schending. Met 0 ondernemingen is gedurende de gehele looptijd van het normatief engagementprogramma de dialoog voortijdig afgesloten, vanwege gebrek aan reactie en/of samenwerking.

In de rapportageperiode zijn de onderstaande tabel genoemde 8 dialogen (succesvol) afgesloten. In 9

dialogen werden één of meerdere escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) toegepast. Dit wordt besproken in het [Escalatieoverzicht](#).

In dit rapport worden alleen de in dit halfjaar afgesloten en geëscaleerde normatieve dialogen inhoudelijk besproken. Uitgebreide profielen van andere normatieve dialogen worden aan het eind van het jaar opgenomen in het (niet-klantspecifieke) document *Profielen Normatieve Dialogen 2024*. Indien er interesse is naar informatie over een specifieke casus dan kan dit opgevraagd worden bij het MVB-team.

TABEL 4.2.2.2

Onderneming	Normschending
Baidu, Inc.	Corruptie
Barclays PLC	Arbeidsnormen
Carnival Plc	Milieu
ENGIE SA	Mensenrechten
Mitsui & Co., Ltd.	Mensenrechten
Mitsui O.S.K. Lines, Ltd.	Milieu
Porsche Automobil Holding SE	Milieu
Vestas Wind Systems A/S	Mensenrechten

4.3. Thematisch: Klimaat en Transport

Het in 2022 gepubliceerde IPCC-rapport laat zien dat de transportsector momenteel voor ruim 23 procent bijdraagt aan de mondiale totale CO₂-uitstoot². Als gevolg van globalisering en de toenemende wereldhandel groeit de transportsector sterk in omvang. Hoewel de uitstoot van de transportsector in 2020 met zo'n 10 procent daalde als gevolg van de COVID-19 pandemie, is de uitstoot inmiddels terug op het oude niveau. De transportsector is grotendeels buiten het Klimaatakkoord van Parijs gebleven, maar dient dus wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de noodzakelijke wereldwijde CO₂-reductie. Daarom is het zowel vanuit financieel als maatschappelijk perspectief relevant om dit thema uit te voeren. We richten ons hierbij onder andere op spoorwegbedrijven. De te behalen winst in termen van CO₂-reductie en energie-efficiëntie schatten wij in als hoog. Voor spoorwegbedrijven is er veel winst te behalen omdat een groot deel van deze ondernemingen nog erg afhankelijk is van diesel. Het engagement met deze industrie heeft meerdere invalshoeken, waaronder: het verlagen van fossiel brandstofverbruik en het verhogen van het gebruik van alternatieve brandstofbronnen (zoals biobrandstof op de korte termijn en waterstof op de langetermijn), het verbeteren van voertuigtechnologie (zoals slimme start-stop systemen en batterijtechnologie voor locomotieven), maar ook andere efficiëntiemaatregelen (zoals slimme routeplanning).

4.3.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 4.3.1.1 DOELSTELLINGEN KLIMAAT EN TRANSPORT

Doelstelling	Toelichting	Indicatoren
Governance	De onderneming heeft het onderwerp Klimaat op gedegen wijze bij het bestuur belegd.	<ul style="list-style-type: none">• Verantwoordelijkheid klimaatbeleid op bestuursniveau• Beloningsbeleid voor bestuurders gekoppeld aan klimaatdoelstellingen
Beleid	Transportbedrijven nemen klimaatverandering en reductie van CO ₂ -uitstoot in het bijzonder op in hun beleid.	<ul style="list-style-type: none">• Scope 1, 2 en 3 reductiedoelstellingen• Science Based Targets• Net Zero doelstelling• Onderscheid tussen emissiereductie en 'removal' in strategie en doelstellingen• Lobbybeleid in lijn met eigen klimaatambities• Integratie brandstofefficiëntie en diesel alternatieven in de strategie, planning, activiteiten en investeringsbeslissingen• Roadmap voor transitie vloot• Integratie klimaatscenario-analyse in strategie
Innovatie	Transportbedrijven besteden specifieke aandacht aan brandstofefficiëntie en elektrificering.	<ul style="list-style-type: none">• Maatregelen om route-efficiëntie te verbeteren• Planning voor het moderniseren van bestaande locomotieven
'Best practices'	Transportbedrijven geven aan de hand van 'best practices' inzicht in de mogelijkheden tot het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen en het stimuleren van hernieuwbare energiebronnen.	<ul style="list-style-type: none">• Samenwerking op gebied van ontwikkeling waterstoftechniek• Samenwerking op gebied van ontwikkeling batterijtechniek• Engagement met klanten
Transparantie	Transportbedrijven verbeteren transparantie en verslaglegging over CO ₂ -uitstoot.	<ul style="list-style-type: none">• Relevante emissiedata (scope 1, 2 en 3)• Rapportage brandstofverbruik per activiteit en transportmiddel• CDP climate score >B• TCFD aligned rapporteren

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende 'Sustainable Development Goals' (SDG's):

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie (7.2 en 7.3)
- SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur (9.4)
- SDG 13: Klimaatactie (13.2)

Voortgang thema

Norfolk Southern

In de eerste helft van 2024 spraken wij voor de tweede keer met Norfolk Southern. De onderneming publiceerde in januari 2024 een 'Climate Transition Plan' en had zich eerder gecommitteerd aan een 2 graden emissiereductiepad, gevalideerd door het 'Science Based Targets initiative' (SBTi). Norfolk Southern verklaarde tijdens het gesprek op weg te zijn om haar doelstellingen voor 2034 te behalen. Op dit moment onderzoekt Norfolk Southern hoe ze haar kpi's kan verbeteren en afstemmen op een 1,5 graden

² <https://www.iea.org/topics/transport>

emissiereductiepad. Het blijft echter een uitdaging voor Norfolk Southern om zich te committeren aan een 1,5 graden emissiereductiepad.

TFI International

TFI International heeft niet gereageerd op onze pogingen om de dialoog voort te zetten. Wij wilden met TFI International in gesprek over de gevolgen van de 'Climate Rule' van de 'Securities and Exchange Commission' (SEC) voor de onderneming. In ons eerste gesprek met de onderneming in 2023 liet de CFO blijken dat klimaat niet als materieel of prioriteit gezien wordt door het bestuur en de grootste aandeelhouders van de onderneming. De onderneming heeft geen noemenswaardige transitiestrategie en rapporteert het niet over emissiedata. Wij hebben TFI International aan de escalatielijst toegevoegd.

Vervolg

Aan het eind van 2024 wordt het thema Klimaat en Transport 2 afgesloten. Dit betekent dat wij in de tweede helft van 2024 afrondende gesprekken voeren met de ondernemingen.

4.3.2. Voortgang thema

Per eind juni 2024 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 4.3.2.1 MIJLPALEN KLIMAAT EN TRANSPORT 2

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Aurizon Holdings Ltd.	Australië	Spoortransport	5.69						
2 CSX Corporation	Verenigde Staten	Spoortransport	5.30						
3 Canadian National Railway Company	Canada	Spoortransport	4.89						
4 Canadian Pacific Railway Limited	Canada	Spoortransport	5.0						
5 Norfolk Southern Corporation	Verenigde Staten	Spoortransport	5.55						
6 TFI International Inc	Canada	Wegtransport	6.06						
7 Uber Technologies, Inc.	Verenigde Staten	Passagiersvervoer	6.79						
8 Union Pacific Corporation	Verenigde Staten	Spoortransport	5.10						

¹ De MSCI Low Carbon Transition Score meet de mate van afstemming van een onderneming met de 'Low Carbon Transition'. Ondernemingen met een hogere Lage score zijn meer in lijn met de 'Low Carbon Transition' in vergelijking met ondernemingen met lagere scores. (Score: 0-10)

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald ¹
							Impact doelstelling niet behaald ²
							Dialogo onsuccesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

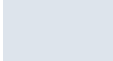

4.3.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten gedeeld aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 4.3.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 4.3.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 inhoudelijke contactmomenten geweest (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	88% na 2,5 jaar	nee
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	38% na 2,5 jaar	nee

4.4. Thematisch: Klimaatadaptatie en Water

Water is de basis voor al het leven en daarnaast ook een belangrijke grondstof voor vele productieprocessen. Mede door een stijging van de temperatuur en een verandering in neerslagpatronen als gevolg van het veranderende klimaat, is de beschikbaarheid van water niet meer vanzelfsprekend. Wereldwijd worden jaarlijks 55 miljoen mensen getroffen door droogte³. Naast waterschaarste zorgt ook een overvloed aan water voor problemen in de vorm van overstromingen en is vervuiling van water een belangrijke oorzaak voor sterftegevallen en ziekten in lage- en midden-inkomenslanden⁴. Ondanks het bewijs dat water in combinatie met klimaat een onderwerp van belang is, is het vaak onderbelicht bij ondernemingen. Veel ondernemingen rapporteren watergebruik alleen op geaggregeerd niveau en alleen voor eigen productielocaties. Daarnaast geven veel ondernemingen geen inzicht in de langetermijn kwetsbaarheden in de specifieke regio's en toeleveringsketens waar ze actief zijn. Omdat watergebruik en problematiek rondom water, in contrast met klimaat, per regio verschilt, kunnen ondernemingen die actief zijn in regio's waar waterschaarste speelt een belangrijke bijdrage leveren aan de aanpak van deze problematiek. In dit engagementthema richten wij ons daarom op ondernemingen in de metalen en mijnbouw- en halfgeleiderindustrie die zeer afhankelijk zijn van grote hoeveelheden water en actief zijn in regio's waar waterschaarste heerst.

4.4.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 4.4.1.1 DOELSTELLINGEN KLIMAATADAPTATIE EN WATER

Doelstelling	Indicatoren
Beleidsvorming en governance	<ul style="list-style-type: none">De onderneming formuleert een langetermijn waterbeleid;De onderneming heeft doelstellingen per productielocatie en toeleveringsketen met betrekking tot watergebruik, afvalwater en het herstellen van stroomgebieden;Water is een aantoonbaar besproken onderwerp in de bestuurscommissies;De doelstellingen zijn vertaald naar het beloningsbeleid.
Monitoring	<ul style="list-style-type: none">De onderneming monitort de vooruitgang op haar doelstellingen;De onderneming analyseert strategische/financiële risico's en kansen als gevolg van waterschaarste;De onderneming is op de hoogte van de effecten die haar watergebruik heeft op lokale stroomgebieden en binnen haar toeleveringsketens;De onderneming heeft zicht op de impact van klimaatverandering op de beschikbaarheid van water voor haar activiteiten en relevante stakeholders.
Implementatie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming optimaliseert processen om waterverbruik te verminderen en de waterkwaliteit te verbeteren. Bijvoorbeeld door de inzet van de best beschikbare technologieën;De onderneming past scenario-analyse toe bij huidige locaties en de selectie van nieuwe productielocaties;De onderneming investeert in technische innovatie.
Transparantie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming is transparant over haar waterrisico's en haar impact in de stroomgebieden en ecosystemen;De onderneming is transparant over het inzetten van haar invloed met betrekking tot regelgeving op het gebied van water;De onderneming is transparant over samenwerking met en het aangaan van de dialoog met relevante stakeholders.
Samenwerking in de sector	<ul style="list-style-type: none">De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketen en andere belanghebbenden die mede gebruik maken van dezelfde waterbronnen als de onderneming.

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende 'Sustainable Development Goals' (SDG's):

- SDG Doel 3. Goede gezondheid en welzijn (3.9)
- SDG Doel 6. Schoon water en sanitair (6.3, 6.4, 6.5 en 6.6)
- SDG Doel 12. Verantwoorde consumptie en productie (12.4)
- SDG Doel 15. Leven op het land (15.1)

Voortgang thema

Agnico Eagle

In april 2024 vond ons tweede gesprek met Agnico Eagle plaats over haar waterbeheer. Sinds het eerdere gesprek, heeft Agnico Eagle een nieuw waterbeleid gepubliceerd en haar protocollen en standaarden veranderd. Aangezien de omstandigheden en uitdagingen verschillen per locatie, zijn alle doelstellingen die de onderneming stelt locatie-specifiek. De onderneming heeft stappen gezet in het verzamelen van waterdata, en maakt gebruik van de 'Towards Sustainable Mining' protocollen om ervoor te

³ https://www.panda.org/wwf_news/?352050/Worsening-drought-risk-impacts-55-million-people-every-year-says-WWF-report

⁴ https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2018-the-geography-of-future-water-challenges-water-scarity_3147.pdf

zorgen dat al haar sites 'best practices' nastreven. De onderneming kon zich vinden in onze feedback over de afwezigheid van een materialiteits-analyse. Hoewel zij hiermee aan de slag willen, hebben ze hier nog geen concrete plannen voor. Verder wordt de mogelijkheid om water een waarde/prijs te geven onderzocht, wat uitdagend is vanwege contextuele verschillen.

Vervolg

In de tweede helft van 2024 wordt het thema Klimaatadaptatie en water afgesloten. Dit betekent dat wij begin tweede helft van 2024 afrondende gesprekken voeren met de ondernemingen.

Bridging the gap

Voldoende en schoon water is cruciaal voor mensen, bedrijven en landen wereldwijd. En teveel water kan leiden tot overstromingen en waterschade. Toch hebben institutionele beleggers vaak onvoldoende inzicht in de waterrisico's in hun portefeuille. Daarom slaan, na een eerdere succesvolle samenwerking op dit thema, Achmea Investment Management, NN, SCOR, Deltares en WWF de handen ineen om beter inzicht te krijgen in waterrisico's.

Het samenwerkingsproject "Bridge" ontwikkelt een aanpak om waterrisico's in stroomgebieden van rivieren in kaart te brengen die van belang zijn voor beleggingsportefeuilles. Als pilot zijn het Tietestroomgebied, in de Braziliaanse regio Sao Paulo, en het Chennai-stroomgebied in India geselecteerd.

We kijken in deze stroomgebieden naar de impact van klimaatverandering, sociaal-economische veranderingen en hoe bedrijven waarin we beleggen in deze gebieden omgaan met waterrisico's. Zo krijgen we een goed beeld van welke risico's nog onvoldoende geadresseerd zijn. Dit zal worden vertaald naar portefeuille-management en engagement met deze bedrijven.

Het project maakt deel uit van het Topconsortium voor Kennis en Innovatie (TKI) programma van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. De resultaten zullen dan ook publiek beschikbaar zijn en een startpunt vormen voor verdere samenwerking van institutionele beleggers om waterrisico's beter te adresseren, en om klimaatverandering en biodiversiteitsverlies te helpen tegengaan. Dit gebeurt onder andere via het 'Ceres Valuing Water Finance Initiative' waar Achmea IM deel van uit maakt.

4.4.2. Voortgang thema

Per eind juni 2024 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 4.4.2.1 MIJLPALEN KLIMAATADAPTATIE EN WATER

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Agnico-Eagle Mines Limited	Canada	Metaal en Mijnbouw	6.0						
2 Infineon Technologies AG	Duitsland	Halfgeleiders	5.4						
3 Qorvo, Inc.	Verenigde Staten	Halfgeleiders	6.3						
4 Rio Tinto plc	Verenigd Koninkrijk	Metaal en Mijnbouw	4.2						

¹ De MSCI Water Stress Score geeft weer in hoeverre waterschaarste een risico vormt voor de onderneming en hoe de onderneming water gerelateerde risico's en kansen oppakt. De score is op een schaal van 0 tot 10, waarbij een lage score aantoont dat de onderneming geen robuuste strategie heeft om haar watergebruik te beheren en verminderen.

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald ¹
							Impact doelstelling niet behaald ²
							Dialoog onsuccesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

4.4.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 4.4.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 4.4.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	<i>Na 1 jaar</i>	<i>100%</i>	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	<i>Na 1 jaar</i>	<i>100%</i>	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 inhoudelijke contactmomenten geweest (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	<i>Na 3 jaar</i>	<i>100%</i>	ja
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	<i>Na 3 jaar</i>	<i>50% na 2,7 jaar</i>	nee

4.5. Thematisch: Reductie CO₂-uitstoot

In het Klimaatakkoord van Parijs spraken 196 landen af de opwarming van de aarde te zullen beperken tot ruim onder de 2 graden Celsius, met het streven om de opwarming beneden de 1,5 graad Celsius te houden. Het koolstofbudget dat de mensheid heeft om catastrofale opwarming van de aarde te voorkomen zal binnen 10 jaar gebruikt worden als de uitstoot niet teruggedrongen wordt. Daarom is het noodzakelijk om de bestaande infrastructuur voor fossiele brandstoffen zoveel mogelijk uit te faseren en te werken aan een zo goed mogelijke integratie van duurzame energie en infrastructuur. Tijdens de dialoog Reductie CO₂-uitstoot gaan we met ondernemingen in gesprek over de gevolgen van een te hoge CO₂-uitstoot en de risico's die dat met zich meebrengt, maar ook over de kansen die de transitie naar duurzame energiebronnen biedt. Het gesprek richt zich op de strategie die ondernemingen kiezen en de mate waarin ze zijn voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst. Voor dit thema is met behulp van CO₂-EVIC cijfers en gespecialiseerde bronnen zoals 'Transition Pathway Initiative' (TPI) het beleggingsuniversum getoetst. Aan de hand van de uitkomst zijn ondernemingen geselecteerd met relatief de hoogste emissies en weinig aandacht in hun beleid voor de transitie naar een klimaatvriendelijk bedrijfsmodel.

4.5.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 4.5.1.1 DOELSTELLINGEN REDUCTIE CO₂-UITSTOOT

Doelstelling	Toelichting	Indicatoren
Governance	Ondernemingen hebben het onderwerp Klimaat op gedegen wijze bij het bestuur belegd.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming stelt een bestuurder of bestuurscommissie aan met de verantwoordelijkheid voor het toezicht op het klimaatbeleidDe onderneming neemt aan CO₂-reductie gerelateerde KPI's op in de beloning van bestuurdersDe onderneming is transparant over haar betrokkenheid bij belangenorganisaties en zorgt ervoor dat de doelen in lijn zijn met haar eigen klimaatbeleid
Strategie	Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn en zal leiden tot een lagere CO ₂ /EVIC.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming stelt 'science based targets' en laat deze extern validerenDe onderneming committeert zich aan een net-zero ambitie
Risicomanagement	De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaat gerelateerde kansen en risico's meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming rapporteert over klimaatrisico's en -kansen in lijn met TCFDDe onderneming stelt een klimaat scenario planning op
Transparantie	De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen maatregelen.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming rapporteert scope 1 en 2 GHG emissiedata en laat deze extern validerenDe onderneming rapporteert aan 'CDP climate change'

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende 'Sustainable Development Goals' (SDG's):

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie (7.2)
- SDG 13: Klimaatactie (13.2)

Voortgang thema

Nucor

In de eerste helft van 2024 spraken we voor de tweede keer met Nucor. De onderneming maakt veelal gebruik van 'Electric Arc Furnace' (EAF) technologie waarbij metaalschroot wordt gerecycled. Dit productieproces is vele

malen efficiënter dan het produceren van staal uit ruwijzer door middel van hoogovens. Nucor maakt net als andere EAF-producenten bezwaar tegen het door het 'Science Based Targets initiative' (SBTi) ontwikkelde emissiereductiepad voor de staalsector, dat onderscheid maakt tussen staal geproduceerd van ruwijzer en metaalschroot. Omdat beide productieprocessen volgens SBTi moeten vergroenen, moet staal geproduceerd van metaalschroot aan strengere emissievereisten voldoen dan staal geproduceerd van ruwijzer. Nucor heeft daarom samen met sectorgenoten via de 'Global Steel Climate Council' (GSCC) eigen 'science based targets' ontwikkeld, waarin geen onderscheid wordt gemaakt tussen productietechnologieën. Wij hebben onze zorgen over deze ontwikkeling uitgesproken richting de

onderneming. Omdat beide standaarden het voor de staalsector beschikbare CO2-budget anders verdelen, kunnen alle staalproducten 'science based targets' claimen, maar gezamenlijk het CO2-budget overschrijden. Daarnaast spraken we met de onderneming over hun reductiestrategie voor 2030-2050, die deels op nog niet schaalbare technologieën zoals 'carbon capture and storage' (CCS) leunt. Na afloop van het gesprek deelden we per e-mail een 'best practice' uit de branche voor het meewegen van klimaatactie in het remuneratiebeleid van bestuurders.

Southwest Airlines

Het eerste gesprek met Southwest Airlines vond plaats in de eerste helft van 2024. Voor 2035 heeft de onderneming het doel gesteld om de intensiteit van haar emissies met 50 procent te reduceren. Dit doel is ambitieuzer dan die van branchegeenoten. Toch is de onderneming niet van plan haar doelstellingen de komende twee jaar te laten valideren door het 'Science Based Targets initiative' (SBTi). Southwest Airlines zet voornamelijk in op 'sustainable aviation fuel' (SAF) en brandstofefficiëntie. Waterstof speelt geen grote rol voor het behalen van haar huidige doelstellingen. De onderneming gaat onze suggestie om specifiekere ESG gerelateerde doelstelling toe te voegen aan haar beloningsbeleid in overweging nemen.

Steel Dynamics

In de eerste helft van 2024 spraken we voor de tweede keer met Steel Dynamics. De onderneming maakt uitsluitend gebruik van 'Electric Arc Furnace' (EAF) technologie waarbij metaalschroot wordt gerecycled. Dit productieproces is vele malen efficiënter dan het produceren van staal uit ruwijzer door middel van hoogovens. Steel Dynamics maakt net als andere EAF-producenten bezwaar tegen het door het 'Science Based Targets initiative' (SBTi) ontwikkelde emissiereductie-pad voor de staalsector, dat onderscheid maakt tussen staal geproduceerd van ruwijzer en metaalschroot. Omdat beide productieprocessen volgens SBTi moeten vergroenen, moet staal geproduceerd van metaalschroot aan strengere emissievereisten voldoen dan staal geproduceerd van ruwijzer. Steel Dynamics heeft daarom samen met sectorgeenoten via de 'Global Steel Climate Council' (GSCC) eigen 'science based targets' ontwikkeld, waarin geen onderscheid wordt gemaakt tussen productietechnologieën. Wij hebben onze zorgen over deze ontwikkeling uitgesproken richting de onderneming. Omdat beide standaarden het voor de staalsector beschikbare CO2-budget anders verdelen, kunnen alle staalproducten 'science based targets' claimen, maar gezamenlijk het CO2-budget overschrijden. Daarnaast spraken we verder met de onderneming over het nut van klimaatscenario-analyses en deelden we een 'best practice' uit de branche voor het kwantificeren van de verschillende toegepaste emissiereductiemaatregelen.

Umicore

Sinds het vorige gesprek met Umicore begin 2023, publiceerde de onderneming haar Klimaattransitieplan. In het tweede gesprek dat in de eerste helft van

2024 plaatvond, lichtte Umicore dit plan toe. Het plan bevat de diverse emissiereductie-maatregelen die Umicore inzet, en men kwantificeert deze waar mogelijk. De onderneming liet al eerder haar emissiedoelstellingen valideren door het 'Science Based Targets initiative' (SBTi). Met het Klimaattransitieplan zet Umicore een belangrijke vervolgstap. Umicore heeft zich nog niet aan lange-termijndoelstellingen geëngaat. Wij hebben daarom onze verwachtingen ten aanzien van net-zero 2050 met de onderneming gedeeld. Umicore is goed gepositioneerd om een geloofwaardig net-zero 2050 doel te stellen, aangezien het op schema ligt voor haar middellange termijn doelstellingen, en het de benodigde emissiereductiemaatregelen zo goed als mogelijk in kaart heeft gebracht. Desgevraagd deelden wij na afloop schriftelijk een 'best practice' 2050 strategie met Umicore.

Oneok

Voor Oneok, dienstverlener in de aardgas sector, zijn compressoren en ontluchting in pijpleidingen belangrijke oorzaken van broeikasgasuitstoot. Wij vragen de onderneming zich daarom te richten op het afvangen van methaangas dat anders vrij zou komen in de lucht en dit terug te leiden in het netwerk. Wij vragen Oneok verder om lekkages aan pijpleidingen te voorkomen en tijdig te repareren. Hiermee wordt niet alleen methaanuitstoot voorkomen, maar ook aardgas, dat commerciële waarde vertegenwoordigt, behouden. Door het gebruik van geavanceerde detectie- en meettechniek kunnen lekkages en vergelijkbare storingen aan het netwerk in een vroeg stadium worden gesignaleerd. De onderneming gaf aan zich op beide onderdelen te blijven inzetten en waar mogelijk ook beter en gedetailleerder inzicht te geven over de gerealiseerde verbeteringen.

4.5.2. Voortgang thema Reductie CO₂-uitstoot

Per eind juni 2024 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 4.5.2.1 MIJLPALEN REDUCTIE CO₂-UITSTOOT

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Hydro One Ltd.	Canada	Elektriciteitsbedrijven	7.64						
2 Martin Marietta Materials, Inc.	Verenigde Staten	Bouwmaterialen	5.34						
3 Nucor Corporation	Verenigde Staten	Metaal en Mijnbouw	5.55						
4 Nutrien Ltd.	Canada	Chemicaliën	5.55						
5 ONEOK, Inc.	Verenigde Staten	Bouwmaterialen	2.58						
6 Southwest Airlines Co.	Verenigde Staten	Luchtvaartmaatschappijen	5.25						
7 Steel Dynamics, Inc.	Verenigde Staten	Metaal en Mijnbouw	5.63						
8 Umicore	België	Chemicaliën	6.17						
9 Valero Energy Corporation	Verenigde Staten	Olie, gas en brandstoffen	2.83						

¹ De MSCI Low Carbon Transition Score meet de mate van afstemming van een onderneming met de 'Low Carbon Transition'. Ondernemingen met een hogere Lage score zijn meer in lijn met de 'Low Carbon Transition' in vergelijking met ondernemingen met lagere scores. (Score: 0-10)

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald ¹
							Impact doelstelling niet behaald ²
							Dialoog onsuccesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

TABEL 4.5.2.2 TOEZEGGINGEN EN AANPASSINGEN BELEID IN RAPPORTAGEPERIODE

Onderneming	Doelstelling	Realisatie
Steel Dynamics	Strategie - De onderneming stelt 'science based targets' en laat deze extern valideren.	Steel Dynamics heeft toegezegd 'Global Steel Climate Council' (GSCC) gevalideerde 'science-based targets' te stellen. Om aan de voorwaarden te voldoen, zal de onderneming een scope 3 doelstelling ontwikkelen.
Umicore	Strategie - Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn en zal leiden tot een lagere CO ₂ /EVIC.	Umicore stelde een Klimaattransitieplan op met daarin de diverse emissiereductie-maatregelen waar het op inzet waar mogelijk gekwantificeerd.

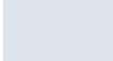
4.5.3. Tussentijdse evaluatie Reductie CO₂-uitstoot

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geïdentificeerd aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 4.5.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 4.5.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 inhoudelijke contactmomenten geweest (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	80% na 2 jaar	nee
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	30% na 2 jaar	nee

4.6. Thematisch: Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen

Plastic wordt gebruikt in vele toepassingen, van verpakkingsmateriaal, kleding, plastic flessen tot speelgoed, koelkasten en auto's. Het gebruik van plastics biedt veel voordelen. Het materiaal is sterk, weegt weinig en is als verpakking van voedsel zeer geschikt vanwege de goede hygiëne-barrière. Zo helpt plastic verpakking bijvoorbeeld de houdbaarheid van het voedsel te verlengen. Echter, door de lange levensduur van het materiaal en de chemische stoffen in plastics, leidt het gebruik van grote hoeveelheden plastics ook tot grote milieuvuiling en zoals uit steeds meer onderzoek blijkt, ook tot gezondheidsrisico's. Vervuiling van land en water, onder andere door plastic, is inmiddels één van de vijf belangrijkste oorzaken voor verlies van biodiversiteit. Enerzijds wordt verwacht dat de plasticproductie nog enorm zal groeien. Anderzijds groeit ook het inzicht dat deze groei zeer onwenselijk is vanwege de genoemde risico's voor milieu en gezondheid. Daarom zijn de ontwikkelingen in de plastic waardeketen ook van belang voor beleggers die in veel ondernemingen in deze keten beleggen. Achmea IM zet engagement over gebruik van plastic daarom voort, nu gericht op producenten en retailers van consumentengoederen.

4.6.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 4.6.1.1 DOELSTELLINGEN AFBOW PLASTIC IN VERPAKKING VAN CONSUMENTENGOEDEREN

Doelstelling	Indicatoren
Governance	<ul style="list-style-type: none">Het bestuur van de onderneming erkent de ESG-risico's van plastic als materieel, steunt¹ overheden in de aanpak van deze risico's;De onderneming weerhoudt zich van lobbyactiviteiten om nieuw beleid af te zwakken of te voorkomen;
Beleid	<ul style="list-style-type: none">ESG-risico's van plastic worden als materieel erkend, analyse van technische mogelijkheden.Marktonwikkelingen en regelgeving dienen als input voor de strategie;
Implementatie & monitoring	<ul style="list-style-type: none">De onderneming stelt ambitieuze doelen², bijvoorbeeld voor:<ul style="list-style-type: none">reductie van gebruik van plastic verpakkingen (in absoluut volume);reductie van het % gebruikt plastic uit fossiele grondstoffen;reductie van plastic afval³;De onderneming meet en rapporteert de voortgang op deze doelen;
Samenwerking in de keten	<ul style="list-style-type: none">De onderneming werkt samen met relevante partijen in de plastic keten aan het vinden en implementeren van oplossingen die de plastic transitie kunnen versnellen;
Transparantie	De onderneming rapporteert over de voortgang op bovengenoemde doelen en kpi's en over: <ul style="list-style-type: none">de maatschappelijke impact van geproduceerde plastic op de gezondheid en op het milieu;het beleid en maatregelen om de negatieve gevolgen van gebruik van plastic te verminderen;hoe regelgeving en marktontwikkelingen met name gericht op de plastic transitie, invloed kunnen hebben op de resultaten van de onderneming;

- De onderneming steunt publiekelijk regelgeving die tot doel heeft om gebruik van plastic verpakking terug te dringen en de 'business case' voor circulaire economie te versterken.
- Deze doelen zijn bij voorkeur in lijn met het klimaatbeleid (het streven naar 'net-zero' uiterlijk in 2050, op basis van 'science-based targets' voor scope 1-3) en beleid om de impact op verlies van biodiversiteit te stoppen.
- Met het reduceren van plastic afval wordt hier niet alleen het afval van de onderneming bedoeld, maar ook het plastic afval veroorzaakt door consumenten als gevolg van het gebruik van de producten / verpakkingen geproduceerd door de onderneming en de industrie.

Sustainable Development Goals

Het engagementthema sluit aan bij verschillende 'Sustainable Development Goals' (SDG's):

- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie (12.2-6)

Samenwerking

In de eerste helft van 2024 hebben we de samenwerking met de VBDO voortgezet, als vervolg op het in mei 2023 door de VBDO geïnitieerde investor statement dat ondernemingen oproep om plastic verpakking terug te dringen. Een aantal engagementgesprekken in ons programma hebben we samen gevoerd met andere ondertekenaars van het VBDO statement.

In April 2024 ondertekende Achmea IM een investor statement op initiatief van het UN Environment Programme Finance Initiative (UNEP-FI)⁵. Dit statement, uitgebracht

⁵ In samenwerking met de Principles for Responsible Investment, Finance for Biodiversity Foundation, Business Coalition for a Global Plastics Treaty en de Dutch Association of Investors for Sustainable Development (VBDO) en CDP.

voorafgaand aan de vierde ronde van onderhandelingen over het VN plastic verdrag, roept de deelnemende landen op tot een ambitieus verdrag. Met afspraken die de financiële sector in staat stelt om een belangrijke bijdrage te leveren aan de financiering van oplossingen om vervuiling door plastic aan te pakken.

Ook heeft Achmea IM samengewerkt met Planet Tracker⁶ aan een binnenkort te verschijnen investor statement dat de petrochemische industrie (producenten van plastics) oproept om de transitie naar een meer circulaire productie van plastics te versnellen en zich constructief op te stellen ten aanzien van het VN plastic verdrag.

Voortgang thema

In het eerste halfjaar van 2024 hebben we gesprekken gevoerd met **Ahold Delhaize, Carrefour, Henkel, Jerónimo Martins** en **L'Oréal**. De overige ondernemingen, **Kimberley Clark, Procter & Gamble** en **Repsol** spreken we in de tweede helft van het jaar.

Ahold Delhaize

In mei 2024 namen we deel aan de ESG-strategiedag van Ahold Delhaize. Reductie van plastic verpakking was één van de onderwerpen die aan de orde kwamen. De onderneming gaf aan hard te werken aan de reductie van plastic verpakkingen. Toch is snelle vooruitgang lastig, onder andere vanwege beperkte beschikbaarheid van geschikt gerecycled materiaal en gewoonten en voorkeuren van klanten. Wel heeft Ahold Delhaize de CDP⁷ plastic questionnaire ingevuld en heeft de onderneming zich aangesloten bij de Business Coalition die zich inzet voor een ambitieus VN plastic verdrag. Dit zijn twee concrete acties waar we Ahold Delhaize in eerdere gesprekken om hadden gevraagd. We noteren deze stappen dan ook als een bereikte mijlpaal. We spreken in de tweede helft van het jaar opnieuw met de onderneming, over de voortgang en uitdagingen rond het terugdringen van gebruik van plastic verpakkingen.

Carrefour

In Mei 2024 hebben we opnieuw met Carrefour gesproken. Ook deze onderneming heeft de CDP plastic questionnaire ingevuld, wat we noteren als een mijlpaal 'implementatie'. Carrefour is druk bezig om intern de beschikbaarheid van data over gebruik van materialen te verbeteren, om daarmee aan rapportage eisen en verwachtingen te kunnen voldoen. Daarnaast werkt Carrefour intensief samen met sectorgenoten en leveranciers binnen het France 'plastic pact', een platform waarin ondernemingen, experts en overheid samenwerken om gebruik van plastic verpakkingen te beperken. Carrefour gaf in het gesprek aan dat het een grote uitdaging wordt om de gestelde doelen te bereiken, omdat de beschikbaarheid van goede, duurzame en gerecyclede materialen beperkt is. Hier ziet Carrefour ook een belangrijke rol van de overheid. We vroegen

Carrefour nog te reageren op de lijst met plastics en chemicaliën die in aanmerking komen voor uitfasering, opgesteld door de 'Business Coalition for a Global Plastic Treaty'⁸ waar Carrefour onderdeel van is. Deze reactie moeten we nog ontvangen.

Henkel

In Maart 2024 spraken we opnieuw met Henkel. We bespraken de voortgang ten aanzien van de reductie van plastic verpakkingen. Hoewel de onderneming ook uitdagingen ziet rond bijvoorbeeld de beschikbaarheid van de juiste gerecyclede materialen, boekt Henkel toch voortgang richting de gestelde doelen. Op het gebied van transparantie over materiaalgebruik is er ook vooruitgang. Henkel werkt hard aan de voorbereidingen om aan de nieuwe Europese rapportage eisen (Corporate Sustainability Reporting Directive – CSRD) te kunnen voldoen. En Henkel heeft de CDP plastic questionnaire ingevuld. Omdat we hier eerder expliciet om hadden gevraagd, noteren we een mijlpaal voor implementatie. We vroegen Henkel in het gesprek verder om meer duidelijkheid over de inzet ten aanzien van het terugdringen van gebruik van schadelijke plastics en chemicaliën. Hierover zal Henkel ons nog nader informeren.

Jerónimo Martins

In April spraken we nogmaals met de Portugese supermarktketen Jerónimo Martins. De onderneming werkt hard aan het verbeteren van ontwerp en materiaalgebruik van verpakkingen en stelt reductie van plastic gebruik daarbij centraal. In dit proces werkt de onderneming ook veel samen met toeleveranciers. Jerónimo Martins ziet de beschikbaarheid van gerecycled plastic als een belangrijke belemmering in de ambitie om minder fossiele plastics te gebruiken. Er is een actievere rol van de overheid nodig om afvalinzameling en recycling te bevorderen. Als actievere inzet van de overheid uitblijft, wordt het moeilijk de huidige doelen te behalen. Toch is de onderneming er in geslaagd om de hoeveelheid plastic verpakking per verkocht product te reduceren. Op het gebied van transparantie zien we ook vooruitgang. De onderneming heeft de CDP plastic questionnaire ingevuld en werkt hard aan de voorbereiding van CSRD-rapportage. We noteren een mijlpaal 'toezegging' omdat de onderneming bereid is om naar een lijst met plastics en chemicaliën die in aanmerking komen voor uitfasering te kijken. We hebben gevraagd ons te laten weten in hoeverre die stoffen nog gebruikt worden. Ook noteren we een mijlpaal 'implementatie' omdat de CDP-questionnaire is beantwoord.

L'Oréal

In Maart 2024 spraken we ook nogmaals met L'Oréal. De onderneming heeft voldaan aan ons verzoek om de plastic questionnaire van het CDP in te vullen. Dit is een stap vooruit wat betreft transparantie en maakt

⁶ Petchem Investor Statement - Planet Tracker: www.planet-tracker.org

⁷ Het CDP, voorheen bekend als het Carbon Disclosure Project, is een organisatie die bedrijven aanspoort tot betere rapportage over klimaat en natuur gerelateerde onderwerpen, waaronder ook gebruik van plastic;

⁸ www.businessforplasticstreaty.org

vergelijking met sectorgenoten mogelijk. We zien deze stap als implementatie van één van de engagementdoelen. Ook werkt de onderneming hard aan de voorbereidingen van CSRD rapportage, wat zal leiden tot nog meer transparantie over gebruikte materialen. L'Oréal gaf aan dat de groei van gebruik van gerecycled materiaal lastig is, vanwege de beperkte beschikbaarheid van geschikt gerecycled materiaal. De onderneming werkt hard, in samenwerking met ketenpartners, om hier oplossingen voor te vinden. Verder werkt L'Oréal aan het uitfaseren van het gebruik van micro-plastics en ook van PFAS.

Vervolg

In de tweede helft van 2024 willen we spreken met de ondernemingen die in de eerste helft van het jaar nog niet aan bod kwamen. Ook zullen we bekijken hoe we onze steun kunnen blijven tonen voor het VN-verdrag voor de aanpak van plastic vervuiling. Eind 2024 moet er een akkoord zijn bereikt over dit verdrag.

4.6.2. Voortgang thema

Per eind juni 2024 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 4.6.2.1 MIJLPALEN AFBOUW PLASTIC IN VERPAKKING VAN CONSUMENTENGOEDEREN

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Carrefour SA	Frankrijk	Supermarktketens	2,5						
2 Henkel AG & Co. KGaA	Duitsland	Huishoudelijke en persoonlijke producten	4,7						
3 Jeronimo Martins, SGPS S.A.	Portugal	Supermarktketens	2,1						
4 Kimberly-Clark Corp	Verenigde Staten	Huishoudelijke en persoonlijke producten	4,5						
5 L'Oreal SA	Frankrijk	Persoonlijke producten	5,5						
6 Procter & Gamble Company	Verenigde Staten	Huishoudelijke en persoonlijke producten	4,5						
7 Repsol SA	Spanje	Olie, gas en brandstoffen	2.82						
8 Royal Ahold Delhaize N.V.	Nederland	Supermarktketens	1,25						

¹ Reductiedoel 'nieuw plastic': Dit doel betreft het terugdringen van gebruik van nieuwe plastic grondstof uit fossiele brandstoffen, ook wel 'virgin plastic' genoemd.

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald ¹
							Impact doelstelling niet behaald ²
							Dialoog onsuccesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

TABEL 4.6.2.2 TOEZEGGINGEN EN AANPASSINGEN BELEID IN RAPPORTAGEPERIODE

Onderneming	Doelstelling	Realisatie
Henkel AG	Transparantie: De onderneming rapporteert over de voortgang over het beleid en maatregelen om de negatieve gevolgen van gebruik van plastic te verminderen.	Henkel heeft voldaan aan ons verzoek om de plastic questionnaire van CDP in te vullen. Dit is een stap vooruit in transparantie en maakt vergelijking met sectorgenoten mogelijk.
L'Oreal	Transparantie: De onderneming rapporteert over de voortgang over het beleid en maatregelen om de negatieve gevolgen van gebruik van plastic te verminderen.	L'Oreal heeft voldaan aan ons verzoek om de plastic questionnaire van CDP in te vullen. Dit is een stap vooruit in transparantie en maakt vergelijking met sectorgenoten mogelijk.
Jeronimo Martins	Transparantie: De onderneming rapporteert over de voortgang over het beleid en maatregelen om de negatieve gevolgen van gebruik van plastic te verminderen.	Jeronimo Martins heeft voldaan aan ons verzoek om de plastic questionnaire van CDP in te vullen. Dit is een stap vooruit in transparantie en maakt vergelijking met sectorgenoten mogelijk.
Carrefour SA	<p>Transparantie: De onderneming rapporteert over de voortgang over het beleid en maatregelen om de negatieve gevolgen van gebruik van plastic te verminderen.</p> <p>Governance: Het bestuur van de onderneming erkent de ESG-risico's van plastic als materieel, steunt overheden in de aanpak van deze risico's.</p>	<p>Carrefour heeft voldaan aan ons verzoek om de plastic questionnaire van CDP in te vullen. Dit is een stap vooruit in transparantie en maakt vergelijking met sectorgenoten mogelijk.</p> <p>De onderneming steunt de Business Coalition voor het VN plastic verdrag en neemt deel aan het Franse 'plastic pact', een initiatief van bedrijven en de overheid om samen te werken aan reductie van plastic afval.</p>
Royal Ahold Delhaize	<p>Transparantie: De onderneming rapporteert over de voortgang over het beleid en maatregelen om de negatieve gevolgen van gebruik van plastic te verminderen.</p> <p>Governance: Het bestuur van de onderneming erkent de ESG-risico's van plastic als materieel, steunt overheden in de aanpak van deze risico's.</p>	<p>Royal Ahold Delhaize heeft voldaan aan ons verzoek om de plastic questionnaire van CDP in te vullen. Dit is een stap vooruit in transparantie en maakt vergelijking met sectorgenoten mogelijk.</p> <p>De onderneming steunt de Business Coalition voor het VN plastic verdrag.</p>

4.6.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 4.6.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 4.6.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 inhoudelijke contactmomenten geweest (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	100%	ja
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	62% na 2 jaar	ja

4.7. Thematisch: Access to Healthcare

Toegang tot gezondheidszorg is een mensenrecht en een belangrijk onderdeel van SDG 3 “Goede gezondheid & Welzijn”. Toegang tot gezondheidszorg is niet vanzelfsprekend, vanwege onder meer minder ontwikkelde zorgsystemen, te dure medicijnen of door het onvoldoende aansluiten van de zorg bij lokale behoeftes. Zo lopen volgens de World Health Organisation (WHO) 930 miljoen mensen het risico in armoede te vervallen door dure zorg. Het wereldwijd verbeteren van de eerstelijnszorg tegen 2030 kan 60 miljoen levens redden en de levensverwachting met 3,7 jaar verlengen⁹. Binnen het thema Access to Healthcare richten we ons op ondernemingen die een belangrijke rol spelen in de zorgketen en bij kunnen dragen aan een beter toegankelijke zorg voor iedereen wereldwijd. Denk bijvoorbeeld aan ondernemingen die diagnostiek verzorgen, medische apparatuur ontwikkelen, medicijnen produceren of medische hulpmiddelen distribueren.

4.7.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 4.7.1.1 DOELSTELLINGEN ACCESS TO HEALTHCARE

Doelstelling	Toelichting
Governance & beleid	<ul style="list-style-type: none">De onderneming geeft de thematiek rondom Access to Healthcare een plek in de bedrijfsstrategie;De onderneming vertaalt haar strategie rondom Access to Healthcare:<ul style="list-style-type: none">Naar heldere doelstellingen;Naar de diverse markten waar de onderneming actief is.De onderneming en het bestuur raadplegen gestructureerd relevante experts en stakeholders op het thema Access to Healthcare.De onderneming verankert internationale standaarden, onder andere van de 'World Health Organisation' en de OESO op in haar beleid. Bijvoorbeeld de 'WHO Model Lists of Essential Medicines'. Een lijst van de meest effectieve en veilige medicijnen die overal beschikbaar zouden moeten zijn.De onderneming geeft haar strategie en doelstellingen op het gebied van Access to Healthcare een plek in het variabele beloningsbeleid. We screenen deze doelstellingen op basis van de principes die Achmea IM i.s.m. andere investeerders en experts heeft opgesteld.De onderneming maakt een duidelijke koppeling tussen mensenrechten en haar rol in de zorgsector, ook in relatie tot de aankomende Europese regelgeving.
Implementatie & monitoring	<ul style="list-style-type: none">De onderneming heeft een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van haar producten/diensten, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten.De onderneming gaat op een verantwoorde manier om met patenten en licenties. Dit voorkomt dat medicijnen of medische producten onbereikbaar worden.De onderneming stuurt in haar research & development op maatschappelijke impact, gezondheidswinst, de behoeftes van ontwikkelingslanden en de gelijke toegang tot gezondheidszorg binnen landen.De onderneming vertaalt haar strategie op Access to Healthcare naar land en/of doelgroep, specifiek beleid en naar projecten die inspelen op de lokale situaties en behoeftes.De onderneming heeft een gedegen beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring om zowel corruptie te voorkomen als eerlijke handelspraktijken en belastingbetalingen te garanderen.De onderneming neemt stappen om te zorgen dat haar lobbyactiviteiten of dat sector-organisaties waarvan zij lid is, niet lobbyen voor regelgeving die Access to Healthcare beperkt.De onderneming neemt stappen om mensenrechten te waarborgen.
Samenwerking in de keten	<ul style="list-style-type: none">De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketens, met sectorgenoten en andere stakeholders op het thema.
Transparantie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming vergroot de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief lobbyactiviteiten en betalingen aan zorgverleners.

¹ <https://www.achmeainvestmentmanagement.nl/institutioneel/artikelen/nieuws/2022/10/beleggers-dringen-aan-op-inbedding-toegang-tot-medicijnen-in-beloningsbeleid-farmaceuten>

Sustainable Development Goals

Met onze doelstellingen sluiten we aan bij de ‘Sustainable Development Goals’ (SDG’s). Met name op:

- SDG 3: ‘Goede Gezondheid & Welzijn’ (3.8, 3.b)

Samenwerking

Bij dit engagement traject zullen we samenwerken met en/of informatie gebruiken van:

- De Access to Medicine Index. Wij gebruiken deze coalitie onder andere bij de voorbereiding van de engagements

⁹ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/primary-health-care>

en het samenwerken met een bredere groep van institutionele beleggers.

- Het Interfaith Center on Corporate Responsibility. Deze samenwerking zullen we met name inzetten bij het escaleren van engagement door bijvoorbeeld het indienen van resoluties.
- De investeerders coalitie die is gevormd rondom het Covid-19 investor statement en het investor statement over de integratie van toegang tot medicijnen in het beloningsbeleid¹⁰. We bouwen hierbij voort op de inhoudelijke kennis en inzichten die we hierbij hebben opgedaan, waaronder de principes voor het gedegen integreren van Access to Healthcare in beloningsbeleid.

Voortgang thema

Thermo Fisher

In juni hadden we een derde gesprek met Thermo Fisher. In dit gesprek zijn we met name ingegaan op hoe het thema "Access to Healthcare" beter in de governance van de onderneming kan worden geïntegreerd. We hebben aangedrongen dit ook op te nemen in het beloningsbeleid. Daarnaast hebben we gesproken over de aankomende 'EU Corporate Sustainability Reporting Directive' (CSRD) en welke stappen de onderneming gaat zetten om aan deze richtlijn te voldoen, in het bijzonder rondom het thema "Access to Healthcare".

Sanofi

Sanofi moet als Europese onderneming in 2025 voldoen aan de CSRD. Het is daarmee één van de eerste farmaceuten die deze stap zal zetten. De manier waarop ze dit doen zal de toon zetten voor farmaceuten uit andere werelddelen. We zijn daarom in ons gesprek dieper ingegaan op het proces dat ze doorlopen om hieraan te gaan voldoen, en hoe "Access to Healthcare" een plek zal krijgen. Positief is dat Sanofi in haar dubbele materialiteitsanalyse inderdaad toegankelijke & betaalbare medicijnen als het meest materiële onderwerp heeft geïdentificeerd. Wij hebben erop aangedrongen bij de verdere uitwerking ook expliciet aandacht te besteden aan patenten en het prijsbeleid. Daarnaast hebben we gesproken over hoe Sanofi gericht probeert in ontwikkelingslanden medicijnen beter beschikbaar te maken en de zorg te versterken. We zien dat Sanofi hier een volwassen aanpak voor heeft ontwikkeld en het thema ook heeft geïntegreerd in haar beloningsbeleid.

Eli Lilly

Eli Lilly loopt volgens de 'Access to Medicine Index' achter op andere farmaceuten. Ook in ons tweede gesprek zijn we daarom ingegaan op de stappen die de onderneming kan zetten op dit gebied. Positief was dat de onderneming de toezegging deed om voor alle nieuwe ontwikkeltrajecten van medicijnen ook gestructureerd plannen te gaan maken over het beter toegankelijk maken van deze medicijnen. Ook liet de onderneming weten vanaf dit jaar actief medewerking te gaan verlenen aan het onderzoeksproces van de 'Access to Medicine Index'. Positieve stappen, en we noteren dan

ook vooruitgang. Goed om hierbij aan te tekenen is dat de onderneming van ver moet komen, en nog verschillende stappen dient te zetten om ook bij de beter presterende ondernemingen op dit thema te gaan horen. Zo kan de onderneming meer stappen zetten om medicijnen in meer landen te registreren en beschikbaar te maken, en kan ook het beleid rondom patenten en de beprijzing van medicijnen verbeterd worden.

Abbott

Het duurde enige tijd voordat Abbott reageerde op onze verzoeken, maar het eerste gesprek dat we in maart voerden met de onderneming was positief. We zijn in het gesprek ingegaan op hoe de onderneming transparanter kan zijn over haar lobbyactiviteiten. Zeker als deze betrekking hebben op de toegang tot de gezondheidszorgen. Daarnaast hebben we met de onderneming gesproken over de CSRD, waar ook zij aan moeten voldoen in de toekomst, en hoe "Access to Healthcare" daar volgens ons een plek in dient te krijgen. Ook wat betreft het beloningsbeleid hebben we aangegeven dat "Access to Healthcare" hierin een plek dient te krijgen. Wij hebben in ons gesprek verschillende voorbeelden gegeven over hoe dit gerealiseerd kan worden. Abbott zei toe onze feedback in overweging te nemen en we zullen de voortgang op dit onderwerp nauwgezet volgen.

Danaher

Ook na meerdere verzoeken was Danaher niet responsief. Wij hebben daarom in samenwerking met ICCR en diverse investeerders vanuit de Verenigde Staten een brief naar Danaher gestuurd. In deze brief zijn we ingegaan op de plannen van Danaher om de tuberculose test "Cepheid" tegen een lagere prijs beschikbaar te stellen. Dat is positief aangezien het snel opsporen van tuberculose cruciaal is voor de bestrijding van deze ziekte. We hebben in de brief de onderneming hiervoor gecompimenteerd. We hebben daarnaast erop aangedrongen om een transparant proces in te richten, inclusief belanghebbenden, om de kostprijs van het medicijn vast te stellen en zo nodig de prijzen voor ontwikkelingslanden aan te passen. Bijkomend voordeel is dat dit mogelijk tot een voorbeeldaanpak leidt voor de sector voor de vaststelling van de prijs voor cruciale medicijnen en testen in ontwikkelingslanden. In haar reactie liet Danaher weten inderdaad geen winst te willen maken op deze testen en dat het voornemens is de prijs door een onafhankelijke partij te laten verifiëren.

Vervolg

In de tweede helft van 2024 zal de nieuwe 'Access to Medicine Index' uitkomen. Op basis van de uitkomsten en de goede voorbeelden in het rapport gaan we met de diverse ondernemingen het gesprek aan over welke stappen zij verder kunnen zetten.

¹⁰ Institutionele beleggers komen in actie: (achmea.nl)

4.7.2. Voortgang thema

Per eind juni 2024 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 4.7.2.1 MIJLPALEN ACCESS TO HEALTHCARE

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Abbott Laboratories	Verenigde Staten	Zorgproducten en -apparaten	-						
2 Amgen Inc.	Verenigde Staten	Biotechnologie	-						
3 AstraZeneca PLC	Verenigd Koninkrijk	Geneesmiddelen	2/20						
4 Danaher Corporation	Verenigde Staten	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	-						
5 Eli Lilly and Company	Verenigde Staten	Geneesmiddelen	20/20						
6 Jazz Pharmaceuticals Plc	Verenigde Staten	Geneesmiddelen	-						
7 Sanofi	Frankrijk	Geneesmiddelen	8/20						
8 Takeda Pharmaceutical Co. Ltd.	Japan	Geneesmiddelen	7/20						
9 Thermo Fisher Scientific Inc.	Verenigde Staten	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	-						

¹ Plek in 'Access to Medicine Index'

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald ¹
							Impact doelstelling niet behaald ²
							Dialoog onsuccesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

TABEL 4.7.2.2 TOEZEGGINGEN EN AANPASSINGEN BELEID IN RAPPORTAGEPERIODE

Onderneming	Doelstelling	Realisatie
Eli Lilly and Company	Implementatie & monitoring: De onderneming stuurt in haar research & development op maatschappelijke impact, gezondheidswinst, de behoeftes van ontwikkelingslanden en de gelijke toegang tot gezondheidszorg binnen landen.	Eli Lilly heeft nu geformaliseerd dat het zogenaamde "access plans" maakt voor nieuwe medicijnen, waarin het uiteenzet hoe het deze nieuwe medicijnen voor meer mensen toegankelijk gaat maken.
	Samenwerking in de keten: De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketens, met sectorgenoten en andere stakeholders op het thema.	Eli Lilly neemt nu actief deel aan het onderzoeksproces van de Access to Medicine Index. Deze index zal eind 2024 uitkomen.

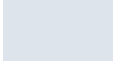
4.7.3. Tussentijdse beoordeling

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geïdentificeerd aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 4.7.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 4.7.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 inhoudelijke contactmomenten geweest (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	56% na 1,5 jaar	nee
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	11% na 1,5 jaar	nee

4.8. ESG dialoog Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers, vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de ondernemingsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en duurzame langetermijnwaardecreatie. Ook beloningsvoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijke discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen waar we in belegd zijn. Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in Eumedion. ESG Nederland bestaat uit deze dialogen.

4.8.1. Achtergrond

Overzicht dialogen

In de eerste helft van 2024 is Achmea IM, o.a. namens PMA, in Eumedion verband de dialoog aangegaan met de volgende Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen:

TABEL 4.8.1.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H1 2024

Onderneming	Besproken onderwerpen
Ahold-Delhaize	Governance, gezonde voeding, duurzaamheid, klimaat en wet- en regelgeving.
ASM International	Duurzame langetermijnwaardecreatie.
DSM - Firmenich	Belasting, beloning, klimaat en natuur.
Heineken	Accountant, klimaat, mensenrechten, water en wet- en regelgeving.
ING	Aandeelhoudersvergadering, beloning.
KPN	Duurzame langetermijnwaardecreatie, externe accountant, sociaal en wet- en regelgeving.
Philips	Beloning.
Shell	Governance, klimaatbeleid, Nigeria en strategie.
Unilever	Beloning, plastics en strategie.
Wolters Kluwer	Beloning, duurzaamheid en wet- en regelgeving.

Eumedion heeft voorafgaand aan de start van het aandeelhoudersseizoen een speerpuntenbrief¹¹ verstuurd naar Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. De onderwerpen in de speerpuntenbrief zijn:

- Beloningsbeleid
- Tax Governance Code

Afhankelijk van de onderneming en de actualiteiten zijn de gespreksonderwerpen per onderneming bepaald.

Ahold

Ahold lichtte toe dat op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (hierna: AVA) agenda de herbenoeming staat van Bill McEwan (Raad van Commissarissen, RvC). Ahold heeft nog geen geschikte opvolger gevonden. De mogelijke kandidaten waren niet geschikt of wilden niet met

de gevraagde regelmaat naar Europa reizen. Ahold zet de zoektocht naar een nieuw RvC lid voort.

Ahold heeft meerdere stappen ondernomen om verstoringen tijdens de AVA te voorkomen. Na de laatste AVA heeft een evaluatie plaatsgevonden en zijn er als gevolg protocollen aangepast. Onder andere met betrekking tot de controle van aanmeldingen en beveiliging. Er is met meerdere stakeholders gesproken om zo te proberen vooraf geschilpunten te bespreken, echter gaven bepaalde organisaties aan aandacht te willen vragen voor hun doel door middel van het verstoren van de AVA. De AVA is dit jaar soepeler verlopen dan vorig jaar.

Binnen Ahold wordt de rol van Chief Legal and Sustainability Officer opgesplitst in 2 afzonderlijke rollen. De combinatie van deze rollen is niet langer logisch. Op de agenda van de Chief Sustainability Officer staat het verder ontwikkelen van engagement met stakeholders. Dit is mede gebaseerd op de update van de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast gaat Ahold verder met het verduurzamen van het duurzame aanbod aan consumenten. Ze gaven aan dat er een verschil is tussen de Verenigde Staten en Europa en dat er niet 1 specifieke oplossing is die voor alle regio's werkt.

ASM International

Met ASM International (hierna: ASMI) is gesproken over de groei van de onderneming en de gevolgen hiervan. Door de groei was er een transformatie nodig van de structuur, ook vereiste het andere vaardigheden. ASMI wordt markt gedreven door de Verenigde Staten. De concurrentie daar is aanzienlijk. Dit geeft druk op de prijzen en het heeft effect op het aantrekken van talent. Hoe ASMI met ESG onderwerpen omgaat is een belangrijk onderdeel van haar strategie en het geeft de Europese wortels weer.

Er is ook gesproken over het vestigingsklimaat in Europa. ASMI is hier niet negatief over, maar ontvangt wel druk van de Verenigde Staten (via Nederland) om China niet de meest recente technologieën te laten afnemen.

CEO Benjamin Loh treedt terug om persoonlijke redenen en wordt opgevolgd door Hichem M'Saad (al 2 jaar in de RvB). ASMI gaf aan dat er geen breuk zal zijn in de strategie van ASMI. Gezien het belang van innovatie wil ASMI een

¹¹ Focus-Letter-2024-DEF.pdf (eumedion.nl)

'technologie comité' oprichten op bestuursniveau. Externe adviseurs gaan deelnemen aan dit comité.

DSM-Firmenich

Met DSM-Firmenich (hierna: DSM) is besproken dat de mate van transparantie is verminderd bij het bepalen van de kortetermijndoelstellingen en de daadwerkelijke prestaties ten opzichte van deze doelstellingen in het beloningsverslag. Er is gevraagd naar toelichting. DSM gaf aan dat het startpunt voor de rapportage de Zwitserse praktijk is. Ze nemen de feedback en het verzoek om meer transparantie mee in overweging. Wat betreft het onderwerp belasting heeft DSM de Nederlandse praktijk als uitgangspunt genomen. DSM werkt eraan om meer landen op te nemen in het country-by-country tax report. We zijn hier voorstander van.

DSM heeft haar emissiereductiedoelstellingen voor scope 1, 2 en 3 en haar net-zero doelstelling ter verificatie voorgelegd aan het SBTi. Er is voor een absolute reductiedoelstelling gekozen, omdat dit minder gecompliceerd was dan een intensiteitsreductiedoelstelling. Dit is vanwege de diverse producten die DSM aanbiedt. DSM is voornemens om doelstellingen te formuleren op het gebied van natuur. De voortgang hiervan zal gemonitord worden.

Heineken

Met Heineken is gesproken over de uitgevoerde dubbele materialiteitsanalyse ter voorbereiding op de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Bepaalde uitkomsten waren verassend. Gezien de huidige situatie op de arbeidsmarkt wordt het aantrekken van talent door bijna alle ondernemingen als een materieel onderwerp beschouwd (zowel vanuit impact als financieel perspectief). Bij Heineken is dit niet het geval. En aangezien Heineken actief is in landen met een hoger risico op omkoping en corruptie, op basis van de Corruption Perception Index van Transparency International, vroegen we ons af waarom 'zakelijk gedrag' niet als zeer materieel wordt aangemerkt. Heineken heeft een toelichting gegeven op het proces en de uitkomsten van de analyse om hier meer duiding aan te geven. Ook gaf Heineken aan dat deze onderwerpen nog wel relevant zijn ook al zijn ze niet als materieel onder de CSRD gekwalificeerd.

SBTi heeft goedkeuring gegeven aan de net zero targets van Heineken. Dit zien we als een mooie ontwikkeling. 'Water security' is een materieel onderwerp voor Heineken. De onderneming heeft doelstellingen geformuleerd om het watergebruik in waterschaarse gebieden te verminderen. Heineken heeft hiervoor ook een screening uitgevoerd bij hun leveranciers.

Rondom mensenrechten en gedwongen arbeid in China is gesproken over het minderheidsaandeel van Heineken in de joint venture met China Resource Beer. Er zijn processen en gedragscodes voor leveranciers en er worden audits uitgevoerd om ervoor te zorgen dat de bedrijfsvoering verantwoord is, en in overeenstemming met, de gedragscode van Heineken. Heineken heeft enige

voortgang geboekt dankzij een nieuwe dienstverlener die screening en verbeterde due diligence uitvoert.

ING

Met ING is gesproken over de verstoringen tijdens de jaarvergadering van vorig jaar en de stappen die ING heeft gezet om herhaling te voorkomen. Onder andere de controle op aanmeldingen is aangescherpt, evenals de beveiliging. Ook zijn gesprekken ingepland met stakeholders voorafgaand aan de vergadering om bepaalde onderwerpen te bespreken. ING ontving de reactie van bepaalde partijen dat hun doel aandacht vragen is voor een onderwerp, door middel van verstoringen, en niet om een oplossing te bewerkstelligen.

Gesproken is over de toekomstige mogelijkheid van virtuele vergaderingen en welke voorwaarden moeten worden vervuld om institutionele beleggers hier positief tegenover te laten staan. Besproken is dat de voorkeur altijd uitgaat naar een hybride vorm en dat volledig virtueel een uitzondering moet zijn als gevolg van een bijzondere situatie. Ook is aangegeven dat een vereiste is dat aandeelhouders bij een volledig virtuele vergadering dezelfde rechten hebben als bij een fysieke vergadering.

Eind 2023 spraken we met ING over de update van het beloningsbeleid. ING streeft ernaar om meer transparantie te creëren met betrekking tot de niet-financiële doelstellingen en prestatiebeoordeling. We hebben nogmaals aangegeven dat we graag zouden zien dat ING een CO2 reductiedoelstelling opneemt in de beloning welke scope 1, 2 en 3 omvat.

KPN

KPN heeft een zeer heldere toelichting opgesteld omtrent het proces van de accountantswisseling. Het proces en de overwegingen die een rol hebben gespeeld, zijn zeer duidelijk en bondig gecommuniceerd. De belangrijkste risico's voor de duurzame langetermijnwaardcreatie van KPN zijn cybersecurity en geo politieke bewegingen. KPN werkt hard om deze risico's te mitigeren. KPN ziet de eigen strategie en executie als beste manier om risico's af te dekken en groei te bewerkstelligen. Nu wordt er groots ingezet op de fiberconversie wat voor de langetermijn goede investeringen zijn.

KPN vond het gepast om naast een audit commissie een aparte ESG commissie op te zetten. KPN heeft haar 'strategiecommissie' omgevormd naar een 'ESG commissie'. ESG is volgens KPN een vast onderdeel van de strategie. Toezicht op de CSRD valt onder deze commissie. KPN heeft in voorbereiding op de CSRD een dubbele materialiteitsanalyse uitgevoerd. Het is veel werk en volgens KPN een ontdekkingsreis. De materiële onderwerpen worden opgenomen in een officieel CSRD verslag. De niet-materiële onderwerpen komen op een andere plek in de rapportage terug. Biodiversiteit is bijvoorbeeld geen materieel onderwerp, maar voor KPN wel degelijk een belangrijk onderwerp.

Er is gesproken over de incidentmeldingen benoemd in het jaarverslag. Deze werden met name veroorzaakt door agressief gedrag van klanten tegen medewerkers. We hebben geadviseerd om meer informatie te geven in het jaarverslag over de aard van deze incidenten. KPN heeft aangegeven hier naar te gaan kijken.

Genderdiversiteit in het bestuur is 50%, maar verder in de organisatie neemt de diversiteit af. KPN probeert via verschillende initiatieven aandacht te genereren voor technische banen. Bijvoorbeeld met het organiseren van een "girl's day" om technische opleidingen beter onder de aandacht te brengen bij vrouwelijke scholieren.

Philips

In februari 2024 is wederom gesproken met Philips omtrent de voorgestelde wijzigingen in het beloningsbeleid. Op een aantal punten hadden we tijdens het overleg in de 2e helft van 2023 feedback gegeven. In dit gesprek werd besproken hoe met die feedback is omgegaan. Deels is de gegeven feedback verwerkt en deels is er een toelichting gegeven. In 2023 was uitgebreid gesproken over het opnemen van "juridische procedures" als gebeurtenissen waarover het management geen controle heeft. Gezien de situatie van Philips gaf dit zorgen. Toegelicht is dat de Raad van Commissarissen een discretionaire bevoegdheid heeft. Er kan dus onderscheid worden gemaakt tussen bestuursleden. Het opnemen van deze bepaling is om te waarborgen dat Philips de juiste bestuurders kan aantrekken, zonder dat zij gestraft worden voor zaken uit het verleden en eventuele schikkingen die daaruit zouden voortvloeien. Philips benadrukt dat schikken niet gelijk staat aan schuld bekennen, maar dat het een overweging kan zijn, zeker in de Verenigde Staten, dat dit het beste is voor de onderneming en haar aandeelhouders.

Shell

Met Shell is gesproken over de aanpassingen die doorgevoerd zijn in haar klimaattransitieplan. Volgens Shell is het klimaattransitieplan op deze manier in overeenstemming met de filosofie van Shell en haar klimaatdoelen. Shell benoemde bepaalde factoren die volgens hen de transitie moeilijker maakten waardoor aanpassingen nodig waren. Bij de eerder gestelde doelen wilde Shell bijvoorbeeld gebruik maken van op natuur gebaseerde oplossingen. Shell heeft daar veel negatieve feedback op ontvangen. Volgens Shell is de nieuwe versie van het klimaattransitieplan eerlijk en in lijn met het klimaatakkoord van Parijs. Er is niet om externe verificatie van de klimaatdoelen gevraagd, omdat Shell van mening is dat er geen heldere definitie is die toegepast kan worden op Shell. We vonden de onderbouwing van de wijziging onvoldoende en zijn niet tevreden met de voortgang. Om deze reden hebben we op de aandeelhoudersvergadering tegen het klimaattransitieplan gestemd.

Shell werkt aan het afstoten van de Shell Petroleum Development Company of Nigeria (SPDC). Er zijn kopers voor dit onderdeel. Shell gaf tijdens het gesprek aan

dat een significante due diligence heeft plaatsgevonden naar de kopers. De verwachting van Shell is dat de kopers het overnemen zoals het nu is. Shell heeft financiële betrokkenheid bij de koopconstructie via een lening aan één van de kopers: Renaissance. Volgens Shell is de reden hiervoor om een mate van geruststelling te geven aan stakeholders en investeerders. Opgemerkt wordt dat dit een zeer gevoelige transactie is gezien de vervuilingproblematiek. Gevraagd wordt dat Shell transparant is in dit proces. Shell gaf aan dat verdere transparantie mogelijk gegeven kan worden wanneer de overeenkomst definitief is. De toelichting leidde niet tot voldoende geruststelling, waardoor er tegen de herbenoeming van de Chair Sir Andrew McKenzie is gestemd.

Unilever

Met Unilever is gesproken over de aanpassing van de strategie. Het lijkt een beweging te zijn van stakeholdermodel naar shareholdermodel. Het lijkt ook te impliceren dat rendement verbeterd moet worden, ten koste van duurzaamheidsinspanningen. Zo is het gewicht van duurzaamheid in de beloning naar beneden gebracht en is de ambitie op bepaalde ESG onderwerpen naar beneden gebracht. Unilever zelf ziet het niet als een trade-off tussen rendement en duurzaamheid. Zij denken dat er mogelijk een vertraging zit in de inspanningen van Unilever en de zichtbaarheid van de gevolgen hiervan op het rendement. Unilever heeft haar doelstellingen op het gebied van plastic aangepast, omdat het stelt nu meer realistisch te zijn in wat wel en niet haalbaar is. Volgens de Chair heeft het verlagen van de ambities geen gevolgen voor het behalen van de klimaatdoelstellingen. De ambities en strategie zouden nu beter op elkaar aansluiten. Unilever heeft onze zorgen niet weg kunnen nemen. Dit heeft geleid tot een tegen stem voor het klimaattransitieplan van de onderneming.

Wolters Kluwer

Wolters Kluwer vervangt het doel 'het buiten gebruik stellen van servers' in de korte termijnincentives door een procentuele vermindering van de ecologische kantoor voetafdruk. Wolters Kluwer geeft aan dat ze met de ontmanteling van servers enorme vooruitgang hebben geboekt. Er valt weinig meer te ontmantelen. Om deze reden vonden ze het een goed moment om over te stappen naar de kantoor voetafdruk. Het is gericht op scope 1 en 2. Ze vinden het te vroeg om zich ook te richten op scope 3. Er is meer inzicht nodig om hiervoor goede doelen te stellen. Wij zullen de voortgang monitoren.

Ook Wolters Kluwer heeft een dubbele materialiteitsanalyse uitgevoerd. Tijdens het uitvoeren van deze analyse zijn er veel gesprekken gevoerd met de accountant. Wolters Kluwer wil niet dat het een afvinkexercitie wordt en zal daarom ook 'deep-dives' uitvoeren om onderwerpen uit te diepen. In het jaarverslag van 2023 heeft Wolters Kluwer over alle materiële onderwerpen, gerelateerd aan milieu en klimaat, gerapporteerd. Op het gebied van mensenrechten moet meer data worden verzameld.

4.9. Normatief: Mensenrechten

PMA is in het eerste halfjaar van 2024 met 8 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending, zie onderstaande tabel.

**TABEL 4.9.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H1 2024**

Onderneming	Gestart
ENGIE SA	Q1 2024
Marubeni Corp.	Q1 2024
Mitsubishi Corp.	Q1 2024
Mitsui & Co., Ltd.	Q1 2024
Acciona SA	Q2 2024
ACS Actividades de Construccion y Servicios SA	Q2 2024
Securitas AB	Q2 2024
TC Energy Corporation	Q2 2024

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle mensenrechtencasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en (op)nieuw geïnitieerde dialogen¹². Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 4.9.2

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Acciona SA	8	01-04-2024	Spanje	Canada				
Actividades de Construccion y Servicios SA	8	01-04-2024	Spanje	Canada				
Albemarle Corporation	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Chili				
Alphabet Inc. Class C	7	16-10-2023	Verenigde Staten	Frankrijk				
Amgen Inc.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Barclays PLC	4	17-10-2022	Verenigd Koninkrijk	Verenigd Koninkrijk				
ENGIE SA	4	15-02-2024	Frankrijk	Brazilië				
Enel SpA	8	16-10-2023	Italië	Colombia				
Iberdrola SA	7	17-07-2023	Spanje	Brazilië				
Marubeni Corporation	8	15-02-2024	Japan	Indonesië				
Mitsubishi Corporation	8	15-02-2024	Japan	Mexico				
Mitsui & Co.,Ltd	4	15-02-2024	Japan	Brazilië				

¹² De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Pan American Silver Corp.	8	16-10-2023	Canada	Guatemala				
Royal Philips NV	8	16-10-2023	Nederland	Verenigde Staten				
Securitas AB	8	01-04-2024	Zweden	Zwitserland				
TC Energy Corporation	8	01-04-2024	Canada	Canada				
Tesla, Inc.	8	15-02-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
UBS Group AG	7	17-07-2023	Zwitserland	Frankrijk				
Vestas Wind Systems A/S	2	21-07-2021	Denemarken	Kenia				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beeindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

Barclays PLC

In maart 2024 werd duidelijk dat Barclays PLC beleid heeft aangenomen dat de betaling van eerlijke belastingen in het Verenigd Koninkrijk waarborgt. In 2009 heeft het bedrijf aandelen verkocht in Luxemburg en heeft zo belastinggeld van 1,8 miljard Britse pond niet hoeven te betalen. Sinds april 2024 zijn er geen beschuldigingen meer van Britse autoriteiten over de zaak. Hoewel de door de onderneming genomen herstelmaatregelen in de gaten worden gehouden, is er op dit moment geen noodzaak voor verdere engagement. Het oordeel is aangepast van ORANJE naar GROEN (Score 4: De schending wordt geadresseerd).

ENGIE SA

Het consortium Jirau Energia (waarin Engie SA een aandeel van 40 procent heeft) maakte in mei 2024 bekend dat ze drones heeft gedoneerd aan de 'Brazilian National Indigenous Foundation' en een workshop voor territoriale monitoring heeft gehouden voor inheemse volkeren met het oog op territoriale bescherming. Deze herstelmaatregelen komen voort uit een schending van de rechten van inheemse groepen. Jirau Energia zou onvoldoende informatie hebben gegeven aan de inheemse inwoners van het Jirau-gebied over de milieu-impact van haar hydro-elektrische energiecentrale. De herstelmaatregelen worden voldoende geacht om het oordeel aan te passen van ORANJE naar

GROEN (Score 4: De schending wordt geadresseerd). Hoewel de door de onderneming genomen herstelmaatregelen in de gaten worden gehouden, is er op dit moment geen noodzaak voor verdere engagement.

Mitsui & Co., Ltd.

Het consortium Jirau Energia (waarin Mitsui & Co., Ltd. een aandeel van 20 procent heeft) maakte in mei 2024 bekend dat ze drones heeft gedoneerd aan de 'Brazilian National Indigenous Foundation' en een workshop voor territoriale monitoring op afstand heeft gehouden voor inheemse volkeren met het oog op territoriale bescherming. Deze herstelmaatregelen komen voort uit een schending van de rechten van inheemse groepen. Jirau Energia zou onvoldoende informatie hebben gegeven aan de inheemse inwoners van het Jirau-gebied over de milieu-impact van haar hydro-elektrische energiecentrale. Deze herstelmaatregelen worden voldoende geacht om het oordeel aan te passen van ORANJE naar GROEN (Score 4: De schending wordt geadresseerd). Hoewel de door de onderneming genomen herstelmaatregelen in de gaten worden gehouden, is er op dit moment geen noodzaak voor verdere engagement.

Vestas Wind Systems A/S

Vestas Wind Systems A/S kondigde in februari 2024 aan dat het de verkoop van haar 12,5 procent belang in het consortium Lake Turkana Wind Power Ltd. had

afgerond. Het consortium wordt sinds 2012 door ngo's beschuldigd van het schenden van het recht op vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming (FPIC) van

de inheemse bevolking in Kenia. Na de verkoop is het oordeel aangepast van ORANJE naar GROEN (Score 2: Historische betrokkenheid).

4.10. Normatief: Arbeidsnormen

PMA is in het eerste halfjaar van 2024 met 0 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormschending.

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle arbeidsnormencasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen¹³. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 4.10.1

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Activision Blizzard, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Alphabet Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Apple Inc.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Delta Air Lines, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Eni SpA	8	16-10-2023	Italië	Nigeria				
McDonald's Corp.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Starbucks Corporation	10	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Tesla, Inc.	10	15-02-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Wal-Mart Stores, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Wal-Mart Stores, Inc.	6	16-10-2023	Verenigde Staten	China				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

¹³ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

4.11. Normatief: Milieu

PMA is in het eerste halfjaar van 2024 met 8 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) milieunormschending, zie onderstaande tabel.

**TABEL 4.11.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN H1 2024**

Onderneming	Gestart
ENGIE SA	Q1 2024
Mitsubishi Corp.	Q1 2024
Mitsui & Co., Ltd.	Q1 2024
Acciona SA	Q2 2024
ACS Actividades de Construccion y Servicios SA	Q2 2024
Kinross Gold Corporation	Q2 2024
Osaka Gas Co., Ltd.	Q2 2024
Seatrium Ltd.	Q2 2024

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle milieucasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen¹⁴. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk Escalatieoverzicht.

TABEL 4.11.2

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Acciona SA	8	01-04-2024	Spanje	Canada				
Actividades de Construccion y Servicios SA	8	01-04-2024	Spanje	Canada				
Albemarle Corporation	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Chili				
AltaGas Ltd.	8	17-04-2023	Canada	Verenigde Staten				
Baker Hughes, a GE Company Class A	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Australië				
Bayer AG	7	16-10-2023	Duitsland					
Carnival plc	4	17-10-2022	Verenigd Koninkrijk	Verenigde Staten				
Chevron Corporation	8	15-02-2023	Verenigde Staten	Australië				
ENGIE SA	8	15-02-2024	Frankrijk	Brazilië				
Electricite de France SA	8	15-02-2023	Frankrijk	Italië				
Electricite de France SA	8	15-02-2023	Frankrijk	Brazilië				
Eni SpA	10	16-10-2023	Italië	Nigeria				

¹⁴ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Eni SpA	8	16-10-2023	Italië	Australië				
First Quantum Minerals Ltd.	8	15-02-2023	Canada	Panama				
Iberdrola SA	8	17-07-2023	Spanje	Brazilië				
Kinross Gold Corporation	7	01-04-2024	Canada	Chili				
Lundin Mining Corporation	8	16-10-2023	Canada	Chili				
Mercedes-Benz Group AG	8	17-07-2023	Duitsland	Duitsland				
Mercedes-Benz Group AG	8	17-07-2023	Duitsland	Verenigde Staten				
Mitsubishi Corporation	8	15-02-2024	Japan	Chili				
Mitsui & Co.,Ltd	8	15-02-2024	Japan	Brazilië				
Mitsui O.S.K.Lines,Ltd.	4	15-02-2023	Japan	Mauritius				
Norfolk Southern Corporation	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Osaka Gas Co., Ltd.	8	01-04-2024	Japan	Australië				
Porsche Automobil Holding SE	3	17-10-2022	Duitsland	Duitsland				
Schlumberger NV	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Australië				
Seatrium Ltd.	8	01-04-2024	Singapore	Australië				
Stellantis NV	7	15-04-2022	Nederland	Verenigde Staten				
Teck Resources Ltd.	8	17-07-2023	Canada	Canada				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

Carnival Corporation/Plc

Carnival Corporation/Plc neemt sinds juni 2019 maatregelen om watervervuiling aan te pakken, nadat het schuldig pleitte voor het dumpen van met olie verontreinigd afval en plastic in 2018 voor de kust van de Verenigde Staten. Carnival stemde in met een boete van 20 miljoen dollar en het uitvoeren van herstelmaatregelen. Hoewel de door de onderneming genomen herstelmaatregelen in de gaten

worden gehouden, is er op dit moment geen noodzaak voor verdere engagement. Het oordeel is aangepast van ORANJE naar GROEN (Score 4: De schending wordt geadresseerd).

Mitsui O.S.K. Lines, Ltd.

In september 2023 heeft de 'Japan Transport Safety Board' (JTSB) haar definitieve onderzoeksrapport gepubliceerd over het incident van juli 2020 toen een schip gecharterd door Mitsui O.S.K. Lines, Ltd. aan de grond liep voor de kust van Mauritius en 1.000 ton olie in zee heeft gelekt. De

JTSB verklaarde dat “het waarschijnlijk is dat een groot deel van de gelekte olie met succes is teruggewonnen en opgeruimd”. Deze herstelmaatregelen worden voldoende geacht om het oordeel aan te passen van ORANJE naar GROEN (Score 4: De schending wordt geadresseerd). Hoewel de door de onderneming genomen herstelmaatregelen in de gaten worden gehouden, is er op dit moment geen noodzaak voor verdere engagement.

[Porsche Automobil Holding SE](#)

Ondanks dat Porsche Automobil Holding SE (Porsche) 53,3 procent van de stemrechten in Volkswagen AG bezit,

bedraagt het aandeel van de onderneming in het kapitaal slechts 31,9 procent. Porsche verklaarde dat het, op basis van de definities van de ‘International Financial Reporting Standards’, noch financiële noch operationele controle heeft over Volkswagen en haar dochterondernemingen. ISS ESG oordeelt daarom dat de betrokkenheid van Porsche bij het Volkswagen emissieschandaal niet langer actueel is, waardoor er geen verdere noodzaak voor engagement is. Het oordeel is aangepast van ORANJE naar GROEN (Score 3: Onvoldoende betrokkenheid).

4.12. Normatief: Anti-corruptie

PMA is in het eerste halfjaar van 2024 met 0 ondernemingen een dialoog gestart over (vermeende) corruptie.

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle anti-corruptiecasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen¹⁵. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 4.12.1

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
ABB Ltd.	7	17-04-2023	Zwitserland	Zuid-Afrika				n.v.t.
Alphabet Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Baidu, Inc.	5	17-04-2023	China	Verenigde Staten				n.v.t.
Electricite de France SA	7	15-02-2023	Frankrijk	Frankrijk				n.v.t.

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

¹⁵ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

4.13. Escalatieoverzicht

Geëscaleerde dialogen

De onderstaande tabel geeft de escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) weer die in de eerste helft van

2024 zijn genomen in zowel thematische als normatieve dialogen. De eerste helft van het jaar, waarin de meeste aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen in Europa, Japan en de Verenigde Staten plaatsvinden, is de drukste stemperiode.

TABEL 4.13.1

Onderneming	Reden van escalatie	Genomen maatregel ¹
Amazon.com, Inc.	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de herbenoeming van de Chair gestemd.
Barrick Gold Corporation	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2009, maar nog steeds geen maatregelen genomen in Papa New Guinea.	Er is 'tegen' de herbenoeming van de Chair en Lead Director gestemd.
Eni SpA	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de financial statements gestemd (geen herbenoeming op de agenda)
Exxon Mobil Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de (her)benoemingen van de bestuursleden gestemd
Glencore plc	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2017. Maatregelen geïnitieerd maar nog niet bevestigd.	Er is een brief aan het bestuur van de onderneming gestuurd over mensenrechten- en milieunormschendingen in Colombia. Daarnaast is er 'tegen' de herbenoeming van de Chair gestemd.
Hydro One	Thematisch, niet responsief.	Er is 'tegen' de herbenoeming van de Chair en CEO gestemd
Shell Plc	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is gesproken met de Chair over milieuvervuiling door Shell Nigeria. Bovendien is er is 'tegen' de herbenoeming van de Chair gestemd.
Starbucks Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de herbenoeming van de Chair gestemd.
Uber Technologies, Inc.	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.	Aandeelhoudersresolutie 'Driver Health & Safety' ingediend voor AVA 2024. 8% steun verkregen.

¹ Zie voor verdere duiding tegenstem het 'Voting Disclosure Systeem'

Uitgelichte escalaties

Glencore

Met Glencore hebben we het initiatief genomen om samen met 11 internationale investeerders het bestuur aan te spreken op onze zorgen over hoe de onderneming omgaat met mensenrechten. Onze brief spitste zich met name toe op de internationale arbitrage procedure die Glencore heeft opgestart tegen de Colombiaanse overheid vanwege strengere milieunormen. Via een dergelijke procedure kan een onderneming een overheid aansprakelijk stellen voor het stellen van milieunormen. Wij zien een dergelijke procedure als een groot risico voor de belangen van lokale gemeenschappen die door deze milieunormen worden beschermd. Daarnaast is de onderneming onvoldoende transparant over waarom de onderneming heeft gekozen voor deze procedure en hoe het bestuur hierin overwegingen op het gebied van mensenrechten en milieunormen heeft meegewogen. Ook benoemde we in de brief onze zorgen over de sociale impact van de sluiting van diverse mijnen in Colombia en het herstellen van de ecosystemen op deze locaties. De onderneming heeft op onze brief gereageerd en onze vragen beantwoord, maar stond niet open voor een gesprek met de betrokken bestuurders. De antwoorden

bevestigde onze zorgen over hoe het bestuur met deze kwesties omgaat. Wij hebben daarom ook 'tegen' de herbenoeming van de Chair gestemd.

Shell

Shell heeft bekend gemaakt haar activiteiten rondom de onshore oliewinning in Nigeria van de hand te doen. De activiteiten worden verkocht aan 'Renaissance', een coalitie van met name Nigeriaanse ondernemingen. In onze eerdere gesprekken heeft Shell toegezegd dat het oplossen van de milieuvuiling in Nigeria ook bij een verkoop gewaarborgd zou worden. In mei hadden we over dit onderwerp, in samenwerking met andere Nederlandse beleggers, een gesprek met de Chair van de raad van bestuur van Shell. In dit gesprek zijn we dieper ingegaan op hoe Shell in het verkoopproces het oplossen van de problematiek een plek heeft gegeven. De antwoorden waren teleurstellend en onze zorgen dat de lokale gemeenschappen en het opruimen van de vervuiling tussen wal en schip vallen bij de verkoop zijn niet weggenomen. We hebben het bestuur hierop aangesproken en hun verzocht om ook direct met (vertegenwoordigers van) lokale stakeholders het gesprek over de verkoop aan te gaan en hun perspectieven een plek

te geven in de besluitvorming. Wij hebben daarnaast ook 'tegen' de herbenoeming van de Chair gestemd.

Uber

Eind 2023 diende wij opnieuw een aandeelhoudersresolutie in bij Uber over de veiligheid voor chauffeurs. In mei 2024, tijdens de aandeelhoudersvergadering van Uber, ontving deze resolutie wederom 9 procent steun. Dit betekent dat we de resolutie niet nog een keer mogen indienen. Proxy voting adviseurs ISS en Glass Lewis adviseerde helaas tegen onze resolutie, vanwege een 'Civil Rights Audit' die Uber in 2023 publiceerde. Wij blijven bij ons standpunt dat de veiligheidsrapportages en -audits van Uber, waarvoor geen onafhankelijke veiligheidsdeskundigen zijn geconsulteerd en die zich uitsluitend richten op de Amerikaanse markt, het management en de aandeelhouders niet in staat stellen de

impact van haar beleid en acties effectief te evalueren. Wij zien deze resolutie als een belangrijke stap in onze strategie om het onderwerp 'gezondheid' in verantwoord beleggen te bevorderen.

Te escalaren dialogen

In het derde kwartaal vindt het laagste aantal aandeelhoudersvergaderingen plaats. Hoofdzakelijk staan er tussentijdse benoemingen van bestuurders of goedkeuringen van overnames geagendeerd. In het vierde kwartaal vind in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats. In de overige regio's is het een rustig kwartaal qua stemmen. Alle thematische en normatieve dialogen die in aanmerking komen voor escalatie zijn opgenomen in de onderstaande tabel.

TABEL 4.13.2

Onderneming	Reden van escalatie
Alibaba Group Holding Limited	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2021, maar onderneming is onvoldoende responsief.
Amazon.com, Inc.	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Barrick Gold Corporation	Normatief, status oranje. Dialoog loopt sinds 2009, maar nog steeds geen maatregelen genomen in Papa New Guinea.
Eni SpA	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Exxon Mobil Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Glencore plc	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2017, maar geïnitieerde maatregelen zijn nog niet bevestigd.
Hydro One	Thematisch, niet responsief in Reductie CO ₂ -uitstoot engagement.
Shell Plc	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
SK Inc.	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Starbucks Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
TFI International	Thematisch, niet responsief in Klimaat en transport engagement.
Uber Technologies, Inc.	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.
Valero	Thematisch, niet responsief in Reductie CO ₂ -uitstoot engagement.

5. Stembeleid & Corporate Governance

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. De beleggingsfondsen beleggen onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en zijn daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan PMA invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. De beleggingsfondsen doen dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kunnen de beleggingsfondsen invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

5.1. PMA als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen.

PMA voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van Pensioenfonds Medewerkers Apotheken zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid;
2. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

5.2. Stemgedrag PMA

Achtergrond

De eerste helft van het jaar is de drukste periode qua stemmen. De meeste aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen in Europa, Japan en de Verenigde Staten vinden namelijk in de eerste helft van het jaar plaats.

Aandeelhoudersvoorstellen

Dit jaar was er weer een stijging te zien van het aantal 'anti-ESG' gerelateerde aandeelhoudersvoorstellen, met name in de Verenigde Staten. Dit jaar werden deze voorstellen vaker dusdanig omschreven waardoor het op het eerste gezicht niet altijd duidelijk was of het een pro of anti ESG voorstel was. Doordat de aandeelhoudersvoorstellen afzonderlijk worden beoordeeld, worden de 'anti-ESG' voorstellen eruit gehaald en krijgen deze een 'tegen' stem.

Minder verstoringen aandeelhoudersvergaderingen

Ook dit jaar vonden er weer acties plaats tijdens aandeelhoudersvergaderingen door activisten die op deze wijze aandacht vragen voor hun doel. Ondernemingen hadden stappen gezet om verstoring van de vergaderingen te minimaliseren. Deze hadden effect en de vergaderingen waar acties plaatsvonden konden na korte onderbrekingen weer doorgang vinden. Nadeel van de aangepaste processen was dat het aanmelden voor een aandeelhoudersvergadering meer moeite en tijd kostte. En dat meerdere deadlines voor het inleggen van de stemmen een stuk strakker waren gesteld, wat een uitdaging vormde gezien de al korte tijdslijnen.

Stemactiviteiten van PMA

Wij stemden in het afgelopen halfjaar in totaal op **1.085 vergaderingen** op totaal **16.383 agendapunten**. Er wordt niet altijd met het management van de onderneming meegestemd. Er is **18% tegen het management gestemd**. Zie onderstaande tabel voor een overzicht van de managementvoorstellen en de regionale verdeling van vergaderingen over H1 2024.

De meeste voorstellen betroffen (her)benoemingen. Relatief gezien is het percentage 'tegen' stemmen het hoogst bij

beloningen. De tegenstemmen bij beloningen betroffen met name beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen. Ook is er een hoog percentage 'tegen' stemmen bij de categorie klimaat, dit omvat klimaattransitieplannen van de onderneming die niet aan de verwachtingen voldeden. De categorie 'geen research' betreft grotendeels onderwerpen die te laat voor de agenda zijn aangemeld en waar geen onderliggende informatie voor aanwezig is die beoordeeld kon worden. Dit leidt er toe dat het percentage 'tegen' stemmen hier ook zeer hoog, zo niet 100%, zal zijn.

TABEL 5.2.1 MANAGEMENTVOORSTELLEN H1 2024

	Managementvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	911	0%
Aandelen gerelateerd	959	5%
Statuten gerelateerd	171	5%
Beloning	1990	55%
Benoemingen	8723	16%
Bestuurders gerelateerd	1586	5%
Duurzaamheid	49	0%
Klimaat	13	85%
Overig	112	2%
Geen research	19	89%
Niet-routinematig	65	8%
Routine	1248	4%
Sociaal	44	0%
Strategische transacties	48	21%
Overname gerelateerd	107	7%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

TABEL 5.2.2 REGIONALE VERDELING H1 2024

Land	Aantal
Australië	8
Oostenrijk	3
België	17
Bermuda	3
Canada	53
Cayman Islands	7
Curacao	1

Denmark	15
Finland	10
France	49
Germany	47
Hong Kong	12
Ireland	15
Isle of Man	1
Israel	9
Italy	19
Japan	199
Jersey	3
Liberia	1
Luxembourg	1
Netherlands	33
Norway	11
Portugal	2
Singapore	13
Spain	14
Sweden	36
Switzerland	39
USA	408
United Kingdom	56

Op de website van PMA kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Wij maken bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). ISS stelt aan de hand van het Achmea stembeleid specifieke analyses op. Zo past PMA voor elke steminstructie haar eigen op maat gemaakte stembeleid toe.

Het stembeleid is op de website te vinden en wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten. Voordat een definitieve stem wordt uitgebracht, besteden we extra aandacht aan controversiële agendapunten. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

5.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht.

Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's klimaat, biodiversiteit, gezondheid, arbeidsrechten, mensenrechten of goed bestuur enzovoort. In het afgelopen halfjaar hebben wij **540 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht. In onderstaande tabel staat een overzicht opgenomen van het aantal aandeelhoudersvoorstellen verdeeld per thema en het % 'tegen' stemmen.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Wij zullen niet in alle gevallen voor een aandeelhoudersresolutie stemmen, ook al past deze binnen onze speerpunthema's. Wanneer een aandeelhoudersvoorstel onvoldoende is onderbouwd, te voorschrijvend is of onevenredig belastend zullen wij tegen stemmen. In onderstaande tabel staat aangegeven hoe er is gestemd op de aandeelhoudersresoluties per thema.

TABEL 5.3.1 AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN H1 2024

	Aandeelhoudersvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	12	50%
Statuten gerelateerd	19	58%
Beloning	42	50%
Corporate Governance	51	6%
Benoemingen	73	37%
Bestuurders gerelateerd	50	22%
Duurzaamheid	74	55%
Klimaat	75	29%
Overig	14	93%
Niet-routinematig	2	0%
Routine	14	0%
Sociaal	159	14%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

Resoluties

Exxon Mobil Corporation

Exxon Mobil Corporation en haar aandeelhoudersvergadering hebben afgelopen jaar veel aandacht gekregen. ExxonMobil heeft namelijk een rechtszaak aangespannen tegen Arjuna Capital en Follow This. Beide partijen hadden een aandeelhoudersvoorstel ingediend omtrent klimaat. Het klimaatvoorstel verzocht de onderneming om een, op de overeenkomst van Parijs afgestemd, middellange termijn-doel op te stellen voor scope 3 uitstoot. ExxonMobil is van mening dat deze 2 partijen niet het beste met de onderneming voor hebben en alleen aandeelhouder zijn geworden om actie te voeren. Daarom startte ExxonMobil een

rechtszaak om de 'spelregels' omtrent het indienen van aandeelhoudersresoluties duidelijk te krijgen. Deze rechtszaak wordt door velen, waaronder ons, gezien als een aanval op bestaande aandeelhoudersrechten. Immers, in de VS heeft de Securities & Exchange Committee (de Nederlandse variant van de AFM) al een rol om niet relevante aandeelhoudersresoluties te screenen en te verwerpen. Arjuna Capital en Follow This hebben in reactie op de rechtszaak het aandeelhoudersvoorstel teruggetrokken. Exxon heeft besloten om de rechtszaak voort te zetten. Een Amerikaanse rechter heeft aangegeven dat de rechtbank daar geen zeggenschap heeft over een Nederlandse partij om die reden is Follow This niet meer betrokken bij de rechtszaak.

Als gevolg van deze rechtszaak is er door diverse aandeelhouders een campagne gestart om aandeelhouders op te roepen tegen de herbenoeming te stemmen van Darren Woods (Executive Chair, CEO) en Joseph Hooley (Lead Independent Director, Nominating and Governance Committee Chair). PMA heeft tegen de herbenoeming van alle bestuurders gestemd. Vanwege de grote zorgen over de emissies en klimaatkoers van de onderneming en daarnaast de rechtszaak die ExxonMobil tegen aandeelhouders aangespannen heeft. Helaas heeft alle aandacht niet geleid tot meer tegenstemmen (Woods ruim 8% tegen stemmen, Hooley ongeveer 13% tegen stemmen). Dit is zorgwekkend en laat weer duidelijk zien dat de atmosfeer omtrent de klimaattransitie en de rol die ondernemingen daarin spelen veranderd is. Bij de aandeelhoudersvergadering stonden ook enkele aandeelhoudersvoorstellen op de agenda. Waaronder het aandeelhoudersvoorstel wat Exxon verzoekt een rapport op te stellen met een analyse van de mogelijke toekomstige vermindering van de vraag naar nieuwe plastics en de daaruit voortvloeiende financiële gevolgen. Het bestuur zei als reactie dat het probleem met plastic afval niet plastic op zich was, maar verkeerd beheerd afval en dat de onderneming investeert in chemische recycling en andere recyclingtechnologieën. De onderneming meent dat het voorstel niet goed is voor de samenleving en dat het geen risico is voor Exxon.

PMA heeft 'voor' het voorstel gestemd omdat aandeelhouders baat hebben bij aanvullende informatie over hoe de onderneming omgaat met risico's die samenhangen met een mogelijke afname van de vraag naar nieuwe plastics. Van de aandeelhouders heeft 21% 'voor' het aandeelhoudersvoorstel gestemd. Het voorstel is daarmee helaas niet aangenomen.

Ook stond er bij Exxon een anti-ESG aandeelhoudersvoorstel op de agenda. De indieners verzochten Exxon om de GHG-emissies doelstellingen uit de beloning te halen. Het bestuur van Exxon verzocht aandeelhouders gelukkig om 'tegen' dit voorstel te stemmen. PMA heeft uiteraard 'tegen' het voorstel gestemd aangezien het juist de wens is dat olie- en gasondernemingen dergelijke doelstellingen in hun beloningsbeleid opnemen. Het voorstel ontving 2% 'voor' stemmen en is daarmee afgewezen.

Biodiversiteit

The Home Depot, Inc.

De indiener van de resolutie verzoekt Home Depot, een Amerikaanse keten van bouwmarkten, een beoordeling uit te voeren van de impact op en afhankelijkheid van biodiversiteit. De biodiversiteitsbeoordeling dient in lijn te zijn met het raamwerk van de Taskforce on Nature-related Financial Disclosure (TCFD), inclusief informatie over bestuur, strategie, risico- en impactbeheer, metrics en doelen.

De indiener stelt dat Home Depot aanzienlijk is blootgesteld aan biodiversiteitsrisico's en ontbossing. Hoewel de indiener de initiatieven van de onderneming op het gebied van circulariteit, verantwoord inkopen en consumentenbetrokkenheid erkent, heeft Home Depot nog geen strategie of beoordeling rondom biodiversiteit. Als tegengeluid stelt de raad van bestuur dat de bestaande inspanningen van de onderneming op het gebied van milieupact voldoende zinvol zijn om het biodiversiteitsrisico aan te pakken. De onderneming benadrukt dat het rekening houdt met biodiversiteit in zijn producten door verantwoord hout in te kopen en door biologisch tuinieren met inheemse planten aan te moedigen.

Home Depot heeft onlangs te maken gehad met kritiek en negatieve media-aandacht vanwege het importeren van illegale houtproducten. De gehele sector dient nog stappen te zetten rondom het aanpakken van de gevolgen voor de biodiversiteit, vooral als het gaat om regeneratie. Hoewel Home Depot geen stappen lijkt te zetten in de richting van regeneratieve inspanningen noch een tijdgebonden toezegging heeft gedaan om ontbossing te stoppen, lijkt Home Depot op één lijn te zitten met zijn branchegenoten op het gebied van biodiversiteitsbeoordelingen en transparantie.

PMA heeft 'voor' het voorstel gestemd omdat meer informatie aandeelhouders zou helpen om te beoordelen hoe de onderneming omgaat met de risico's die samenhangen met het verlies van biodiversiteit en om de voortgang goed te kunnen volgen. Het voorstel ontving 16% steun van de stemmen. Het voorstel is hiermee afgewezen.

Duurzaamheid

The Kraft Heinz Company

Via dit aandeelhoudersvoorstel vragen de indieners The Kraft Heinz Company om een onafhankelijk rapport te laten opstellen waarin de feitelijke onderbouwing wordt gegeven voor alle beweringen rondom de recycleerbaarheid van de gebruikte plastic verpakkingen.

De raad van bestuur geeft aan dat strenge interne maatregelen zijn genomen om ervoor te zorgen dat beweringen op de verpakkingen niet misleidend zijn. Het 'Recyclable, Reusable and Compostable' committee van de onderneming werkt aan de onderbouwing van claims op de verpakkingen en beoordelen deze. Kraft Heinz heeft als doel om het gebruik van nieuw plastic met 20% te

verminderen in 2030. De onderneming werkt samen met andere partijen om de duurzaamheid van verpakkingen te verbeteren en ze investeert in consumenteneducatie om klanten te informeren over hoe ze de verpakkingen moeten weggoien.

Aanvullende informatie over de grondslagen van de claims gaat de onderneming helpen om zich aan te passen aan veranderende verwachtingen rondom recyclen en risico's beperken die samenhangen met rechtszaken en strengere regelgeving gericht op het verbeteren van recycling claims op plastic verpakkingen. PMA heeft om deze reden 'voor' het voorstel gestemd. Het aandeelhoudersvoorstel ontving 20,4% van de stemmen. Het voorstel is daarmee afgewezen, maar de onderneming zal wel inhoudelijk dienen te reageren op het voorstel.

H&M Hennes & Mauritz AB

Het aandeelhoudersvoorstel bij H&M vraagt dat H&M tegen 2025 niet langer bijdraagt dat kleding afval wordt. Ongeacht of het gaat om onverkochte kleding uit winkels of kleding die gekocht is door consumenten.

De onderneming heeft geen reactie gegeven op het ingediende aandeelhoudersvoorstel. H&M heeft een circulair managementsysteem dat voorrang geeft aan hergebruik boven recycling voor de geretourneerde producten. Ook publiceren ze het aandeel hergebruikte, gerecyclede en weggegooiden producten. De onderneming geeft onvoldoende informatie over de volumes en aandelen van textielproducten die onverkocht blijven en het aandeel vernietigde, gerecyclede of gedowncycelde producten.

Gezien de mogelijk komende regelgeving binnen de Europese Unie hebben aandeelhouders baat dat H&M proactieve maatregelen neemt om de hiaten in het afvalbeheer van kleding aan te pakken, evenals het verder versterken van de afstemming op de 'net zero'-doelstellingen. Om deze reden heeft PMA 'voor' het voorstel gestemd. Het voorstel is niet aangenomen, de percentages voor/tegen stemmen zijn nog niet bekend gemaakt.

Arbeidsnormen

Amazon.com, Inc.

De indiener van de resolutie vraagt Amazon.com Inc. om een onafhankelijke audit te laten uitvoeren en een rapport te publiceren waarin de arbeidsomstandigheden en de behandeling van de magazijnmedewerkers gedetailleerd worden beschreven. Het rapport dient ook de impact van het beleid, het management, de prestatiecijfers en de doelstellingen van de onderneming te bevatten.

De raad van bestuur stelt dat het een uitgebreide veiligheidsrapportage heeft en onderworpen is aan regelgevend toezicht. Het geeft onder andere aan dat Amazon uitvoerig rapporteert over haar beleid en procedures om verwondingen te verminderen en details geeft over recente en toekomstige investeringen gericht op veiligheid.

Amazon staat op de escalatielijst van PMA, vanwege arbeidsnormenschendingen. Gezien deze schendingen en het potentiële reputatierisico, is een onafhankelijke audit redelijk. Bovendien kunnen de resultaten van een onafhankelijke audit een oplossing bieden voor de inconsistenties tussen de statistieken die door indiener worden genoemd en de letselpercentages die door de onderneming worden gerapporteerd. Er is daardoor 'voor' de resolutie gestemd. Het voorstel ontving 31% van de 'voor' stemmen. Het voorstel is hiermee afgewezen. Het percentage van steun is wel dusdanig hoog dat de onderneming op het voorstel zal moeten reageren.

Target Corporation

De indiener van de aandeelhoudersresolutie vraagt Target Corporation, een Amerikaanse warenhuiswinkelketen, een beleid op te stellen voor het betalen van een leefbaar loon. Dit betekent dat dit beleid bedoeld is om redelijkerwijs werknemers het minimumloon te bieden dat ze nodig hebben om in hun basisbehoeften te voorzien.

De raad van bestuur is van mening dat de beloning concurrerend is met concurrenten en dat daarmee de gevraagde loonsverhogingen niet nodig zijn. Target Corporation heeft tevens een minimumloon ingevoerd, het publiceert de resultaten van zijn analyse m.b.t. diversiteit en verschillen in beloning tussen mannen en vrouwen en het bestuur houdt effectief toezicht op zaken met betrekking tot personeelsbeheer. Het gevraagde leefbaar loon beleid is op dit moment in de sector nog niet een standaard gegeven.

Het officieel vaststellen van een leefbaar loon gaat echter ten goede komen aan de sector en overzicht creëren met betrekking tot het beheer van human capital. PMA heeft daarom 'voor' de resolutie gestemd. Het voorstel ontving 15% van de stemmen. Het voorstel is daarmee afgewezen.

Sociaal

Walmart Inc.

Oxfam America en co-filers verzoeken Walmart Inc. om te rapporteren over haar due diligence proces op het gebied van mensenrechten, de hoog risico impact analyses. De indieners willen dat de daadwerkelijke en potentiële effecten worden onderzocht van één of meer hoog risico grondstoffen in Walmart's toeleveringsketen of in haar activiteiten.

Het bestuur geeft aan dat ze in hoog risico gevallen of wanneer standaard beoordelingsmethoden mogelijk geen volledig beeld geven soms gebruik maakt van impact analyses. Walmart zegt de impact analyses te hebben ontwikkeld om aanbevelingen te doen die relevant zijn voor de onderneming en sector. Ze verwijst naar een gepubliceerde mensenrechten brief als voorbeeld van transparantie van het due diligence proces op het gebied van mensenrechten.

De rapportage zou aandeelhouders helpen om de inhoud van de impact analyses en de inspanningen van de onderneming op dit gebied beter te kunnen beoordelen.

De transparantie zou aandeelhouders ook helpen gezien de recente voorbeelden van mensenrechtenschendingen en de ontwikkelingen in de wet- en regelgeving de risico's in verband met mensenrechtenschendingen in de toeleveranciersketen vergroten. PMA heeft 'voor' het aandeelhoudersvoorstel gestemd. Van de aandeelhouders stemde 11,5% 'voor' het voorstel. Het voorstel is daarmee afgewezen.

Alphabet Inc.

De indieners van de resolutie vragen dat Alphabet Inc., het moederbedrijf van Google LLC en enkele andere technologieondernemingen, jaarlijks rapporteert over de risico's van desinformatie voor Alphabet en haar rol in het faciliteren hiervan via generatieve kunstmatige intelligentie (gAI). De indieners zijn bezorgd dat gAI een negatieve invloed kan hebben op mensenrechten en democratische processen als gevolg van desinformatie. Ze stellen dat Alphabet juridische, financiële en reputatierisico's kan lopen door de snelle inzet van gAI zonder de noodzakelijke risico analyses.

Het bestuur stelt dat de raamwerken voor ondernemingsrisico's een basis vormen voor het identificeren en beperken van door AI gegenereerde desinformatie en andere potentiële risico's. Het bestuur streeft voortdurend naar het identificeren en beperken van door AI gegenereerde desinformatie en wil de kwaliteit van AI-modellen en -toepassingen verbeteren door zowel pre-launch tests als doorlopende fine-tuning. De onderneming verwijst naar zijn AI-principes, voor het eerst gepubliceerd in 2018, als bewijs van zijn inzet voor "AI that is socially beneficial and built and tested for safety."

Hoewel aandeelhouders wellicht voldoende informatie hebben over het beleid en de processen van Alphabet, hebben aandeelhouders minder informatie over de doeltreffendheid van de inspanningen van de onderneming om zijn rol in misleidende/onjuiste informatie via gAI aan te pakken. Aandeelhouders hebben gezien de recente controverses, de mogelijkheid van rechtszaken en toenemende regelgeving baat bij een jaarlijkse beoordeling van Alphabet's risicobeheer met betrekking tot het gebruik van AI. PMA heeft dan ook voor de resolutie gestemd. Het voorstel ontving 18% van de stemmen. Het voorstel is daarmee afgewezen.

Gezondheid

Eli Lilly and Company

Trinity Health heeft samen met andere co-filers een aandeelhoudersvoorstel ingediend bij Eli Lilly and Company waarin de onderneming wordt verzocht een rapport uit te brengen over het proces 'aanvragen van secundaire patenten' waarin de invloed van verlengde patent-exclusiviteit op de toegang tot producten wordt overwogen.

Het bestuur meent dat de aandeelhouders al voldoende informatie ontvangen en dat dit rapport onnodig is. Ook geeft de onderneming aan dat ze de noodzakelijke investeringen in nieuwe medicijnen niet zou kunnen doen,

zonder de wettelijke bescherming die patentaanvragen biedt. Verlenging van het patent wordt volgens Eli Lilly gerechtvaardigd door het hoge aantal niet succesvolle ontdekkingen van nieuwe medicijnen en de hoge kosten die ermee gemoeid zijn om een medicijn op de markt te brengen. Ook verwijst Eli Lilly naar haar 2030 duurzaamheidsdoelstellingen. De onderneming streeft ernaar om betaalbare medicijnen aan te bieden.

Het rapport zou meer transparantie bieden over de inspanningen van de onderneming om de risico's in verband met verlengde patent-exclusiviteit te mitigeren. Ook zou de informatie aandeelhouders meer zekerheid geven dat de initiatieven en praktijken van de onderneming voldoende bescherming bieden tegen potentiële financiële, juridische en operationele risico's. Om deze redenen heeft PMA 'voor' het aandeelhoudersvoorstel gestemd. Met 8,8% 'voor' stemmen is het aandeelhoudersvoorstel afgewezen.

McDonald's Corporation

De indieners verzoeken McDonald's Corporation een beleid op te stellen om het gebruik van medisch relevante antibiotica voor de preventie van ziekten bij de mens geleidelijk uit te bannen in de toeleveringsketens van rund- en varkensvlees.

Het bestuur verklaart dat het verantwoord antibioticagebruik steunt, dat het op de WHO afgestemde beleidslijnen implementeert voor eiwitspecifiek antibioticagebruik en dat het wereldwijde samenwerkingsverbanden leidt om meer te leren over verantwoord antibioticagebruik. Ze stelt dat het gevraagde beleid daarom onnodig is.

McDonald's is transparant over haar antibioticabeleid voor ziektepreventie in de toeleveringsketen van rundvlees. Maar de onderneming maakt dit beleid niet bekend voor de toeleveringsketen van varkensvlees. McDonald's heeft in het verleden doelen gesteld en deze niet gehaald, het is van belang dat ze een transparante en uitvoerbare strategie heeft om doelen te bereiken. Enkele concurrenten van de onderneming hebben al verdergaande doelen gesteld om het antibioticagebruik te verminderen. De wetenschap toont duidelijker aan dat het routinematig gebruik van antibiotica op voedselboerderijen bijdraagt aan het wereldwijde probleem van antibioticaresistentie. Naarmate dit verder komt zullen de industrie en regelgevende instanties naar verwachting overstappen op antibioticavrije vleesproductie. PMA heeft 'voor' het voorstel gestemd. Het voorstel ontving 14.9% steun van aandeelhouders en is daarmee helaas verworpen.

6. Bijlagen

De normatieve dialoog

De basis voor onze normatieve dialoog

Wij hanteren de uitgangspunten van diverse internationale breed gedragen richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen als minimale norm waar ondernemingen zich aan moeten houden. Voorbeelden zijn de 10 principes van het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, de conventies van de ILO (Internationale Arbeidsorganisatie) en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Daarnaast toetsen we hoe onze normatieve dialogen bijdragen aan de 'Sustainable Development Goals' (SDGs) van de Verenigde Naties, de 17 internationaal overeengekomen duurzame ontwikkelingsdoelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030.

Er zijn vier hoofdthema's te onderscheiden waar het gedrag van ondernemingen op kan worden beoordeeld, namelijk Mensenrechten, Arbeidsnormen, Milieunormen en Anti-corruptie. Institutionele beleggers kunnen als kapitaalverschaffers van ondernemingen een belangrijke rol spelen bij het aanspreken van ondernemingen als principes binnen deze hoofdthema's geschonden worden. Dit geldt niet alleen voor schendingen die binnen de onderneming worden vastgesteld, maar ook voor schendingen in de toeleveranciersketen.

Institutionele beleggers kunnen er bij ondernemingen op aandringen dat:

- ✓ de schending wordt opgeheven;
- ✓ het ondernemingsbeleid wordt aangepast;
- ✓ soortgelijke schendingen zich niet meer voordoen;
- ✓ waar relevant herstel en verhaal mogelijk wordt gemaakt.

Het aangaan van de dialoog over de schending is dan ook een belangrijk middel voor de institutionele belegger om financiële-, reputatie-, sociale- of milieu schade te beheersen.

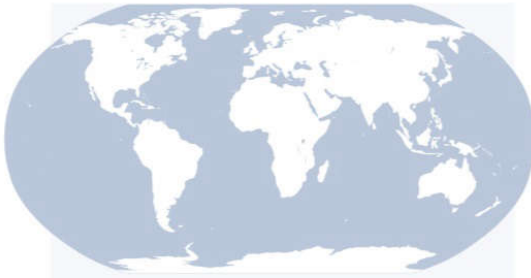
Door het screenen van bedrijven die de internationale normen schenden identificeren we ondernemingen die daadwerkelijk of potentiële negatieve impact hebben op de samenleving en milieu. Dit is een belangrijk onderdeel in het OESO due diligence traject.

Hierbij wordt naast de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu ook naar de **ernst, schaal** en **onomkeerbaarheid** van de schending:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen zodat deze overeenkomt met de situatie die voorafging aan de negatieve impact.

Door middel van het Normatieve engagementprogramma spreken we ondernemingen aan op hun gedrag om zo de (potentiële) negatieve impact te voorkomen of te verminderen. Over het monitoren van voortgang en de resultaten van dialoog rapporteren we in deze halfjaarlijkse voortgangsrapportage. Wanneer een onderneming schade heeft veroorzaakt aan samenleving of milieu zal Achmea IM de onderneming nadrukkelijk oproepen tot herstel- en verhaal mogelijkheden voor degene die schade hebben geleden.

In de volgende pagina's gaan wij dieper in op de vier hoofdthema's waarop wij onze normatieve dialoog voeren en de relevante internationale richtlijnen.

De OESO-richtlijnen worden onderschreven door 46 landen

9 thema's

Mensenrechten

Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen

Milieu

Bestrijding van corruptie, omkoping en afpersing

Consumentenbelangen

Wetenschap en technologie

Mededinging

Belastingen

Transparantie

De OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn aangenomen in 1971. Het beschrijft wat 46 landen van bedrijven, inclusief institutionele beleggers, verwachten op het gebied van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO).

Mensenrechtenkwesities en internationale verdragen

De ‘rechten van de mens’ vormen één van de vier hoofdthema’s van het Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes. Deze principes staan echter niet op zichzelf en zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.1.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van mensenrechten.

In de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights* (UNGPs), staat specifiek beschreven hoe bedrijven met deze richtlijnen en verdragen dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn. Of zoals de opsteller van de UNGPs, Professor John Ruggie stelt:

“The Guiding Principles’ normative contribution lies not in the creation of new international law obligations but in elaborating the implications of existing standards and practices for states and businesses; integrating them within a single, logically coherent and comprehensive template; and identifying where the current regime falls short and how it could be improved”.

TABEL 6.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MENSENRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Mensenrechten	Principe 1	Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren.	IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.
			V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	De VN-verklaring over de rechten van inheemse volkeren.
			VIII. Consumentenbelangen	ILO conventie 169 betreffende inheemse en in stamverband levende volken in onafhankelijke landen. Tripartite ILO-verklaring inzake multinationale ondernemingen en sociaal beleid. Geneefse conventie. Haagse conventie.
	Principe 2	Bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.	IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

In de praktijk hebben mensenrechtenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van het recht op zelfbeschikking
- ✓ Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
- ✓ Het niet respecteren van rechten van inheemse volken
- ✓ Beperking van vrijheid van meningsuiting

Beperking van het recht op zelfbeschikking

Het recht op zelfbeschikking van volken is opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en is weer uitgewerkt in twee bindende VN verdragen; ‘*Burgerrechten en Politieke Rechten*’ (BuPo) en ‘*Economische, Sociale en Culturele Rechten*’ (EcSoCu). Deze verdragen werden in 1966 aanvaard en gingen in 1976 van kracht. Het individuele recht op zelfbeschikking kan gezien worden als een element van de persoonlijke vrijheid, en daarmee als een grondslag van de mensenrechten. Hierdoor vormen kwesties waarin ondernemingen bijdragen aan een beperking van het recht op zelfbeschikking een mensenrechtenschending.

Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht

Ten aanzien van de kwestie 'Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht' is het van belang dat ondernemingen ten aanzien van degenen die gevolgen van hun activiteiten ondervinden internationaal erkende mensenrechten respecteren. De 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights', die zijn geïntegreerd in de OESO-richtlijnen, bieden voor bedrijven een hanteerbaar beleidskader over de toepassing van mensenrechten en de Global Compact principes. Specifiek voor de activiteiten van bedrijven die te maken hebben met oorlogen of bezettingen biedt ook de Geneefse conventie een geschikt raamwerk.

Het niet respecteren van rechten van inheemse volken

De VN aanvaardde in 2007 een 'Verklaring over de rechten van inheemse volken'. De rechten van inheemse volken zijn daarmee pas in recente jaren formeel erkend. In de 'VN-richtlijnen voor mensenrechten ten behoeve van bedrijven' wordt gewezen op de landrechten en andere rechten van inheemse volken. Enkele landen met belangrijke inheemse minderheden stemden tegen de verklaring, waaronder de VS, Canada, Nieuw Zeeland en Australië. Het belangrijkste verdrag is de ILOconventie (no. 169) over inheemse en tribale volken in onafhankelijke landen. Voor deze toetsing is de bepaling dat ondernemingen 'de mensenrechten van personen die tot specifieke (bevolkings-)groepen horen die bijzondere aandacht vereisen' dienen te respecteren, indien zij een ongunstig effect op de mensenrechten van die personen kunnen hebben.

Beperking van vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is de vrijheid van burgers om hun overtuigingen kenbaar te maken, zonder voor vervolging door de staat te hoeven vrezen. Vrijheid van meningsuiting wordt vaak beschouwd als een integraal concept in democratieën maar is soms minder evident bij andere staatsvormen. De vrijheid om zonder angst voor vervolging je mening te kunnen uiten staat expliciet vermeld in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'.

Arbeidsnormenkwesties en internationale verdragen

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 3,4,5 en 6. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.2.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van arbeidsnormen.

TABEL 6.2 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ARBEIDSRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Arbeidsrechten	Principe 3	Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht. ILO conventie 98 betreffende Toepassing van het recht van organisatie en collectieve onderhandeling.
	Principe 4	Bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 29 over dwangarbeid. ILO conventie 105 betreffende de afschaffing van dwangarbeid.
	Principe 5	Bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 138 betreffende de minimumleeftijd voor arbeid. ILO conventie 182 betreffende het effectief afschaffen van kinderarbeid. UN Verdrag over de rechten van het kind.
	Principe 6	Bedrijven dienen discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 100 betreffende gelijke beloning. ILO conventie 111 betreffende discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep.

Naast de Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen die zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties van belang: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de '*UN Guiding Principles on Business & Human Rights*' bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen.

In de praktijk hebben arbeidsnormenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
- ✓ Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Kinderarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep
- ✓ Veiligheid van werknemers

Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen

Vakbondsvrijheid in het bijzonder wordt genoemd in de derde richtlijn van het Global Compact. Deze luidt: “Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining.” De ILO-conventies 87 en 98 stellen dat vakbonden ongestoord moeten kunnen onderhandelen met werkgevers over arbeidsvoorwaarden en dat vrijheid van organisatie en daarmee het recht om lid te worden van een vakbond tot de fundamentele mensenrechten behoort. Nederland heeft beide verdragen geratificeerd.

Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen

Het vierde principe van het Global Compact behandelt verplichte en gedwongen arbeid. Deze worden geadresseerd in de ILO conventies 29 en 105 en hierin wordt onder andere gesteld dat bedrijven niet mogen profiteren van dwangarbeid of slavernij.

Kinderarbeid in de toeleveringsketen

Het vijfde principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven zich dienen in te spannen om kinderarbeid uit te bannen. Ook is kinderarbeid in strijd met richtlijn van de OESO-richtlijnen voor internationale ondernemingen en met de International Labour Organisation (ILO) conventies ten aanzien van ‘de fundamentele principes en rechten op het werk’ en het ‘effectief afschaffen van kinderarbeid’ (ILO-verdragen 138 en 182).

Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep

Het zesde principe van het Global Compact gaat over het voorkomen van discriminatie in relatie tot werk en beroep. De ILO conventies 100 en 111 en de OESO-richtlijnen bieden een kader voor bedrijven.

Veiligheid van werknemers

Niet expliciet genoemd in de principes van het Global Compact rond arbeidsrechten, maar vanzelfsprekend wel gelieerd aan de principes 1 en 2 op het gebied van mensenrechten, is de veiligheid van werknemers op de werkvloer. De OESO-richtlijnen bieden bedrijven handvaten om hier invulling aan te geven.

Milieunormenkwesties en internationale verdragen

Het milieu is het derde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.3.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van milieunormen.

TABEL 6.3 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Milieunormen	Principe 7	Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties.	VI. Milieu	Verdrag van Bazel inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan. Verdrag van Rio de Janeiro inzake biodiversiteit. Rio verklaring over milieu en ontwikkeling.
	Principe 8	Bedrijven dienen initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen.	VI. Milieu	Kyoto Protocol. VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering. Akkoord van Parijs.
	Principe 9	Bedrijven dienen de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.	VI. Milieu	Rio verklaring over milieu en ontwikkeling. Agenda 21.

De richtlijnen van het Global Compact betreffende het milieu zijn afgeleid van de ‘Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling’ en luiden: “Business should support a precautionary approach to environmental challenges”, “Business should undertake initiatives to promote greater environmental responsibility” en “Business should encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.” In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling
- ✓ Milieuvervuiling – bedreigen biodiversiteit

Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling en bedreigen biodiversiteit

Het preventie- en voorzichtigheidsbeginsel, samen met het beginsel dat de vervuiler betaalt, zijn terug te vinden in de Rio Verklaring en vormen de basis van het referentiekader. Een strikter referentiekader wordt geboden door het *Kyoto Protocol*, het *Verdrag van Bazel* (gericht op gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan) en het *Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro*. Deze specifieke en internationaal breed gedragen verdragen en conventies verwoorden welke verantwoordelijkheden ondernemingen hebben voor de effecten van hun activiteiten op lucht, water, bodem, klimaat, ecosystemen, biodiversiteit en gezondheid.

Klimaatverandering

De richtlijnen die we hanteren m.b.t. het klimaat betreffen het VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering en het Akkoord van Parijs. Schendingen hiervan betreffen:

1. het falen om de impact van klimaatverandering te mitigeren door activiteiten of producten van bedrijven, en ook bedrijven die boetes en rechtszaken tegen zich hebben lopen voor bv het schenden van greenhouse gas standaarden.
2. tegenstand tegen mitigatie van klimaatverandering, bijvoorbeeld door lobby of rechtszaken.

Daarnaast nemen wij additionele maatregelen om klimaatverandering te beperken.

Anticorruptiekwesties en internationale verdragen

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Dit principe is gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.4.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op het naleven van anti-corruptienormen.

TABEL 6.4 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Anti-corruptie	Principe 10	Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.	III. Informatieverstrekking	VN conventie tegen corruptie
			VII. Bestrijding van corruptie, omkopingsverzoeken, en afpersing	VN conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit
			X. Mededinging	
			XI. Belastingen	

Principe 10 van het Global Compact betreft anti-corruptie en is afgeleid van de ‘VN Conventie tegen corruptie’ en de ‘VN Conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit’ en luidt: *“Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery.”*

Het tiende principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, dienen te voorkomen en te bestrijden. In de praktijk hebben anti-corruptieschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Omkopingspraktijken
- ✓ Afpersingspraktijken

Het normatieve engagementproces

Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op ondernemingen die betrokken zijn bij schendingen van internationale normen. Dit gebeurt door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een dreigende schending start ISS ESG een dialoog met de onderneming om zo verdere escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending start ISS

ESG een dialoog met deze ondernemingen met als doel de schending zo snel mogelijk op te heffen en nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Achmea IM spreekt ISS ESG halfjaarlijks over de lopende dialogen om de voortgang van het engagementprogramma te monitoren.

ISS ESG screent potentiële betrokkenheid van ondernemingen bij het niet naleven van internationale normen en standaarden. Het volgt meer dan 23.000 uitgevende instellingen in de grote wereldwijde indices (large, mid en small cap).

Het filteren en beoordelen van vermeende schendingen wordt gedaan met behulp van digitaal onderzoek, waarbij wereldwijd in 12 talen meer dan 4.400 mediabronnen en nog eens 200 deskundige bronnen van belanghebbenden worden gesorteerd, verwerkt en geanalyseerd. Onder mediabronnen vallen commerciële kranten, nieuwsbrieven, blogs en andere bronnen op internet. Onder bronnen van belanghebbenden valt informatie van overheidsinstanties en gezaghebbende internationale instellingen, Non Governmental Organisations (NGOs)'s en vakbonden. Omdat de bronnen van belanghebbenden vaak veel relevante informatie bevatten, beoordelen de analisten van ISS ESG deze zonder tussenkomst van een filter.

De onderzoeksmethodologie die ISS ESG gebruikt bij het onderzoeken van potentiële schendingen is kwalitatief. De methodologie doorloopt vijf stappen, in wisselende volgorde:

1. Bepalen of de vermeende schending betrekking heeft op het niet naleven van internationale normen en standaarden;
2. Bepalen van de relatie van de onderneming met de vermeende schending;
3. Beoordeling van de ernst, geloofwaardigheid en omvang van de vermeende schending. Hierbij wordt ook meegewogen of de vermeende schending incidenteel of structureel van aard is;
4. Beoordeling van herstelmaatregelen;
5. Bepalen of de beschuldigingen zijn geverifieerd door een gezaghebbende bron.

De scores ROOD, ORANJE en GROEN

Op basis van de onderzoeksmethode onderscheiden analisten de gevonden schendingen naar beoordelingscategorieën, waar scores bij horen. Op basis van deze scores krijgt de schending de status ROOD, ORANJE of GROEN. De score 10 leidt tot de status ROOD, scores 6 tot en met 9 leiden tot de status ORANJE en scores 1 tot 5 leiden tot de status GROEN. Voor een gedetailleerde omschrijving van de verschillende scores en bijbehorende beoordelingscategorieën verwijzen wij naar de onderstaande tabel.

TABEL 6.5 GEDETAILLEERDE OMSCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE SCORES EN BIJBEHORENDE BEOORDELINGSCATEGORIEËN

Beoordelingssignaal	Score	Beoordelingscategorie	Uitleg beoordelingscategorie
Rood	10	Geverifieerde schending van internationale normen	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending niet geadresseerd.
Oranje	9	Dreigende schending van internationale normen	De onderneming is een contractuele verbintenis aangegaan waarvan de realisatie zal leiden tot een schending van internationale normen.
Oranje	8	Vermeende schending van internationale normen	Er zijn geloofwaardige, maar niet geverifieerde beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen.
Oranje	7	Geverifieerde schending van internationale normen gevolgd door adequate maatregelen van de onderneming.	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending echter adequaat geadresseerd en is bezig de maatregelen te adresseren.
Oranje	6	Gefragmenteerde informatievoorziening	De beschuldigingen en risico's zijn geloofwaardig, maar de betrokkenheid van de onderneming bij de vermeende schending is onduidelijk.
Groen	5	Onder observatie	Er zijn beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen. Er is echter onvoldoende informatie beschikbaar om de ernst van de situatie of de betrokkenheid van de onderneming te kunnen beoordelen.
Groen	4	De schending wordt geadresseerd	De schending is nog niet hersteld, maar niet heel ernstig. De onderneming is responsief en neemt adequate maatregelen of heeft toegezegd dat te zullen doen.
Groen	3	Onvoldoende betrokkenheid	De onderneming is onvoldoende betrokken bevonden bij de vermeende of geverifieerde schendingen.
Groen	2	Historische betrokkenheid	De betrokkenheid van de onderneming is niet langer relevant doordat maatregelen doeltreffend genomen zijn of de schending lang geleden plaats vond.
Groen	1	Geen beschuldiging	

Bij een **RODE** of **ORANJE** beoordelingen wordt engagement opgestart met de onderneming. De dialoog heeft dan drie mogelijke doelen:

1. Het opheffen van de schending.
2. Het voorkomen van toekomstige schendingen.
3. Het beheersen van reputatie- en financiële schade voor onderneming en belegger.

Engagement

Het versturen van een initiatiebrief markeert de start van de dialoog. Afhankelijk van de urgentie en aard van de schending zal de dialoog zich daarna per conference call, bezoek op kantoor, e-mail of brief verder ontwikkelen. De doorlooptijd van deze normatieve dialogen kan erg verschillen, afhankelijk van de complexiteit van de schending en de bereidheid van een bedrijf om mee te werken. Tijdens de dialoog krijgt de onderneming de schending voorgelegd en de gelegenheid om zijn standpunt uiteen te zetten. Deze dialoog wordt voortgezet zolang ISS ESG de onderneming in onderzoek houdt. Voorafgaand aan de publicatie van de onderzoeksresultaten krijgt de onderneming de mogelijkheid om het conceptrapport te beoordelen en feedback te geven.

Om toch doelgericht en gestructureerd te werk te gaan worden bij alle dialogen mijlpalen gebruikt voor het meten van en het rapporteren over de voortgang. Deze mijlpalen geven de voortgang aan per thema en per casus en deze spelen tevens een belangrijke rol in de volgende hoofdstukken van dit rapport.

Als bij een beoordeling/schending ook externe partijen geen ontwikkelingen plaatsvinden, geen nieuwe informatie beschikbaar komt en er tevens geen berichten zijn van mogelijke schade dan wordt de volgende uitfasering gevolgd.

▪3 jaar ROOD > 2 jaar ORANJE > GROEN

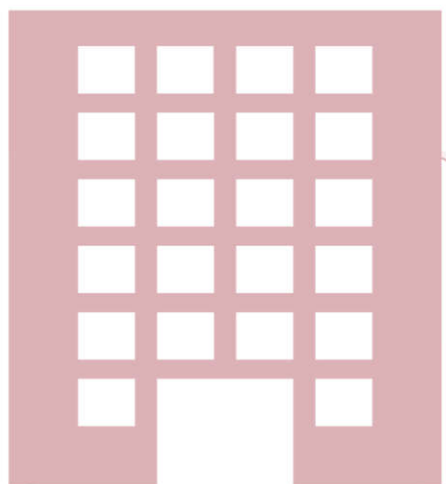
▪2 jaar ORANJE > GROEN

NORMATIEVE DIALOOG

Hoe voeren wij de dialoog?

achmea
INVESTMENT MANAGEMENT

EINDDOELEN

- OPHEFFING SCHENDING
- VOORKOMEN TOEKOMSTIGE SCHENDING
- BEHEERSEN REPUTATIE-SCHADE & FINANCIËLE SCHADE BELEGGER
- HERSTEL EN VERHAAL

6.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het UN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

6.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2022 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe: De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe: Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers

(pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

6.3. Categorieën voorstellen aandeelhoudersvergaderingen

TABEL 6.3.1

Categorie	Toelichting
Aandelen gerelateerd	O.a. uitgifte aandelen, speciale rechten, share classes
Audit gerelateerd	O.a. benoeming accountants, accountant fees
Beleggingsfondsen	Bepalingen omtrent beleggingsfondsen
Beloning	O.a. beloningsbeleid, beloning zelf, say on pay enz
Benoemingen	O.a. benoeming RvB, RvC
Bestuurders gerelateerd	O.a. benoeming commissies, beloning commissies, aanpassen termijn bestuurders, enz
Corporate Governance	O.a. aanpassen aandeelhoudersrechten, stembepalingen
Duurzaamheid	O.a. duurzaamheidsonderwerpen zoals rapportages, verantwoordelijkheid. Met name aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van duurzaamheid bevat zowel klimaat als sociaal mix.
Klimaat	Say on Climate en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat
Niet-routinematig	O.a. proxy contest kosten, speciale rapporten, additionele allocatie
Overig	
Geen research	Agendapunten waar geen onderliggende documentatie voor aanwezig is vanuit de onderneming
Overname gerelateerd	O.a. Aanpassen statuten tegen overname, supermajority vote instellen, control shares
Routine	O.a. AGM bepalingen, dividend, belasting
Sociaal	O.a. goedkeuring donaties goede doelen, politieke donaties en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van Sociaal
Statuten gerelateerd	O.a. aanpassen van de statuten
Strategische transacties	O.a. fusie overeenkomst, verkoop van assets

6.4. De thematische dialoog

Het aangaan van de dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille is een belangrijk instrument om financiële-, sociale en milieu risico's te beheersen, kansen te benutten en daarnaast positieve maatschappelijke impact te behalen. Daarom heeft de thematische dialoog een centrale plek binnen het MVB-beleid. De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld.

Wat maakt engagement effectief?

Uit onderzoek blijkt dat meerdere factoren bepalend zijn voor het effectief uitvoeren van engagement. De resultaten uit deze onderzoeken zijn geïntegreerd in de engagementstrategie:

Een gedegen voorbereiding is cruciaal voor een effectieve dialoog

Een gedegen vooronderzoek en voorbereiding per onderneming is het vertrekpunt van ons proces. Daarnaast wordt er voor een beperkt aantal thema's gekozen, deze focus verhoogt de effectiviteit van de inzet.

Een goede relatie met het bedrijf maakt de dialoog effectiever

Relatiebeheer vraagt geduld. Daarom nemen we de tijd en duurt een dialoog ongeveer drie jaar, vanaf het eerste onderzoek, tot de laatste gesprekken en evaluatie van het resultaat. Daarnaast houden we bij de selectie van de ondernemingen ook rekening met de openheid van een onderneming en eventuele cultuurverschillen.

Maak de verbinding met financiële materialiteit en actuele thema's binnen de onderneming

Bij de voorbereiding van de dialoog onderzoeken we niet alleen hoe onderneming presteert op het thema van de dialoog maar onderzoeken we ook hoe de onderneming er financieel voorstaat en hoe 'materieel' het onderwerp van de dialoog is voor de onderneming. Met die 'materialiteit' onderstrepen we het belang van het betreffende thema voor ons als belegger en laten we de onderneming zien dat verbeteringen ook kunnen bijdragen aan het succes van de onderneming.

Doelstellingen sluiten zoveel mogelijk aan

De hoofddoelstelling van thematische dialogen is om binnen het MVB-beleid concrete invulling te geven aan de strategie van onze klanten en het speerpuntenbeleid. Dit is weergegeven in tabel 1.1. Deze speerpunten zijn een logisch startpunt voor de samenstelling en ordening van het totale thematische engagementprogramma. Ook sluiten we waar mogelijk ook aan bij de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties (VN).

TABEL 6.4.1 SPEERPUNTENBELEID¹

Thema	Symbool
Klimaat	
Mensenrechten	
Gezondheid	
Arbeidsnormen	
Natuur & Milieu	

¹ Bron: Achmea Investment Management

Sustainable Development Goals (hierna: SDG's)

Binnen het engagementprogramma -op het niveau van individuele thema's- stellen wij doelen op. Wij hechten er belang aan om onze doelstellingen daar waar mogelijk en relevant te koppelen aan de SDG's. Deze duurzame ontwikkelingsdoelstellingen zijn in 2015 door de VN vastgesteld en hebben als doel om in 2030 belangrijke mondiale kwesties op 17 uiteenlopende aandachtsgebieden te hebben opgelost. De kwesties variëren van armoedebestrijding tot klimaatverandering en van duurzame consumptie tot gendergelijkheid. Voortgang op de verschillende SDG's wordt gemeten aan de hand van 169 onderliggende doelstellingen. Deze doelstellingen worden elk weer gemeten op basis van 232 vooraf vastgestelde indicatoren. Het idee achter de SDG's is dat verschillende actoren in de samenleving binnen de eigen invloedssfeer bijdragen aan behalen van de doelen. Nationale staten hebben in veel gevallen een belangrijke bijdrage te leveren, maar ook het bedrijfsleven en institutionele beleggers kunnen binnen de eigen invloedssfeer een bijdrage leveren aan het behalen van de doelstellingen.

TABEL 6.4.2 LOPENDE ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema			
Klimaat en Transport			
Klimaatadaptie en Water			
Reductie CO ₂ uitstoot			
Access to Nutrition			
Afbouw plastic in verpakking van consumentengoed			

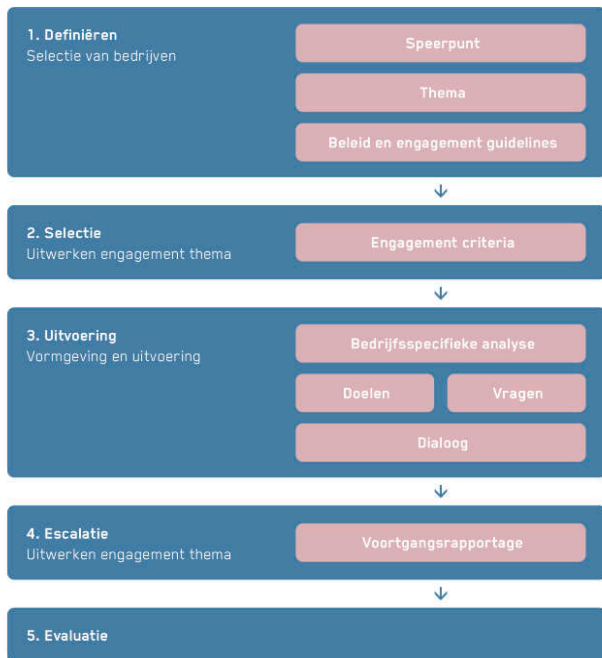
TABEL 6.4.3 LOPENDE ENGAGEMENTTHEMA'S VERVOLG

Thema			
Biodiversiteit in de landbouwketen			
Access to Healthcare			
Arbeidsomstandigheden			
Mensenrechten & Governance			
Kleding en circulariteit			

Engagementproces

Ons thematisch engagementproces kent vijf fases, zoals weergegeven in figuur 1.1.

FIGUUR 6.4.1 PROCES THEMATISCH ENGAGEMENT

Definiëren

Binnen de speerpunthema's identificeert het MVB team van Achmea IM in samenspraak met klanten en beleggers de engagementthema's. Dit leidt tot een engagement long-list die potentiële thema's bevat voor opname in het thematische engagementprogramma. Belangrijke input voor definiëring van thema's zijn ESG-analyses van onze beleggers en externe onderzoeksbureaus, actuele en relevante maatschappelijke thema's en wetenschappelijke onderzoeken.

Selectie

Op basis van verder vooronderzoek en met oog voor een goede verdeling van thema's over de 5 speerpunten kunnen thema's op de short-list komen. Op basis van klantwensen en de inhoudelijke analyses van ondernemingen in de beleggingsportefeuilles maken wij een selectie van subthema's en ondernemingen die in het programma worden opgenomen. Hierbij identificeren wij met name ondernemingen die nog stappen kunnen maken om te voldoen aan best-practices die in de sector of keten gelden en ondernemingen waarvan we verwachten dat ze open staan voor engagement.

Uitvoering

Het MVB team van Achmea IM start de dialogen en voert ze uit. De start van de dialoog verloopt veelal via brief of email. Hierin introduceren wij onszelf en onze klanten, alsmede het onderwerp dat wij zullen bespreken. Het vervolg van de dialoog bestaat doorgaans uit meerdere conference calls of bezoeken aan de onderneming.

Escalatie

Indien een onderneming niet (goed) reageert proberen we via andere wegen het contact tot stand te brengen en escaleren wij indien noodzakelijk. Bijvoorbeeld door samen te werken met andere investeerders, het stembeleid aan te passen of een aandeelhoudersresolutie te overwegen.

Evaluatie

Wij evalueren de dialogen, doelen en de samenstelling van het engagementprogramma elk halfjaar. Op basis daarvan stellen wij ondernemingsdoelstellingen scherper wanneer wenselijk en kunnen de selectie wijzigen afhankelijk van de voortgang. Elk engagementprogramma wordt bij afronding nadrukkelijk geëvalueerd.

Communicatie

Over de omvang, doelstellingen en voortgang van de dialogen rapporteren wij op halfjaarbasis in dit verslag. Daarnaast lichten wij indien gewenst mondeling de voortgang van de dialogen toe.

Reikwijdte van engagementbeleid

Beleggers kunnen bedrijven financieren als aandeelhouder en als obligatiehouder. Wij vinden het dan ook relevant om de mogelijkheid te hebben ondernemingen vanuit beide perspectieven aan te kunnen spreken. Dat betekent dat we zowel beoordelen welke aandelenholdings als bedrijfsobligatieholdings onze klanten hebben in de onderneming. Mede op basis van deze analyse komen ondernemingen in aanmerking voor opname in het engagementprogramma.

Capaciteit en team

Het MVB-team van Achmea IM bestaat uit 14 medewerkers die allen bijdragen leveren aan de verschillende fasen van het engagementproces. Binnen ons team zijn 5 specialisten dagelijks met thematische dialogen bezig, allen op hun eigen specialisme (Environment, Social en Governance). Ten slotte werken wij daar waar relevant en opportuun in meerdere samenwerkingsverbanden samen met andere institutionele beleggers of andere (inter)nationale samenwerkingsverbanden. Op deze manier kunnen wij een gedegen invulling geven aan het thematisch engagementprogramma voor onze klanten.

Toelichting voortgang thema's

Om doelgericht en gestructureerd te werk te gaan worden alle thematische engagement mijlpalen gebruikt voor het

meten en het rapporteren van de voortgang. Tabel 2.1 toont een gedetailleerd overzicht. Deze mijlpalen geven aan welke voortgang er per thema en per onderneming is geboekt.

TABEL 6.4.4 STAPPEN DIALOOG¹

	Mijlpaal	Uitleg	Indicator
1	Analyse van het bedrijf	Bij het opstarten van een nieuwe thematische dialoog wordt bepaald welke ondernemingen in het programma worden opgenomen. Per onderneming wordt een nulmeting uitgevoerd op basis van publieke informatie en ESG-analyses in relatie tot het thema. De nulmeting geeft aan in welke fase de onderneming zich bevindt ten aanzien van het thema.	Afgerond/ gestart
2	Initiëren dialoog	Wij initiëren de dialoog veelal door een inleidende brief of e-mail te sturen, wanneer nodig gevolgd door een follow-up telefoongesprek. Dit vormt de start van een meerjarig dialoogtraject.	Brief verzonden en ontvangst bevestigd / brief verzonden
3	Voeren van dialoog	Wanneer de onderneming bevestigt dat zij in gesprek willen wordt er een bijeenkomst of een telefonische vergadering opgezet. Tijdens het eerste gesprek worden o.a. de bevindingen van het vooronderzoek voorgelegd en de stappen die de onderneming op dit thema zet besproken.	Gesprekken ingepland of gevoerd / gesprekken nog niet ingepland / gesprek afgewezen
4	Toezegging onderneming	De wijze waarop de onderneming aangeeft zich in te willen spannen om zaken verder te onderzoeken, ontwikkelen en uitvoeren documenteren wij als toezeggingen. Deze kunnen kwalitatief hoogwaardig zijn (positief), of nog niet volledig voldoen aan de door ons gestelde ambities (neutraal), of kunnen uitblijven (geen toezegging).	Toezegging beleidswijziging/ toezegging beleidswijziging nog niet voldoende
5	Aanpassen beleid & proces	De mate waarin de gedane toezeggingen daadwerkelijk worden vertaald in stappen door de onderneming. Bijvoorbeeld door het beleid te vernieuwen, zaken te onderzoeken of processen aan te passen.	Beleidswijziging doorgevoerd / beleidswijziging nog niet voldoende / beleidswijziging wordt niet doorgevoerd
6	Afronden dialoog	Wanneer de onderneming aantoonbaar de gewenste stappen heeft gezet ten aanzien van de doelstellingen kan de dialoog worden afgesloten. Indien dit niet het geval is binnen de gestelde termijn voor het engagementtraject wordt de dialoog niet succesvol afgerond.	Dialoog succesvol afgerond / dialoog onsuccesvol afgerond / dialoog tussentijds beëindigd

¹ Bron: Achmea Investment Management

6.5. De normatieve dialoog

6.5.1. De basis voor onze normatieve dialoog

Wij hanteren de uitgangspunten van diverse internationale breed gedragen richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen als minimale norm waar ondernemingen zich aan moeten houden. Voorbeelden zijn de 10 principes van het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, de conventies van de ILO (Internationale Arbeidsorganisatie) en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Daarnaast toetsen we hoe onze normatieve dialogen bijdragen aan de 'Sustainable Development Goals' (SDGs) van de Verenigde Naties, de 17 internationaal overeengekomen duurzame ontwikkelingsdoelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030.

Er zijn vier hoofdthema's te onderscheiden waar het gedrag van ondernemingen op kan worden beoordeeld, namelijk Mensenrechten, Arbeidsnormen, Milieunormen en Anti-corruptie. Institutionele beleggers kunnen als kapitaalverschaffers van ondernemingen een belangrijke rol spelen bij het aanspreken van ondernemingen als principes binnen deze hoofdthema's geschonden worden. Dit geldt niet alleen voor schendingen die binnen de onderneming worden vastgesteld, maar ook voor schendingen in de toeleveranciersketen.

Institutionele beleggers kunnen er bij ondernemingen op aandringen dat:

- ✓ de schending wordt opgeheven;
- ✓ het ondernemingsbeleid wordt aangepast;
- ✓ soortgelijke schendingen zich niet meer voordoen;
- ✓ waar relevant herstel en verhaal mogelijk wordt gemaakt.

Het aangaan van de dialoog over de schending is dan ook een belangrijk middel voor de institutionele belegger om financiële-, reputatie-, sociale- of milieu schade te beheersen.

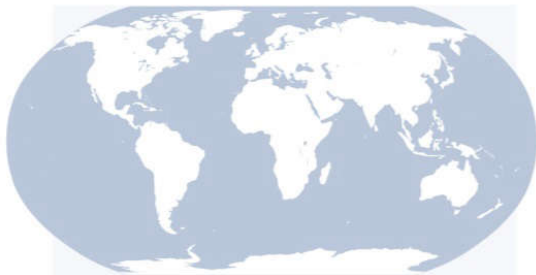
Door het screenen van bedrijven die de internationale normen schenden identificeren we ondernemingen die daadwerkelijk of potentiële negatieve impact hebben op de samenleving en milieu. Dit is een belangrijk onderdeel in het OESO due diligence traject.

Hierbij wordt naast de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu ook naar de **ernst, schaal** en **onomkeerbaarheid** van de schending:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen zodat deze overeenkomt met de situatie die voortvloeit uit de negatieve impact.

Door middel van het Normatieve engagementprogramma spreken we ondernemingen aan op hun gedrag om zo de (potentiële) negatieve impact te voorkomen of te verminderen. Over het monitoren van voortgang en de resultaten van dialoog rapporteren we in deze halfjaarlijkse voortgangsrapportage. Wanneer een onderneming schade heeft veroorzaakt aan samenleving of milieu zal Achmea IM de onderneming nadrukkelijk oproepen tot herstel- en verhaalmogelijkheden voor degene die schade hebben geleden.

In de volgende pagina's gaan wij dieper in op de vier hoofdthema's waarop wij onze normatieve dialoog voeren en de relevante internationale richtlijnen.

De OESO-richtlijnen worden onderschreven door 46 landen

9 thema's

Mensenrechten

Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen

Milieu

Bestrijding van corruptie, omkoping en afpersing

Consumentenbelangen

Wetenschap en technologie

Mededinging

Belastingen

Transparantie

De OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn aangenomen in 1971. Het beschrijft wat 46 landen van bedrijven, inclusief institutionele beleggers, verwachten op het gebied van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO).

6.5.1.1. Mensenrechtenkwesities en internationale verdragen

De ‘rechten van de mens’ vormen één van de vier hoofdthema’s van het Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes. Deze principes staan echter niet op zichzelf en zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.1.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van mensenrechten.

In de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights* (UNGPs), staat specifiek beschreven hoe bedrijven met deze richtlijnen en verdragen dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn. Of zoals de opsteller van de UNGPs, Professor John Ruggie stelt:

“The Guiding Principles’ normative contribution lies not in the creation of new international law obligations but in elaborating the implications of existing standards and practices for states and businesses; integrating them within a single, logically coherent and comprehensive template; and identifying where the current regime falls short and how it could be improved”.

TABEL 6.5.1.1.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MENSENRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Mensenrechten	Principe 1	Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren.	IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.
			V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	De VN-verklaring over de rechten van inheemse volkeren.
			VIII. Consumentenbelangen	ILO conventie 169 betreffende inheemse en in stamverband levende volken in onafhankelijke landen. Tripartite ILO-verklaring inzake multinationale ondernemingen en sociaal beleid. Geneefse conventie. Haagse conventie.
	Principe 2	Bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.	IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

In de praktijk hebben mensenrechtenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van het recht op zelfbeschikking
- ✓ Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
- ✓ Het niet respecteren van rechten van inheemse volken
- ✓ Beperking van vrijheid van meningsuiting

Beperking van het recht op zelfbeschikking

Het recht op zelfbeschikking van volken is opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en is weer uitgewerkt in twee bindende VN verdragen; ‘*Burgerrechten en Politieke Rechten*’ (BuPo) en ‘*Economische, Sociale en Culturele Rechten*’ (EcSoCu). Deze verdragen werden in 1966 aanvaard en gingen in 1976 van kracht. Het individuele recht op zelfbeschikking kan gezien worden als een element van de persoonlijke vrijheid, en daarmee als een grondslag van de mensenrechten. Hierdoor vormen kwesities waarin ondernemingen bijdragen aan een beperking van het recht op zelfbeschikking een mensenrechtenschending.

Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht

Ten aanzien van de kwestie 'Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht' is het van belang dat ondernemingen ten aanzien van degenen die gevolgen van hun activiteiten ondervinden internationaal erkende mensenrechten respecteren. De 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights', die zijn geïntegreerd in de OESO-richtlijnen, bieden voor bedrijven een hanteerbaar beleidskader over de toepassing van mensenrechten en de Global Compact principes. Specifiek voor de activiteiten van bedrijven die te maken hebben met oorlogen of bezettingen biedt ook de Geneefse conventie een geschikt raamwerk.

Het niet respecteren van rechten van inheemse volken

De VN aanvaardde in 2007 een 'Verklaring over de rechten van inheemse volken'. De rechten van inheemse volken zijn daarmee pas in recente jaren formeel erkend. In de 'VN-richtlijnen voor mensenrechten ten behoeve van bedrijven' wordt gewezen op de landrechten en andere rechten van inheemse volken. Enkele landen met belangrijke inheemse minderheden stemden tegen de verklaring, waaronder de VS, Canada, Nieuw Zeeland en Australië. Het belangrijkste verdrag is de ILOconventie (no. 169) over inheemse en tribale volken in onafhankelijke landen. Voor deze toetsing is de bepaling dat ondernemingen 'de mensenrechten van personen die tot specifieke (bevolkings-)groepen horen die bijzondere aandacht vereisen' dienen te respecteren, indien zij een ongunstig effect op de mensenrechten van die personen kunnen hebben.

Beperking van vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is de vrijheid van burgers om hun overtuigingen kenbaar te maken, zonder voor vervolging door de staat te hoeven vrezen. Vrijheid van meningsuiting wordt vaak beschouwd als een integraal concept in democratieën maar is soms minder evident bij andere staatsvormen. De vrijheid om zonder angst voor vervolging je mening te kunnen uiten staat expliciet vermeld in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'.

6.5.1.2. Arbeidsnormenkwesties en internationale verdragen

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 3,4,5 en 6. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.2.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van arbeidsnormen.

TABEL 6.5.1.2.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ARBEIDSRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Arbeidsrechten	Principe 3	Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht. ILO conventie 98 betreffende Toepassing van het recht van organisatie en collectieve onderhandeling.
	Principe 4	Bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 29 over dwangarbeid. ILO conventie 105 betreffende de afschaffing van dwangarbeid.
	Principe 5	Bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 138 betreffende de minimumleeftijd voor arbeid. ILO conventie 182 betreffende het effectief afschaffen van kinderarbeid. UN Verdrag over de rechten van het kind.
	Principe 6	Bedrijven dienen discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 100 betreffende gelijke beloning. ILO conventie 111 betreffende discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep.

Naast de Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen die zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties van belang: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen.

In de praktijk hebben arbeidsnormenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
- ✓ Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Kinderarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep
- ✓ Veiligheid van werknemers

Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen

Vakbondsvrijheid in het bijzonder wordt genoemd in de derde richtlijn van het Global Compact. Deze luidt: “Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining.” De ILO-conventies 87 en 98 stellen dat vakbonden ongestoord moeten kunnen onderhandelen met werkgevers over arbeidsvoorwaarden en dat vrijheid van organisatie en daarmee het recht om lid te worden van een vakbond tot de fundamentele mensenrechten behoort. Nederland heeft beide verdragen geratificeerd.

Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen

Het vierde principe van het Global Compact behandelt verplichte en gedwongen arbeid. Deze worden geadresseerd in de ILO conventies 29 en 105 en hierin wordt onder andere gesteld dat bedrijven niet mogen profiteren van dwangarbeid of slavernij.

Kinderarbeid in de toeleveringsketen

Het vijfde principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven zich dienen in te spannen om kinderarbeid uit te bannen. Ook is kinderarbeid in strijd met richtlijn van de OESO-richtlijnen voor internationale ondernemingen en met de International Labour Organisation (ILO) conventies ten aanzien van ‘de fundamentele principes en rechten op het werk’ en het ‘effectief afschaffen van kinderarbeid’ (ILO-verdragen 138 en 182).

Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep

Het zesde principe van het Global Compact gaat over het voorkomen van discriminatie in relatie tot werk en beroep. De ILO conventies 100 en 111 en de OESO-richtlijnen bieden een kader voor bedrijven.

Veiligheid van werknemers

Niet expliciet genoemd in de principes van het Global Compact rond arbeidsrechten, maar vanzelfsprekend wel gelieerd aan de principes 1 en 2 op het gebied van mensenrechten, is de veiligheid van werknemers op de werkvloer. De OESO-richtlijnen bieden bedrijven handvaten om hier invulling aan te geven.

6.5.1.3. Milieunormenkwesties en internationale verdragen

Het milieu is het derde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.3.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van milieunormen.

TABEL 6.5.1.3.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Milieunormen	Principe 7	Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties.	VI. Milieu	Verdrag van Bazel inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan. Verdrag van Rio de Janeiro inzake biodiversiteit. Rio verklaring over milieu en ontwikkeling.
	Principe 8	Bedrijven dienen initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen.	VI. Milieu	Kyoto Protocol. VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering. Akkoord van Parijs.
	Principe 9	Bedrijven dienen de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.	VI. Milieu	Rio verklaring over milieu en ontwikkeling. Agenda 21.

De richtlijnen van het Global Compact betreffende het milieu zijn afgeleid van de ‘Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling’ en luiden: *“Business should support a precautionary approach to environmental challenges”, “Business should undertake initiatives to promote greater environmental responsibility”* en *“Business should encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.”* In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling
- ✓ Milieuvervuiling – bedreigen biodiversiteit

Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling en bedreigen biodiversiteit

Het preventie- en voorzichtigheidsbeginsel, samen met het beginsel dat de vervuiler betaalt, zijn terug te vinden in de Rio Verklaring en vormen de basis van het referentiekader. Een strikter referentiekader wordt geboden door het *Kyoto Protocol*, het *Verdrag van Bazel* (gericht op gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan) en het *Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro*. Deze specifieke en internationaal breed gedragen verdragen en conventies verwoorden welke verantwoordelijkheden ondernemingen hebben voor de effecten van hun activiteiten op lucht, water, bodem, klimaat, ecosystemen, biodiversiteit en gezondheid.

Klimaatverandering

De richtlijnen die we hanteren m.b.t. het klimaat betreffen het VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering en het Akkoord van Parijs. Schendingen hiervan betreffen:

1. het falen om de impact van klimaatverandering te mitigeren door activiteiten of producten van bedrijven, en ook bedrijven die boetes en rechtszaken tegen zich hebben lopen voor bv het schenden van greenhouse gas standaarden.
2. tegenstand tegen mitigatie van klimaatverandering, bijvoorbeeld door lobby of rechtszaken.

Daarnaast nemen wij additionele maatregelen om klimaatverandering te beperken.

6.5.1.4. Anticorruptiekwesties en internationale verdragen

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Dit principe is gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.4.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op het naleven van anti-corruptienormen.

TABEL 6.5.1.4.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Anti-corruptie	Principe 10	Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.	III. Informatieverstrekking	VN conventie tegen corruptie
			VII. Bestrijding van corruptie, omkopingsverzoeken, en afpersing	VN conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit
			X. Mededinging	
			XI. Belastingen	

Principe 10 van het Global Compact betreft anti-corruptie en is afgeleid van de ‘VN Conventie tegen corruptie’ en de ‘VN Conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit’ en luidt: *“Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery.”*

Het tiende principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, dienen te voorkomen en te bestrijden. In de praktijk hebben anti-corruptieschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Omkopingspraktijken
- ✓ Afpersingspraktijken

6.5.2. Het normatieve engagementproces

Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op ondernemingen die betrokken zijn bij schendingen van internationale normen. Dit gebeurt door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een dreigende schending start ISS ESG een dialoog met de onderneming om zo verdere escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending start ISS ESG een dialoog met deze ondernemingen met als doel de schending zo snel mogelijk op te heffen en nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Achmea IM spreekt ISS ESG halfjaarlijks over de lopende dialogen om de voortgang van het engagementprogramma te monitoren.

ISS ESG screent potentiële betrokkenheid van ondernemingen bij het niet naleven van internationale normen en standaarden. Het volgt meer dan 23.000 uitgevende instellingen in de grote wereldwijde indices (large, mid en small cap).

Het filteren en beoordelen van vermeende schendingen wordt gedaan met behulp van digitaal onderzoek, waarbij wereldwijd in 12 talen meer dan 4.400 mediabronnen en nog eens 200 deskundige bronnen van belanghebbenden worden gesorteerd, verwerkt en geanalyseerd. Onder mediabronnen vallen commerciële kranten, nieuwsbrieven, blogs en andere bronnen op internet. Onder bronnen van belanghebbenden valt informatie van overheidsinstanties en gezaghebbende internationale instellingen, Non Governmental Organisations (NGOs)'s en vakbonden. Omdat de bronnen van belanghebbenden vaak veel relevante informatie bevatten, beoordelen de analisten van ISS ESG deze zonder tussenkomst van een filter.

De onderzoeksmethodologie die ISS ESG gebruikt bij het onderzoeken van potentiële schendingen is kwalitatief. De methodologie doorloopt vijf stappen, in wisselende volgorde:

1. Bepalen of de vermeende schending betrekking heeft op het niet naleven van internationale normen en standaarden;
2. Bepalen van de relatie van de onderneming met de vermeende schending;
3. Beoordeling van de ernst, geloofwaardigheid en omvang van de vermeende schending. Hierbij wordt ook meegewogen of de vermeende schending incidenteel of structureel van aard is;
4. Beoordeling van herstelmaatregelen;
5. Bepalen of de beschuldigingen zijn geverifieerd door een gezaghebbende bron.

De scores ROOD, ORANJE en GROEN

Op basis van de onderzoeksmethode onderscheiden analisten de gevonden schendingen naar beoordelingscategorieën, waar scores bij horen. Op basis van deze scores krijgt de schending de status ROOD, ORANJE of GROEN. De score 10 leidt tot de status ROOD, scores 6 tot en met 9 leiden tot de status ORANJE en scores 1 tot 5 leiden tot de status GROEN. Voor een gedetailleerde omschrijving van de verschillende scores en bijbehorende beoordelingscategorieën verwijzen wij naar de onderstaande tabel.

TABEL 6.5.2.1 GEDETAILLEERDE OMSCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE SCORES EN BIJBEHORENDE BEOORDELINGSCATEGORIEËN

Beoordelingssignaal	Score	Beoordelingscategorie	Uitleg beoordelingscategorie
Rood	10	Geverifieerde schending van internationale normen	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending niet geadresseerd.
Oranje	9	Dreigende schending van internationale normen	De onderneming is een contractuele verbintenis aangegaan waarvan de realisatie zal leiden tot een schending van internationale normen.
Oranje	8	Vermeende schending van internationale normen	Er zijn geloofwaardige, maar niet geverifieerde beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen.
Oranje	7	Geverifieerde schending van internationale normen gevolgd door adequate maatregelen van de onderneming.	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending echter adequaat geadresseerd en is bezig de maatregelen te adresseren.
Oranje	6	Gefragmenteerde informatievoorziening	De beschuldigingen en risico's zijn geloofwaardig, maar de betrokkenheid van de onderneming bij de vermeende schending is onduidelijk.
Groen	5	Onder observatie	Er zijn beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen. Er is echter onvoldoende informatie beschikbaar om de ernst van de situatie of de betrokkenheid van de onderneming te kunnen beoordelen.
Groen	4	De schending wordt geadresseerd	De schending is nog niet hersteld, maar niet heel ernstig. De onderneming is responsief en neemt adequate maatregelen of heeft toegezegd dat te zullen doen.
Groen	3	Onvoldoende betrokkenheid	De onderneming is onvoldoende betrokken bevonden bij de vermeende of geverifieerde schendingen.
Groen	2	Historische betrokkenheid	De betrokkenheid van de onderneming is niet langer relevant doordat maatregelen doeltreffend genomen zijn of de schending lang geleden plaats vond.
Groen	1	Geen beschuldiging	

Bij een **RODE** of **ORANJE** beoordelingen wordt engagement opgestart met de onderneming. De dialoog heeft dan drie mogelijke doelen:

1. Het opheffen van de schending.
2. Het voorkomen van toekomstige schendingen.
3. Het beheersen van reputatie- en financiële schade voor onderneming en belegger.

Engagement

Het versturen van een initiatiebrief markeert de start van de dialoog. Afhankelijk van de urgentie en aard van de schending zal de dialoog zich daarna per conference call, bezoek op kantoor, e-mail of brief verder ontwikkelen. De doorlooptijd van deze normatieve dialogen kan erg verschillen, afhankelijk van de complexiteit van de schending en de bereidheid van een bedrijf om mee te werken. Tijdens de dialoog krijgt de onderneming de schending voorgelegd en de gelegenheid om zijn standpunt uiteen te zetten. Deze dialoog wordt voortgezet zolang ISS ESG de onderneming in onderzoek houdt. Voorafgaand aan de publicatie van de onderzoeksresultaten krijgt de onderneming de mogelijkheid om het conceptrapport te beoordelen en feedback te geven.

Om toch doelgericht en gestructureerd te werk te gaan worden bij alle dialogen mijlpalen gebruikt voor het meten van en het rapporteren over de voortgang. Deze mijlpalen geven de voortgang aan per thema en per casus en deze spelen tevens een belangrijke rol in de volgende hoofdstukken van dit rapport.

Als bij een beoordeling/schending ook externe partijen geen ontwikkelingen plaatsvinden, geen nieuwe informatie beschikbaar komt en er tevens geen berichten zijn van mogelijke schade dan wordt de volgende uitfasering gevolgd.

▪3 jaar ROOD > 2 jaar ORANJE > GROEN

▪2 jaar ORANJE > GROEN

NORMATIEVE DIALOOG

Hoe voeren wij de dialoog?

achmea
INVESTMENT MANAGEMENT

NORMATIEVE GUIDELINES

- VN Global Compact
- OESO-richtlijnen
- UNGP's
- ILO

EINDDOELEN

- OPHEFFING SCHENDING
- VOORKOMEN TOEKOMSTIGE SCHENDING
- BEHEERSEN REPUTATIE-SCHADE & FINANCIËLE SCHADE BELEGGER
- HERSTEL EN VERHAAL

6.6. Collectieve Initiatieven

Waar mogelijk en gewenst is Achmea IM betrokken bij andere vormen van dialoog. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, specifieke onderwerpen (bijvoorbeeld remuneratie of CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties.

6.6.1. Collectieve initiatieven

Achmea IM is aangesloten bij een aantal (inter)nationale samenwerkingsverbanden ter bevordering, ontwikkeling of uitdraging van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Daarnaast is Achmea IM ondertekenaar van een aantal initiatieven, waaronder investor statements, die belangrijk zijn voor de identiteit van de eigen organisatie of die van

onze klanten. Ten slotte trekt Achmea IM op met andere institutionele beleggers, bijvoorbeeld waar de collectieve dialoog effectiever is dan de individuele.

Aansluiting bij internationale initiatieven

Achmea IM ondersteunt doorlopend de volgende initiatieven:

TABEL 6.6.1.1

Initiatief	Rol	Speerpunt
Access to Nutrition Initiative	Supporting Investor	Gezondheid
CDP	Ondertekenaar	Klimaat
DNB SDG Werkgroep	Lid Werkgroep	
Eumedion	Lid	
Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	Lid	Gezondheid; Natuur & Milieu; Arbeidsnormen
Finance for Biodiversity Pledge	Ondertekenaar	Natuur & Milieu
Healthy Markets Initiative	Lid	Gezondheid
International Corporate Governance Network	Lid	
Investor Alliance for Human Rights	Supporting Investor	Mensenrechten
Longterm Investors in People's Health (LIPH)	Lid	Gezondheid
Platform Carbon Accounting Financials	Lid	Klimaat
Platform Living Wage for Financials	Lid	Arbeidsnormen
Tobacco Free Portfolios	Lid	Gezondheid
UN Principles for Responsible Investment (UN PRI)	Ondertekenaar	
Workforce Disclosure Initiative	Supporting Investor	Arbeidsnormen

Collectieve engagement initiatieven en investor statements

Hieronder bespreken we de investor statements die het afgelopen half jaar zijn ondertekend door Achmea IM en collectieve dialogen waaraan Achmea IM heeft deelgenomen. Daarnaast noemen we waar relevant ontwikkelingen rond eerder gesteunde collectieve dialogen en investor statements.

Collectieve engagement met Australië op het thema klimaat

De engagementcoalitie voor klimaatengagement met Australië, waar Achmea IM deel van uitmaakt, is momenteel

bezig met het plannen van fysieke bijeenkomsten met verschillende Australische overheidsinstanties in augustus 2024. Met de meeste relevante overheidsinstanties hebben inmiddels de eerste gesprekken plaatsgevonden. Daarnaast gaven wij het afgelopen halfjaar input voor de nieuwe 'National Determined Contributions' van de Australische overheid onder het Klimaatakkoord van Parijs.

Climate Action 100+

Eind 2023 sloot Achmea IM zich aan als 'co-lead' bij het Climate Action 100+ engagement met Bayer AG. Begin 2024 bezochten wij het hoofdkantoor van de onderneming in Leverkusen voor een kennismaking. Daarnaast spraken wij

de Bayer samen met de andere 'co-leads' over de nieuwe iteratie van de Climate Action 100+ benchmark, en gaven we input voor het nieuwe klimaattransitieplan dat Bayer in de tweede helft van 2024 zal publiceren.

Health Engagement Alliance (HEAL)

Afgelopen jaar is er veel aandacht geweest voor beleggingen in fastfoodbedrijven door Nederlandse verzekeraars. Naar aanleiding hiervan zijn er verschillende gesprekken geweest tussen Nederlandse verzekeraars en vermogensbeheerders over dit thema. In samenwerking met VGZ, A.S.R. en Cardano heeft Achmea daarom het Health Engagement Alliance (HEAL) opgezet, een platform om samen te werken bij engagement met fastfoodbedrijven. In eerste instantie richt het initiatief zich op de bekendere fastfoodketens, waaronder RBI (o.a. Burger King), Yum!Brands (o.a. Pizzahut), McDonald's, Sodexo en Starbucks. Het initiatief zal in de tweede helft van 2024 officieel worden gelanceerd.

Engagement voor ethische AI

Het gebruik van AI-systemen is in de afgelopen jaren sterk toegenomen. Ondernemingen die AI-diensten aanbieden of gebruiken, zijn echter onvoldoende transparant over hun AI-beleid. Mogelijke risico's als gevolg van een gebrek aan toezicht op AI zijn discriminatie, privacy schendingen, beveiligingslekken en corruptie. De 'World Benchmarking Alliance' (WBA) is daarom een engagementtraject gestart om ondernemingen bewust te maken van de risico's en te sturen op beter beleid en betere verslaggeving. De WBA heeft 200 ondernemingen in de hardware-, telecom-, software-, en IT-sector geselecteerd waarvoor het thema materieel is. Achmea IM is 'co-lead' in de dialoog met Sony en 'supporting investor' in de dialoog met Telenor.

Investor statement over tabakspreventie

Vershillende (voornamelijk Amerikaanse) casino's staan binnen roken nog altijd toe. De potentiële gezondheidsrisico's van medewerkers en klanten door meer roken zijn zorgwekkend. Trinity Health, een Amerikaanse non-profit organisatie, zet zich daarom in om de sociale-, gezondheids- en milieurisico's van roken in casino's te mitigeren. Ondertekenaars van het investor statement roepen casino's op om maatregelen te nemen.

Investor statement over de rechten van aandeelhouders

In dit investor statement, georganiseerd door de 'Dutch Climate Coalition' (DCC), spreken beleggers hun voorkeur uit voor de Amerikaanse 'Securities and Exchange Commission' (SEC) als arbiter voor de toelating van aandeelhoudersvoorstellen op de aandeelhoudersvergaderingen van Amerikaanse

beursgenoteerde ondernemingen. Het aanvechten van aandeelhoudersvoorstellen via de rechter, zoals we zagen bij de rechtszaak van Exxon Mobil tegen Follow This en Arjuna Capital, kan aandeelhoudersvoorstellen over materiële duurzaamheidsonderwerpen ontmoedigen.

Investor letter aan McDonald's over kinderarbeid

Sinds 2013 zijn er ruim 2.300 gevallen van kinderarbeidswetschending voorgekomen bij McDonald's restaurants. De McDonald's Chair verklaarde in juli 2023 dat deze incidenten plaatsvinden bij franchise-ondernemingen, niet bij bedrijfseigen restaurants. De door McDonald's toegezegde stakeholderdialoog over deze problematiek heeft vervolgens nooit plaatsgevonden. De investor letter vraagt om een zero-tolerance policy met betrekking tot kinderarbeid in franchiserestaurants, het verantwoordelijk stellen van het 'Public Policy and Strategy Committee' voor het toezicht op kinderarbeidswetsschendingen, en het laten uitvoeren van een onafhankelijke mensenrechten risicoanalyse.

Investor statement over plasticvervuiling

De afgelopen jaren is het gebruik van 'single-use' plastics flink toegenomen. Deze toename heeft negatieve gevolgen voor klimaatverandering, biodiversiteit, mensenrechten en gezondheid. Het verduurzamen van plasticgebruik en de totstandkoming van een circulaire economie is daarom van belang. Het investor statement, georganiseerd door onder andere 'United Nations Environment Programme Finance Initiative' (UNEP FI), roept de VN-lidstaten op om de benodigde kaders scheppen en een 'eerlijk speelveld' te creëren, zodat de financiële sector hieraan kan bijdragen.

Investor statement over nikkelmijnbouw

Er is steeds meer aandacht voor de negatieve milieu- en sociale gevolgen van nikkelmijnbouw in Indonesië en de bredere Zuidoost-Aziatische regio. Nikkelmijnbouw leidt tot ontbossing, water- en luchtvervuiling, conflicten met inheemse volkeren en lokale gemeenschappen, verlies van biodiversiteit, en een hoge uitstoot van broeikasgassen. De grootste groei in de vraag naar nikkel in de komende twee decennia zal naar verwachting komen van fabrikanten van elektrische auto's. Milieueffecten en de rechten van inheemse volkeren en lokale gemeenschappen worden echter vaak over het hoofd gezien in het beleid voor de toeleveringsketen. Het investor statement, georganiseerd door de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO), roept de fabrikanten van batterijen en elektrische auto's op om hun invloed aan te wenden om de milieu- en sociale normen voor nikkelwinning en -raffinage te verbeteren.

TABEL 6.6.1.2 OVERZICHT LOPENDE COLLECTIEVE ACTIVITEITEN ACHMEA IM

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
Investor statement over de rechten van aandeelhouders	Investor statement		Dutch Climate Coalition	H1 2024

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
Investor statement over plasticvervuiling	Investor statement	Natuur & Milieu	UNEP FI	H1 2024
Investor statement aan McDonald's over kinderarbeid	Investor statement	Arbeidsnormen	SOC Investment Group	H1 2024
Engagement voor ethische AI	Collectieve dialoog	Mensenrechten	Collective Impact Coalition for Ethical AI	H1 2024
Investor statement over nikkelmijnbouw	Investor statement	Natuur & Milieu	'Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO)	H1 2024
Investor statement over tabakspreventie	Investor statement	Gezondheid	Tobacco Free Portfolios	H1 2024
Health Engagement Alliance (HEAL)	Collectieve dialoog	Gezondheid	VGZ, A.S.R., Cardano	H1 2024
FAIRR engagementprogramma eiwittransitie	Investor statement en collectieve dialoog	Klimaat	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H2 2023
FAIRR engagementprogramma 'biodiversiteit, afval en vervuiling'	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H2 2023
Nature Action 100 - Collectief engagementprogramma rondom biodiversiteit	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	CERES	H2 2023
CDP Science-Based Targets (SBT) Campagne 2023	Investor statement en collectieve dialoog	Klimaat	CDP	H2 2023
CDP 'Non-Disclosure Campaign' 2023	Investor statement en collectieve dialoog	Klimaat, Water, Natuur & Milieu	CDP	H1 2023
Collectief dialoog 'Global Plastic Treaty' van WNF en 'Ellen McArthur Foundation' met de VN over wereldwijde aanpak plastic vervuiling	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	Wereld Natuur Fonds en Ellen McArthur Foundation	H1 2023
Chemscore: engagementprogramma chemische producten	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	Aviva	H2 2022
Collectieve engagement met Australië op het thema klimaat	Collectieve dialoog	Klimaat	PRI	H2 2022
Mentale gezondheid op de werkvloer	Investor statement en collectieve dialoog	Arbeidsnormen; Gezondheid	CCLA Investment Management	H2 2022
Valuing Water Finance Initiative	Investor statement en collectieve dialoog	Natuur & Milieu	CERES	H2 2022
Dutch Climate Coalition	Collectieve dialoog	Klimaat	Dutch Climate Coalition	H2 2022
Collectieve dialoog over arbeidsomstandigheden in de vleesverwerkende industrie	Collectieve dialoog	Arbeidsnormen	Farm Animal Investment Risk	H1 2022

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
Collectieve dialoog over verduurzaming aquacultuur	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	& Return (FAIRR) initiative Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2022
Ceres Food Emissions 50	Collectieve dialoog	Klimaat; Natuur & Milieu	Ceres	H1 2022
Climate Action 100+	Deelnemer	Klimaat	IGCC, UN PRI, AIGCC, Ceres	H2 2017

6.7. Lijst van ondernemingen engagementprogramma's

6.7.1. Thematische Dialogen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	Abbott Laboratories	Zorgproducten en -apparaten	Verenigde Staten	Access to Healthcare
2	Agnico-Eagle Mines Limited	Metaal & Mijnbouw	Canada	Klimaatadaptatie en water
3	Amgen Inc.	Biotechnologie	Verenigde Staten	Access to Healthcare
4	AstraZeneca PLC	Geneesmiddelen	Verenigd Koninkrijk	Access to Healthcare
5	Aurizon Holdings Ltd.	Spoortransport	Australië	Klimaat en Transport 2
6	Canadian National Railway Company	Spoortransport	Canada	Klimaat en Transport 2
7	Canadian Pacific Railway Limited	Spoortransport	Canada	Klimaat en Transport 2
8	Carrefour SA	Consumentengoederen Distributie & Retail	Frankrijk	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
9	CSX Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
10	Danaher Corporation	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
11	Eli Lilly and Company	Geneesmiddelen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
12	Henkel AG & Co. KGaA	Huishoudelijke producten	Duitsland	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
13	Hydro One Ltd.	Elektriciteitsbedrijven	Canada	Reductie CO2 uitstoot
14	Infineon Technologies AG	Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur	Duitsland	Klimaatadaptatie en water
15	Jazz Pharmaceuticals Plc	Geneesmiddelen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
16	Jeronimo Martins, SGPS S.A.	Consumentengoederen Distributie & Retail	Portugal	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
17	Kimberly-Clark Corp	Huishoudelijke producten	Verenigde Staten	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
18	L'Oreal SA	Persoonlijke verzorgingsproducten	Frankrijk	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
19	Martin Marietta Materials, Inc.	Bouwmaterialen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
20	Norfolk Southern Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
21	Nucor Corporation	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
22	Nutrien Ltd.	Chemicaliën	Canada	Reductie CO2 uitstoot
23	ONEOK, Inc.	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
24	Procter & Gamble Company	Huishoudelijke producten	Verenigde Staten	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
25	Qorvo, Inc.	Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur	Verenigde Staten	Klimaatadaptatie en water
26	Repsol SA	Olie, gas & brandstoffen	Spanje	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
27	Rio Tinto plc	Metaal & Mijnbouw	Verenigd Koninkrijk	Klimaatadaptatie en water
28	Royal Ahold Delhaize N.V.	Consumentengoederen Distributie & Retail	Nederland	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
29	Sanofi	Geneesmiddelen	Frankrijk	Access to Healthcare

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
30	Southwest Airlines Co.	Luchtvaartmaatschappijen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
31	Steel Dynamics, Inc.	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
32	Takeda Pharmaceutical Co. Ltd.	Geneesmiddelen	Japan	Access to Healthcare
33	TFI International Inc	Wegtransport	Canada	Klimaat en Transport 2
34	Thermo Fisher Scientific Inc.	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
35	Uber Technologies, Inc.	Passiersvervoer	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
36	Umicore	Chemicaliën	België	Reductie CO2 uitstoot
37	Union Pacific Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
38	Valero Energy Corporation	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot

6.7.2. Normatieve Dialogen

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
1	ABB Ltd.	17-4-2023	Corruptie
2	Accenture Plc	15-10-2022	Arbeidsnormen
3	Acciona SA	1-4-2024	Mensenrechten
	Acciona SA	1-4-2024	Milieu
4	Actividades de Construccion y Servicios SA	1-4-2024	Mensenrechten
	Actividades de Construccion y Servicios SA	1-4-2024	Milieu
5	Activision Blizzard, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
6	Albemarle Corporation	16-10-2023	Mensenrechten
	Albemarle Corporation	16-10-2023	Milieu
7	Alibaba Group Holding Limited	17-4-2023	Corruptie
8	Alphabet Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc.	16-10-2023	Corruptie
9	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc. Class C	16-10-2023	Mensenrechten
10	AltaGas Ltd.	17-4-2023	Milieu
11	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Corruptie
12	Amgen Inc.	17-7-2023	Mensenrechten
13	Anheuser-Busch InBev	15-7-2022	Arbeidsnormen
14	Apple Inc.	17-7-2023	Arbeidsnormen
15	Baidu, Inc.	17-4-2023	Corruptie
16	Baker Hughes, a GE Company Class A	16-10-2023	Milieu

	Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
17	Barclays PLC	17-10-2022	Mensenrechten
18	Barrick Gold Corporation	15-7-2022	Mensenrechten
	Barrick Gold Corporation	15-7-2022	Mensenrechten
	Barrick Gold Corporation	15-7-2022	Milieu
	Barrick Gold Corporation	15-7-2022	Milieu
19	Bayer AG	16-10-2023	Milieu
20	Bunge Limited	17-4-2023	Milieu
21	Carnival plc	17-10-2022	Milieu
22	Carrefour SA	15-4-2022	Arbeidsnormen
23	Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2022	Arbeidsnormen
24	Compass Group PLC	17-4-2023	Arbeidsnormen
25	Consolidated Edison, Inc.	17-4-2023	Milieu
26	Delta Air Lines, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
27	Deutsche Telekom AG	15-2-2023	Arbeidsnormen
	Deutsche Telekom AG	15-2-2023	Mensenrechten
28	Electricite de France SA	15-2-2023	Corruptie
	Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu
	Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu
29	Enel SpA	16-10-2023	Mensenrechten
30	ENGIE SA	15-2-2024	Mensenrechten
	ENGIE SA	15-2-2024	Milieu
31	Eni SpA	16-10-2023	Arbeidsnormen
	Eni SpA	16-10-2023	Milieu
	Eni SpA	16-10-2023	Milieu
32	Experian PLC	17-4-2023	Mensenrechten
33	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Mensenrechten
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
34	First Quantum Minerals Ltd.	15-2-2023	Milieu
35	Fortescue Metals Group Ltd.	15-2-2023	Arbeidsnormen
36	Glencore plc	15-10-2022	Corruptie
	Glencore plc	17-10-2022	Mensenrechten
	Glencore plc	17-10-2022	Milieu
	Glencore plc	17-10-2022	Milieu
37	Iberdrola SA	17-7-2023	Mensenrechten
	Iberdrola SA	17-7-2023	Milieu
38	Kinross Gold Corporation	1-4-2024	Milieu
39	Lundin Mining Corporation	16-10-2023	Milieu

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
40	Marriott International, Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
41	Marubeni Corporation	15-2-2024	Mensenrechten
42	McDonald's Corp.	17-7-2023	Arbeidsnormen
43	Mercedes-Benz Group AG	17-7-2023	Milieu
	Mercedes-Benz Group AG	17-7-2023	Milieu
44	Meta Platforms, Inc.	28-3-2019	Mensenrechten
	Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
45	Mitsubishi Corporation	15-2-2024	Mensenrechten
	Mitsubishi Corporation	15-2-2024	Milieu
46	Mitsui & Co.,Ltd	15-2-2024	Mensenrechten
	Mitsui & Co.,Ltd	15-2-2024	Milieu
47	Mitsui O.S.K.Lines,Ltd.	15-2-2023	Milieu
48	Norfolk Southern Corporation	17-7-2023	Milieu
49	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Mensenrechten
	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Milieu
50	Osaka Gas Co., Ltd.	1-4-2024	Milieu
51	Pan American Silver Corp.	16-10-2023	Mensenrechten
52	Paramount Global	17-10-2022	Arbeidsnormen
53	PG&E Corporation	15-10-2022	Mensenrechten
54	Porsche Automobil Holding SE	17-10-2022	Milieu
55	Renault SA	15-10-2022	Milieu
56	Repsol SA	15-10-2022	Mensenrechten
	Repsol SA	15-10-2022	Milieu
57	Rio Tinto plc	15-2-2023	Mensenrechten
	Rio Tinto plc	15-2-2023	Milieu
58	Royal Philips NV	16-10-2023	Mensenrechten
59	Schlumberger NV	16-10-2023	Milieu
60	Seatrium Ltd.	1-4-2024	Milieu
61	Securitas AB	1-4-2024	Mensenrechten
62	Shell plc	15-1-2017	Mensenrechten
	Shell plc	15-7-2022	Milieu
	Shell plc	15-7-2022	Milieu
63	Sony Group Corporation	15-10-2022	Arbeidsnormen
64	Starbucks Corporation	17-7-2023	Arbeidsnormen
65	Stellantis NV	15-4-2022	Milieu
66	Target Corporation	15-4-2022	Arbeidsnormen
67	TC Energy Corporation	1-4-2024	Mensenrechten
68	The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen

Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
69 T-Mobile US, Inc.	15-2-2023	Arbeidsnormen
T-Mobile US, Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
70 Tokyo Gas Co., Ltd.	15-2-2023	Milieu
71 Toyota Motor Corp.	15-2-2023	Milieu
72 Tyson Foods, Inc.	17-10-2022	Arbeidsnormen
73 Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Mensenrechten
74 UBS AG	15-10-2021	Mensenrechten
75 UBS Group AG	17-7-2023	Mensenrechten
76 Verizon Communications, Inc.	15-10-2022	Arbeidsnormen
77 Vestas Wind Systems A/S	15-7-2021	Mensenrechten
78 Volkswagen AG	15-10-2022	Milieu
79 Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen

6.8. Escalatielijst

Normatieve engagement

In het derde kwartaal vindt het laagste aantal aandeelhoudersvergaderingen plaats. Hoofdzakelijk stonden er tussentijdse benoemingen van bestuurders of goedkeuringen van overnames geagendeerd. In het vierde kwartaal vond in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats. In de overige regio's was het een rustig kwartaal qua stemmen. Tabel 8.1 weergeeft de escalatiemaatregelen die in de tweede helft van 2023 zijn genomen.

TABEL 6.8.1

Onderneming	Reden van escalatie	Genomen maatregel
Uber Technologies, Inc.	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.	Aandeelhoudersresolutie 'Driver Health & Safety' ingediend voor AVA 2024

In de eerste helft van 2024 zullen veel aandeelhoudersvergaderingen plaatsvinden, wat mogelijkheden biedt voor escalatie. Alle normatieve dialogen die in aanmerking komen voor escalatie zijn opgenomen in tabel 8.2.

TABEL 6.8.2

Onderneming	Reden van escalatie
Alibaba Group Holding Limited	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2021, maar onderneming is onvoldoende responsief.
Amazon.com, Inc.	Status rood (geverifieerde schending).
Eni SpA	Status rood (geverifieerde schending).
Exxon Mobil Corporation	Status rood (geverifieerde schending).
GCL Technology Holdings Limited	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2021, maar onderneming is niet responsief.
Glencore plc	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2017, maar geïnitieerde maatregelen zijn nog niet bevestigd.
Iflytek Co., Ltd.	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar onderneming is niet responsief.

Onderneming	Reden van escalatie
Lyft, Inc.	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.
Shell Plc	Status rood (geverifieerde schending).
Starbucks Corporation	Status rood (geverifieerde schending).
TotalEnergies SE	Status rood (geverifieerde schending).
Uber Technologies, Inc.	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.
Zijin Mining Group Co., Ltd.	Status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2015, maar nog steeds geen maatregelen aangekondigd.

Thematische engagement

In het derde kwartaal vindt het laagste aantal aandeelhoudersvergaderingen plaats. Hoofdzakelijk stonden er tussentijdse benoemingen van bestuurders of goedkeuringen van overnames geagendeerd. In het vierde kwartaal vond in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats. In de overige regio's was het een rustig kwartaal qua stemmen. In de eerste helft van 2024 zullen veel aandeelhoudersvergaderingen plaatsvinden. De onderstaande tabel weergeeft de escalatiemaatregelen die in de tweede helft van 2023 zijn genomen binnen het thematisch engagementprogramma.

TABEL 6.8.3

Onderneming	Thema	Genomen escalatiemaatregelen
Hydro One	Reductie CO ₂ uitstoot	Escalatiebrief verstuurd.
Rio Tinto	Klimaatadaptatie en water	Aandeelhoudersresolutie ingediend voor AVA 2024. Resolutie heeft het vereiste minimum aantal mede-indieners niet gehaald.

6.9. Uitsluitingslijst per 1 juli 2024

Controversiele wapens

- Adecco Group AG
- Adecco International Financial Services BV
- AECOM
- Airbus Finance B.V.
- Airbus SE
- Alexandrite Monnet UK Holdco Plc
- ALTEN SA
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd
- ArcelorMittal SA
- Ayt Industries Ltd
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems (Finance) Ltd.
- BAE Systems Holdings, Inc.
- BAE Systems plc
- Bharat Dynamics Limited
- Boeing Company
- Booz Allen Hamilton Holding Corporation
- Booz Allen Hamilton, Inc.
- Bridging North America GP
- Brookfield Asset Management Limited
- Brookfield Capital Finance LLC
- Brookfield Corporation
- Brookfield Finance I (UK) Plc
- Brookfield Finance II, Inc.
- Brookfield Finance LLC
- Brookfield Finance, Inc.
- Brookfield Property Finance ULC
- Brookfield Property REIT, Inc.

- Brookfield Renewable Corporation
- Brookfield Renewable Partners ULC
- Brookfield Residential Properties Inc.
- BWX Technologies, Inc.
- CACI International Inc
- CAE Inc.
- Cameco Corporation
- Capita Plc
- China Aerospace Science & Industry Group Corp.
- China Aerospace Science & Technology Group Co., Ltd.
- China North Industries Corp.
- China North Industries Group Corp. Ltd.
- China Poly Group Co., Ltd.
- China Shipbuilding Industry Company Limited
- Cohort plc
- Comber Wind Financial Corporation
- Eaton Capital Unlimited Co.
- Eaton Capital Unlimited Company
- Eaton Corporation
- Eaton Corporation plc
- Elbit Systems Ltd
- Fluor Corporation
- Fortive Corporation
- Foundry JV Holdco LLC
- Fujitsu Limited
- General Dynamics Corporation
- Harris Corporation
- HEICO Corporation
- Hitachi Zosen Corporation
- Honeywell International Inc.
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- IHO Verwaltungs GmbH
- Jacobs Engineering Group, Inc.
- Jacobs Solutions Inc.
- Johns Hopkins University
- KBR, Inc.
- Kier Group plc
- Kongsberg Gruppen ASA
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
- L&T Finance Limited
- L3Harris Technologies, Inc.
- Larsen & Toubro Limited
- Leidos Holdings, Inc.
- Leidos, Inc.
- Leonardo DRS, Inc.
- Leonardo SpA
- Lievre Power Financing Corp.
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corporation
- Lumibird S.A.
- Madison IAQ LLC
- Moog Inc.
- Morgan Sindall Group plc
- MPT Finco Inc.
- MTAR Technologies Limited
- Northrop Grumman Corporation
- Northrop Grumman Systems Corporation
- NRM Cabin Intermediate # 2 Limited Partnership
- Parsons Corporation

- Poongsan Corporation
- POONGSAN HOLDINGS Corporation
- Premier Explosives Limited
- QinetiQ Group plc
- Rolls-Royce Holdings plc
- Rolls-Royce Plc
- RTX Corporation
- Safran SA
- Sandhar Technologies Limited
- Schaeffler AG
- Science Applications International Corporation
- Sec LP
- Serco Group plc
- SGL Carbon SE
- SNT Dynamics Co., Ltd.
- SNT Holdings Co., Ltd.
- Solar Industries India Limited
- Special Machine Building & Metallurgy PJSC
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
- Spirit AeroSystems Inc.
- Steel Partners Holdings L.P.
- Tennessee Valley Authority
- TerraForm Power Operating, LLC
- Textron Inc.
- Thales SA
- United Technologies Corporation
- Veolia Environnement SA
- Walchandnagar Industries Limited
- Wartsila Oyj Abp

Tabak

- 22nd Century Group, Inc.
- Al-Eqbal Company for Investment PLC
- Altria Group, Inc.
- B.A.T Capital Corporation
- B.A.T. International Finance Plc
- B.A.T. Netherlands Finance BV
- British American Tobacco (Malaysia) Berhad
- British American Tobacco Holdings (The Netherlands) BV
- British American Tobacco p.l.c.
- Duvanska Coka Industrija AD
- Eastern Company
- Godfrey Phillips India Ltd.
- Imperial Brands Finance Netherlands BV
- Imperial Brands Finance Plc
- Imperial Brands PLC
- Japan Tobacco Inc.
- JT International Financial Services BV
- Karelia Tobacco Company Inc.
- Khyber Tobacco Company Limited
- KT&G Corporation
- Logista Integral, S.A.
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Limited
- Philip Morris International Inc.
- PT Gudang Garam Tbk
- PT Wismilak Inti Makmur Tbk
- Pyxus International, Inc.
- Reinet Investments S.C.A.

- Reynolds American Inc.
- RLX Technology Inc.
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Sinar Bidi Udyog Limited
- Smoore International Holdings Ltd.
- Societe Ivoirienne des Tabacs (SITAB)
- STG Global Finance BV
- Swedish Match AB
- Torii Pharmaceutical Co., Ltd.
- Union Tobacco & Cigarette Industries Co.
- Universal Corporation
- Vector Group Ltd.
- VST Industries Limited

Normschenders

- Athabasca Indigenous Midstream LP
- Bharat Heavy Electricals Limited
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Centrais Eletricas Brasileiras S.A.
- CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.
- Companhia de Saneamento do Parana
- Companhia Energetica de Minas Gerais SA
- Consumers Gas Ltd.
- Crestwood Midstream Partners LP
- DCP Midstream LLC (Old)
- DCP Midstream Operating LP
- Dianjian Haiyu Ltd.
- Duke Energy Field Services LLC
- East Ohio Gas Company
- Ecopetrol S.A.
- EL Sewedy Electric Company
- Enable Midstream Partners, LP
- Enbridge Energy Partners, L.P.
- Enbridge Gas Distribution, Inc.
- Enbridge Gas Inc.
- Enbridge Inc.
- Enbridge Pipelines, Inc.
- Energy Transfer LP
- Energy Transfer Operating, L.P.
- ETP Legacy LP
- Export-Import Bank of India
- Fertitta Entertainment, LLC
- General Dynamics Corporation
- Gray Oak Pipeline, LLC
- Inco Ltd.
- JBS Luxembourg Co. SARL
- JBS S.A.
- JBS USA Food Company
- JBS USA Lux S.A.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power co., Ltd.
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co.,Ltd
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Marathon Petroleum Corporation

- Midwest Connector Capital Co. LLC
- MPLX LP
- NTPC Limited
- Petroleos de Venezuela, S.A.
- Phillips 66
- Phillips 66 Company
- Pilgrim's Pride Corporation
- POSCO
- POSCO Holdings Inc.
- POSCO INTERNATIONAL Corporation
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- PT Krakatau Posco
- RATCH Group Public Co., Ltd.
- Red Rock Resorts, Inc.
- RH International (Singapore) Corporation Pte. Ltd.
- Rosneft Oil Co.
- RTX Corporation
- Samarco Mineracao S.A.
- Serco Group plc
- SK Biopharmaceuticals Co., Ltd.
- SK Inc.
- Spectra Energy Partners, LP
- Station Casinos LLC
- Sumitomo Chemical Co., Ltd.
- Sumitomo Pharma Co. Ltd.
- Sunoco Logistics Partners Operations L.P.
- Syngenta Group Finance Ltd.
- Tesla, Inc.
- Texas Eastern Transmission, LP
- TotalEnergies Capital Canada Ltd.
- TotalEnergies Capital International SA
- TotalEnergies Capital SA
- TotalEnergies SE
- Union Gas Limited
- United Technologies Corporation
- Vale Overseas Ltd.
- Vale S.A.
- Westcoast Energy Inc.

Fossiele brandstoffen

- Aboitiz Equity Ventures Inc.
- ACEN Corporation
- Adani Electricity Mumbai Limited
- Adani Energy Solutions Limited
- Adani Enterprises Limited
- Adani Power Limited
- AEP Texas, Inc.
- AEP Transmission Company, LLC
- AES Andes S.A.
- AES Corporation
- AES Espana BV
- AES Panama Generation Holdings SRL
- African Rainbow Minerals Limited
- AGL Energy Limited
- Aksa Enerji Uretim A.S.
- Alabama Power Company
- Alberta Energy Co. Ltd.
- Alleghany Corporation

- ALLETE, Inc.
- Alliance Resource Operating Partners, L.P.
- Alliance Resource Partners, L.P.
- Alliant Energy Corporation
- Alliant Energy Finance LLC
- Alpha Metallurgical Resources, Inc.
- AltaLink, L.P.
- Ameren Corporation
- Ameren Illinois Company
- American Electric Power Company, Inc.
- American Transmission Systems, Incorporated
- Antero Resources Corporation
- APA Corporation
- Apache Corporation
- Appalachian Power Company
- ARC Resources Ltd.
- Arch Resources, Inc.
- Arizona Public Service Company
- Ascent Resources Utica Holdings LLC
- Athabasca Oil Corporation
- Banpu Public Company Limited
- Basin Electric Power Cooperative
- Baytex Energy Corp.
- Berkshire Hathaway Energy Company
- Berkshire Hathaway Finance Corp.
- Berkshire Hathaway Inc.
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Birchcliff Energy Ltd.
- Black Hills Corporation
- BNSF Funding Trust I
- Bonanza Creek Energy, Inc.
- Brickworks Limited
- Bulgarian Energy Holding EAD
- Burlington Northern Santa Fe Corp.
- Burlington Northern Santa Fe, LLC
- Burlington Resources Finance Co.
- California Resources Corporation
- Callon Petroleum Company
- Canadian Natural Resources Limited
- Capital Power Corporation
- Carolina Power & Light Company
- Castle Peak Power Finance Co. Ltd.
- Cenovus Energy Inc.
- CenterPoint Energy Houston Electric, LLC
- CenterPoint Energy Resources Corp.
- CenterPoint Energy, Inc.
- CESC Ltd
- CEZ, a. s.
- Chesapeake Energy Corporation
- Chevron Corporation
- Chevron U.S.A. Inc.
- China Coal Energy Company Limited
- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Power International Development Limited
- China Resources Power Holdings Co., Limited
- China Shenhua Energy Company Limited

- Chord Energy Corporation
- Chubu Electric Power Company, Incorporated
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- Civitas Resources, Inc.
- Cleco Corporate Holdings LLC
- Cleco Power LLC
- Cleco Securitization I LLC
- Cleveland Electric Illuminating Company
- CLP Holdings Limited
- CLP Power Hong Kong Financing Ltd.
- CNX Midstream Partners LP
- CNX Resources Corporation
- Coal India Limited
- Colbun S.A.
- Colgate Energy Partners III, LLC
- Colorado Interstate Gas Company, L.L.C.
- Columbus Southern Power Company
- Comstock Resources, Inc.
- Conoco Funding Co.
- Conoco, Inc.
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips Canada Funding Co. II
- ConocoPhillips Company
- CONSOL Energy Inc.
- Continental Resources, Inc.
- ContourGlobal Power Holdings SA
- Coterra Energy Inc.
- Crescent Energy Company
- Crescent Energy Finance LLC
- Crew Energy Inc.
- Datang International Power Generation Co., Ltd.
- Dayton Power & Light Company
- Devon Energy Corporation.
- Devon Financing Corp. ULC
- Diamondback Energy, Inc.
- Diversified Energy Company PLC
- DMCI Holdings, Inc.
- Dominion Energy South Carolina, Inc.
- Dominion Energy, Inc.
- DPL Inc.
- DTE Electric Company
- DTE Electric Securitization Funding II LLC
- DTE Energy Company
- Duke Energy Carolinas, LLC
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Florida Project Finance LLC
- Duke Energy Florida, LLC
- Duke Energy Indiana, LLC
- Duke Energy Ohio, Inc.
- Duke Energy Progress, LLC
- Earthstone Energy Holdings, LLC
- East Ohio Gas Company
- Eastern Gas Transmission and Storage, Inc.
- EDP Energias de Portugal, S.A.
- EDP Finance BV
- EDP Servicios Financieros Espana, S.A.
- El Paso Energy Corp.
- El Paso Natural Gas Company, L.L.C.
- El Paso Pipeline Partners Operating Co. LLC

- Electric Power Development Co., Ltd.
- Electricity Generating Public Company Limited
- Elm Road Generating Station Supercritical LLC
- Emera Incorporated
- Emera US Finance LP
- Enea SA
- Enel Chile S.A.
- Energa Finance AB
- Energa SA
- Enerplus Corporation
- Eneva S.A.
- Engie Energia Chile S.A.
- Entergy Arkansas, LLC
- Entergy Corporation
- Entergy Louisiana, LLC
- Entergy Mississippi, LLC
- Entergy Texas, Inc.
- Entergy Utility Property, Inc.
- EOG Resources, Inc.
- EQT Corporation
- Eskom Holdings SOC Ltd
- Evergy Kansas Central, Inc.
- Evergy Kansas South, Inc.
- Evergy Metro, Inc.
- Evergy Missouri West, Inc.
- Evergy, Inc.
- Exxaro Resources Limited
- First Pacific Company Limited
- FirstEnergy Corp.
- FirstEnergy Transmission, LLC
- Florida Power Corporation
- Fortis Inc.
- FortisAlberta Inc.
- FortisBC Energy Inc.
- FortisBC Inc.
- Franco-Nevada Corporation
- Freehold Royalties Ltd.
- GD Power Development Co., Ltd.
- Genesis Energy Limited
- Geo Energy Resources Limited
- Georgia Power Company
- Glencore Canada Corporation
- Glencore Capital Finance DAC
- Glencore Finance (Canada) Ltd.
- Glencore Finance (Europe) Limited
- Glencore Funding LLC
- Glencore plc
- Global Power Synergy Public Company Limited
- Golden Energy and Resources Limited
- Granite Ridge Resources, Inc
- Great River Energy
- GS Holdings Corp.
- Guangdong Investment Limited
- Guanghui Energy Co., Ltd.
- Guangzhou Development District Holding Group Ltd.
- Gujarat Mineral Development Corporation Limited
- Gulfport Energy Corporation
- Hess Corporation
- HighPeak Energy, Inc.

- Hokkaido Electric Power Company, Incorporated
- Hokuriku Electric Power Company
- Hongkong Electric Finance Ltd.
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.
- Huaneng Power International, Inc.
- IDACORP, Inc.
- Idaho Power Company
- Idemitsu Kosan Co., Ltd.
- Imperial Oil Limited
- Indiana Michigan Power Company
- Indianapolis Power & Light Company
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inner Mongolia Junzheng Energy & Chemical Group Co., Ltd.
- Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited
- International Transmission Company
- Interstate Power and Light Company
- IPALCO Enterprises, Inc.
- Israel Electric Corp. Ltd.
- ITC Holdings Corp.
- Itochu Enex Co., Ltd.
- Jardine Cycle & Carriage Limited
- Jardine Matheson Holdings Limited
- Jastrzebska Spolka Weglowa S.A.
- JERA Co., Inc.
- Jersey Central Power & Light Company
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- JMH Co. Ltd.
- Kansai Electric Power Company, Incorporated
- Kentucky Power Company
- Kentucky Utilities Company
- Kimbell Royalty Partners, LP
- Kinder Morgan Energy Partners, L.P.
- Kinder Morgan, Inc.
- Kobe Steel, Ltd.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Midland Power co., Ltd.
- Korea National Oil Corporation
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co., Ltd.
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- Listrindo Capital BV
- Louisville Gas and Electric Company
- Lubrizol Corporation
- Magnolia Oil & Gas Corporation
- Magnolia Oil & Gas Operating LLC
- Majapahit Holding BV
- Manila Electric Co.
- Marathon Oil Corporation
- Maritime Link Financing Trust
- Matador Resources Company
- MEG Energy Corp.
- Mercury Chile HoldCo LLC
- Metropolitan Edison Company
- MGE Energy, Inc.
- MidAmerican Energy Company
- MidAmerican Energy Holdings Company

- Mid-Atlantic Interstate Transmission, LLC
- Mississippi Power Company
- Mong Duong Finance Holdings B.V.
- Monongahela Power Company
- Murphy Oil Corporation
- Narragansett Electric Co.
- National Fuel Gas Company
- Nevada Power Company
- New Hope Corporation Limited
- NGPL PipeCo LLC
- NiSource Finance Corp.
- NiSource Inc.
- Northern Electric Finance Plc
- Northern Natural Gas Co.
- Northern Oil and Gas, Inc.
- Northern Powergrid (Northeast) Plc
- Northern Powergrid (Yorkshire) plc
- Northern States Power Company
- NorthWestern Corporation
- NorthWestern Energy Group, Inc.
- Nova Scotia Power Incorporated
- NTPC Limited
- NuVista Energy Ltd.
- Oasis Petroleum Inc.
- Obsidian Energy Ltd.
- Occidental Petroleum Corporation
- OCI Holdings Company Ltd.
- OGE Energy Corp.
- Oglethorpe Power Corporation
- Ohio Edison Company
- Ohio Power Company
- Okinawa Electric Power Company, Incorporated
- Oklahoma Gas and Electric Company
- Origin Energy Finance Ltd.
- Origin Energy Limited
- Otter Tail Corporation
- Ovintiv Canada ULC
- Ovintiv Exploration Inc.
- Ovintiv Inc.
- PacifiCorp
- PanCanadian Petroleum Ltd.
- Paramount Resources Ltd.
- Peabody Energy Corporation
- Pennsylvania Electric Company
- Permian Resources Corporation
- Permian Resources Operating, LLC
- Petro-Canada
- Peyto Exploration & Development Corp.
- PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.
- Piedmont Natural Gas Company, Inc.
- Pingdingshan Tianan Coal.Mining Co.,Ltd.
- Pinnacle West Capital Corporation
- Pioneer Natural Resources Company
- PNM Resources, Inc.
- Polar Tankers, Inc.
- Portland General Electric Company
- Power Assets Holdings Limited
- PPL Capital Funding, Inc.
- PPL Corporation

- PPL Electric Utilities Corporation
- PrairieSky Royalty Ltd.
- Precision Castparts Corp.
- Progress Energy, Inc.
- PT Adaro Energy Indonesia Tbk
- PT Astra International Tbk
- PT Bukit Asam Tbk
- PT Cikarang Listrindo Tbk
- PT Delta Dunia Makmur Tbk
- PT Harum Energy Tbk
- PT Indika Energy Tbk
- PT Indo Tambangraya Megah Tbk.
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
- PT United Tractors Tbk
- Public Power Corporation S.A.
- Public Service Company of Colorado
- Public Service Company of New Mexico
- Public Service Company of Oklahoma
- Puget Energy, Inc.
- Puget Sound Energy, Inc.
- Range Resources Corporation
- RATCH Group Public Co., Ltd.
- Reliance Power Limited
- RH International (Singapore) Corporation Pte. Ltd.
- RWE AG
- RWE Finance US, LLC
- San Miguel Corporation
- Sandridge Energy, Inc.
- Santos Finance Limited
- Santos Limited
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- Sembcorp Industries Ltd.
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shanghai Electric Power Co., Ltd.
- Shanxi Coal International Energy Group Co.,Ltd
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'an Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
- Shikoku Electric Power Company, Incorporated
- Sierra Pacific Power Company
- SilverBow Resources, Inc.
- Sinosing Services Pte Ltd.
- Sitio Royalties Corp.
- Sitio Royalties Operating Partnership LP
- SM Energy Company
- SMC Global Power Holdings Corp.
- Solar Star Funding LLC
- Southern Company
- Southern Company Gas Capital Corp.
- Southern Natural Gas Company
- Southern Power Company
- Southwestern Electric Power Company
- Southwestern Energy Company
- Southwestern Public Service Company
- Spartan Delta Corp.
- SPIC 2016 US Dollar Bond Co. Ltd.

- SPIC MTN Company Ltd.
- SPIC Preferred Company No. 2 Ltd.
- Sumiseki Holdings, Inc.
- Suncor Energy Inc.
- System Energy Resources, Inc.
- Taiwan Cement Corp.
- Tampa Electric Company
- Tata Power Company Limited
- TAURON Polska Energia S.A.
- TBEA Co., Ltd.
- Tellurian Inc.
- Tenaga Nasional Berhad
- Tennessee Gas Pipeline Company, L.L.C.
- Tennessee Valley Authority
- Terasen Gas, Inc.
- TerraCom Limited
- Texas Pacific Land Corporation
- Tiandi Science & Technology Co., Ltd.
- TNB Global Ventures Capital Bhd.
- Tohoku Electric Power Company, Incorporated
- Tokyo Electric Power Company Holdings, Incorporated
- Toledo Edison Company
- Topaz Energy Corp
- Topaz Solar Farms LLC
- Torrent Power Limited
- Tosco Corp.
- Tourmaline Oil Corp.
- Trans-Allegheny Interstate Line Company
- TransAlta Corporation
- Transatlantic Holdings, Inc.
- Tri-State Generation and Transmission Association, Inc.
- Tucson Electric Power Company
- Union Electric Company
- Var Energi ASA
- Veren Inc.
- Viper Energy, Inc.
- Virginia Electric and Power Company
- Virginia Power Fuel Securitization, LLC
- Vistra Corp.
- Vistra Operations Co. LLC
- Vital Energy, Inc.
- Vitesse Energy, Inc.
- Washington H. Soul Pattinson and Company Limited
- WEC Energy Group, Inc.
- Whitecap Resources Inc.
- Whitehaven Coal Limited
- Wintershall Dea Finance 2 BV
- Wintershall Dea Finance BV
- Wintime Energy Group Co., Ltd.
- Wisconsin Electric Power Company
- Wisconsin Power and Light Company
- Wisconsin Public Service Corporation
- Xcel Energy Inc.
- Yancoal Australia Limited
- Yankuang Energy Group Co., Ltd.
- Yorkshire Power Finance Ltd.
- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.

SFDR Good governance

- Athabasca Indigenous Midstream LP
- Consumers Gas Ltd.
- Crestwood Midstream Partners LP
- East Ohio Gas Company
- Enable Midstream Partners, LP
- Enbridge Energy Partners, L.P.
- Enbridge Gas Distribution, Inc.
- Enbridge Gas Inc.
- Enbridge Inc.
- Enbridge Pipelines, Inc.
- Energy Transfer LP
- Energy Transfer Operating, L.P.
- ETP Legacy LP
- Fertitta Entertainment, LLC
- General Dynamics Corporation
- Gray Oak Pipeline, LLC
- JBS Luxembourg Co. SARL
- JBS S.A.
- JBS USA Food Company
- JBS USA Lux S.A.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power co., Ltd.
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co.,Ltd
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Marathon Petroleum Corporation
- Midwest Connector Capital Co. LLC
- MPLX LP
- Phillips 66
- Phillips 66 Company
- POSCO
- POSCO Holdings Inc.
- POSCO INTERNATIONAL Corporation
- RATCH Group Public Co., Ltd.
- Red Rock Resorts, Inc.
- RH International (Singapore) Corporation Pte. Ltd.
- RTX Corporation
- Serco Group plc
- SK Inc.
- Spectra Energy Partners, LP
- Station Casinos LLC
- Sunoco Logistics Partners Operations L.P.
- Tesla, Inc.
- Texas Eastern Transmission, LP
- Union Gas Limited
- United Technologies Corporation
- Westcoast Energy Inc.

Staatsbedrijven

- Abu Dhabi Commercial Bank
- Abu Dhabi Crude Oil Pipeline LLC
- Abu Dhabi Developmental Holding Company PJSC.
- Abu Dhabi National Energy Company PJSC
- Abu Dhabi National Oil Company for Distribution PJSC
- Abu Dhabi Ports PSJC
- ADCB Finance (Cayman) Ltd.

- AECC Aero-engine Control Co., Ltd.
- AECC Aviation Power Co., Ltd.
- Agricultural Bank of China (New York Branch)
- Agricultural Bank of China Limited
- Agricultural Bank of China Ltd. (Hong Kong Branch)
- Agricultural Bank of China Ltd. (Singapore Branch)
- Agricultural Development Bank of China
- Airports of Thailand Public Company Limited
- Al Rajhi Sukuk Limited
- ALROSA PJSC
- Aluminum Corporation of China Limited
- Amipeace Limited
- Anhui Gujing Distillery Co., Ltd.
- Arabian Internet and Communication Services Company
- ASELSAN Elektronik Sanayi ve Ticaret A.S.
- Avi Funding Co. Ltd.
- AVIC Airborne Systems Co., Ltd.
- AVIC Industry-Finance Holdings Co., Ltd.
- AVIC International Finance & Investment Ltd.
- AviChina Industry & Technology Company Limited
- AVICOPTER PLC
- Bank of China
- Bank of China (Dubai) Branch
- Bank of China (Hong Kong) Limited
- Bank of China Limited
- Bank of China Ltd. (Beijing Branch)
- Bank of China Ltd. (Frankfurt Branch)
- Bank of China Ltd. (Hong Kong Branch)
- Bank of China Ltd. (Luxembourg Branch)
- Bank of China Ltd. (Macau Branch)
- Baoshan Iron & Steel Co., Ltd.
- Beijing Capital International Airport Co., Ltd.
- Beijing Capital Land Ltd.
- Beijing Tiantan Biological Products Corporation Limited
- Beijing Tong RenTang Co., Ltd.
- Beijing Yanjing Brewery Co., Ltd.
- Beijing-Shanghai High-Speed Railway Co., Ltd.
- Blossom Joy Ltd.
- BOC Aviation (USA) Corp.
- BOC Aviation Limited
- BOC International (China) Co., Ltd.
- BOCOM International Blossom Limited
- CBB International Sukuk Company 7 SPC
- CBB International Sukuk Company No.6 SPC
- CBB International Sukuk Programme Co. SPC
- Cbb International Sukuk Programme Co. WII
- CCBL (Cayman) 1 Corp. Ltd.
- CCTHK 2021 Ltd.
- CDBL Funding 1
- CDBL Funding 2
- CECEP Wind-Power Corporation
- CGN Power Co., Ltd.
- Charming Light Investments Ltd.
- China Cinda (2020) I Management Ltd.
- China Cinda Asset Management Co., Ltd.
- China Cinda Finance (2017) I Ltd.
- China Citic Bank Corp. Ltd. (London Branch)
- China CITIC Bank Corporation Limited
- China CITIC Bank International Ltd.

- China CITIC Financial Asset Management Co., Ltd.
- China Coal Energy Company Limited
- China Communications Construction Company Limited
- China Communications Services Corp. Ltd.
- China Construction Bank Corp. (Luxembourg)
- China Construction Bank Corporation
- China CSSC Holdings Limited
- China Development Bank
- China Development Bank Corp. (Hong Kong)
- China Development Bank Financial Leasing Co. Ltd.
- China Energy Engineering Corporation Limited
- China Everbright Bank Co. Ltd. (Hong Kong Branch)
- China Everbright Bank Company Limited
- China Everbright Environment Group Limited
- China Film Co., Ltd.
- China Galaxy Securities Co., Ltd.
- China Great Wall International Holdings III Ltd.
- China Great Wall International Holdings V Ltd.
- China Great Wall Securities Co., Ltd.
- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Huaneng Group Hong Kong Co. Ltd.
- China Huaneng Group Treasury Management (Hong Kong) Ltd.
- China Life Insurance (Overseas) Co., Ltd.
- China Life Insurance Company Limited
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Merchants Energy Shipping Co., Ltd.
- China Merchants Expressway Network & Technology Holdings Co., Ltd.
- China Merchants Finance Co. Ltd.
- China Merchants Port Holdings Company Limited
- China Merchants Securities Co., Ltd.
- China Merchants Shekou Industrial Zone Holdings Co., Ltd.
- China Ministry of Finance
- China National Chemical Engineering co., Ltd
- China National Medicines Corporation Ltd.
- China National Nuclear Power Co., Ltd.
- China Oilfield Services Limited
- China Overseas Finance (Cayman) III Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) V Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VI Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VII Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VIII Ltd.
- China Overseas Land & Investment Limited
- China Pacific Insurance (Group) Co., Ltd.
- China Petroleum & Chemical Corporation
- China Postal Savings Bank Co. Ltd.
- China Power International Development Limited
- China Railway Construction Corporation Limited
- China Railway Group Limited
- China Railway Signal & Communication Corporation Limited
- China Railway Xunjie Co. Ltd.
- China Resources Beer (Holdings) Co. Ltd.
- China Resources Building Materials Technology Holdings Limited
- China Resources Gas Group Limited
- China Resources Land Limited
- China Resources Microelectronics Limited
- China Resources Pharmaceutical Group Ltd.
- China Resources Power Holdings Co., Limited
- China Resources Sanjiu Medical & Pharmaceutical Co., Ltd.
- China Shenhua Energy Company Limited

- China Shipbuilding Industry Company Limited
- China Southern Airlines Company Limited
- China Southern Power Grid International Finance BVI Co., Ltd.
- China Spacesat Co., Ltd.
- China State Construction Engineering Corporation Limited
- China State Construction Finance (Cayman) I Ltd.
- China State Construction Finance (Cayman) II Ltd.
- China State Construction International Holdings Limited
- China Taiping Insurance Holdings Company Limited
- China Three Gorges Renewables (Group) Co., Ltd.
- China Tourism Group Duty Free Corporation Limited
- China Tower Corporation Limited
- China XD Electric Co., Ltd.
- China Yangtze Power Co., Ltd.
- Chinalco Capital Holdings Ltd.
- CITIC Securities Company Limited
- CITIC Securities Finance MTN Co. Ltd.
- CNOOC Finance (2003) Ltd.
- CNOOC Finance (2011) Ltd.
- CNOOC Finance (2012) Limited
- CNOOC Finance (2013) Ltd.
- CNOOC Finance (2014) ULC
- CNOOC Finance (2015) Australia Pty Ltd.
- CNOOC Finance (2015) U.S.A. LLC
- CNOOC Limited
- CNOOC Petroleum North America ULC
- CNPC (HK) Overseas Capital Ltd.
- CNPC Capital Company Limited
- COSL Singapore Capital Ltd.
- CRRC Corporation Limited
- CSC Financial Co., Ltd.
- CSCEC Finance (Cayman) II Ltd.
- CSCIF Asia Ltd.
- CSSC Capital 2015 Ltd.
- DAE Funding LLC
- DAE Sukuk (DIFC) Ltd
- Daqin Railway Co., Ltd.
- Datang International Power Generation Co., Ltd.
- Dongfang Electric Corporation Limited
- Dongfeng Motor Group Company Limited
- Dongxing Securities Corporation Limited
- DP World Crescent Ltd.
- DP World Limited
- Eastern Company
- EI Sukuk Co. Ltd.
- Emirate of Abu Dhabi (United Arab Emirates)
- Emirates Development Bank
- Emirates Islamic Bank P.J.S.C.
- Emirates NBD Bank (P.J.S.C)
- Emirates SembCorp Water & Power Co. PJSC
- Emirates Telecommunications Group Company PJSC
- Everdisplay Optronics (Shanghai) Co., Ltd.
- Export Credit Bank of Turkey, Inc.
- Export-Import Bank of China
- Faw Jiefang Group Co., Ltd.
- Federal Hydro-Generating Co. RusHydro PJSC
- GACI First Investment Co.
- Gazprom Neft PJSC
- GC Treasury Center Co., Ltd.

- GD Power Development Co., Ltd.
- Government of Bahrain
- Government of China
- Government of Ethiopia
- Government of Kazakhstan
- Government of Oman
- Government of Qatar
- Government of Saudi Arabia
- Government of Turkey
- Government of United Arab Emirates
- Government of Venezuela
- GRG Banking Equipment Co., Ltd.
- Guangzhou Automobile Group Co., Ltd.
- Guangzhou Baiyun International Airport Company Limited
- Guangzhou Yuexiu Capital Holdings Group Co., Ltd.
- Guolian Securities Co., Ltd.
- Guosen Securities Co., Ltd.
- Guotai Junan Securities Co., Ltd.
- Guoyuan Securities Co., Ltd.
- Haitong Securities Co., Ltd.
- Hangzhou Oxygen Plant Group Co., Ltd.
- Haohua Chemical Science & Technology Corp. Ltd.
- HBIS Company Limited
- Heilongjiang Agriculture Company Limited
- Horse Gallop Finance Ltd.
- Hua Xia Bank Co., Limited
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- Huabei Mining Holdings Co., Ltd.
- Huaneng Power International, Inc.
- Huarong Finance 2017 Co. Ltd.
- Huarong Finance 2019 Co. Ltd.
- Huarong Finance II Co. Ltd.
- HUAYU Automotive Systems Company Limited
- Hunan Changyuan Lico Co.,Ltd.
- Hygon Information Technology Co., Ltd.
- ICBC (London) plc
- Industrial & Commercial Bank of China /Luxembourg Branch/
- Industrial & Commercial Bank of China Ltd. (London Branch)
- Industrial & Commercial Bank of China Ltd. /New York Branch/
- Industrial and Commercial Bank of China Limited
- Industries Qatar Q.P.S.C.
- Inner Mongolia Baotou Steel Union Co. Ltd.
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inter RAO UES PJSC
- Jiangsu Expressway Company Limited
- Jiangsu Phoenix Publishing & Media Corporation Limited
- JIC Zhixin Ltd.
- Jinduicheng Molybdenum Co., Ltd.
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- Joy Treasure Assets Holdings, Inc.
- JSC Development Bank of Kazakhstan
- JSC National Company KazMunayGas
- Kaztransgas JSC
- Krung Thai Bank Public Company Limited
- KSA Sukuk Ltd.
- Kweichow Moutai Co., Ltd.
- Liaoning Port Company Limited
- Luzhou Laojiao Company Limited
- Maanshan Iron & Steel Company Limited

- Magnit PJSC
- Magnitogorsk Iron & Steel Works PJSC
- Mamoura Diversified Global Holding PJSC
- Mango Excellent Media Co., Ltd
- Mazoon Assets Co. Saoc
- MDGH GMTN (RSC) Ltd
- MDGH Sukuk Ltd.
- MDGH-GMTN BV
- Mesaieed Petrochemical Holding Company Q.P.S.C.
- Metallurgical Corporation of China Ltd.
- Minmetals Bounteous Finance (BVI) Limited
- Mobile TeleSystems PJSC
- Mumtalakat Sukuk Holding Co.
- Nanjing Securities Co., Ltd.
- NARI Technology Co., Ltd.
- National Bank of Ras Al-Khaimah (P.S.C.)
- National Central Cooling Company PJSC
- National Silicon Industry Group Co.,Ltd.
- NAURA Technology Group Co.,Ltd
- NCB Tier 1 Sukuk Ltd.
- nogaholding Sukuk Ltd.
- NOVATEK JSC
- Novolipetsk Steel
- Ocean Laurel Co.Limited
- Offshore Oil Engineering Co., Ltd.
- Oil and Gas Holding Company B.S.C.
- OmGrid Funding Ltd.
- Ooredoo International Finance Ltd.
- Ooredoo QPSC
- OQ SAOC
- Orient Securities Co., Ltd.
- Orient ZhiSheng Ltd.
- Oryx Funding Ltd.
- Oztel Holdings SPC Limited
- Pangang Group Vanadium & Titanium Resources Co.,Ltd.
- People.cn Co., Ltd.
- People's Insurance Company (Group) of China Limited
- PetroChina Company Limited
- Petroleos de Venezuela, S.A.
- PhosAgro PJSC
- PICC Property and Casualty Company Limited
- Polymetal International plc
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- PTT Global Chemical Public Limited Company
- PTT Public Company Limited
- PTT Treasury Center Co., Ltd.
- Public Joint Stock Company MMC Norilsk Nickel
- Public Joint Stock Company Polyus
- Public Joint Stock Company Transneft
- Public Joint-Stock Company Gazprom
- Public Joint-Stock Company Promsvyazbank
- Qatar Electricity & Water Company
- QatarEnergy Corp.
- Qinghai Salt Lake Industry Co., Ltd.
- Qtel International Finance Ltd.
- RAK Capital
- Riyadh Tier 1 Sukuk Ltd.
- Rongshi International Finance Ltd.

- Rosselkhozbank JSC
- Russian Railways JSC
- Ruwais Power Company PJSC
- SABIC Agri-Nutrients Co.
- SABIC Capital I BV
- SABIC Capital II B.V.
- SAIC Motor Corporation Limited
- Samba Funding Ltd.
- Samruk-Kazyna Sovereign Wealth Fund JSC
- Saudi Arabian Mining Co.
- Saudi Arabian Oil Company
- Saudi Aramco Base Oil Company- Luberef
- Saudi Basic Industries Corporation
- Saudi Electricity Company
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 2
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 3
- Saudi Electricity Sukuk Programme Co.
- Saudi National Bank
- Saudi Tadawul Group Holding Company
- Saudi Telecom Company
- Sberbank Russia PJSC
- SCF Capital Ltd
- SDIC Capital Co., Ltd.
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- Second Generation Company of the Wholesale Power Market Public Joint Stock Company
- Senaat General Holding Corp.
- Severstal PAO
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shandong Gold Mining Co., Ltd.
- Shanghai Baosight Software Co., Ltd.
- Shanghai Construction Group Co., Ltd.
- Shanghai Electric Group Co., Ltd.
- Shanghai Electric Power Co., Ltd.
- Shanghai International Airport Co., Ltd.
- Shanghai International Port (Group) Co., Ltd.
- Shanghai Lingang Holdings Co., Ltd.
- Shanghai Lujiazui Finance & Trade Zone Development Co., Ltd.
- Shanghai Port Group (BVI) Development 2 Co., Limited
- Shanghai Port Group (BVI) Development Co. Ltd.
- Shanghai Rural Commercial Bank Co., Ltd.
- Shanghai Zhangjiang Hi-Tech Park Development Co., Ltd.
- Shanxi Coal International Energy Group Co.,Ltd
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'an Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shanxi Securities Co., Ltd.
- Shanxi Taigang Stainless Steel Co., Ltd.
- Shanxi Xinghuacun Fen Wine Factory Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shennan Circuits Co., Ltd.
- Shenwan Hongyuan Group Co., Ltd.
- Shenwan Hongyuan International Finance Ltd.
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
- Shenzhen Overseas Chinese Town Co.,Ltd.
- Sichuan Chuantou Energy Co.Ltd
- Sichuan New Energy Power Company Limited
- Sichuan Road & Bridge Co., Ltd.
- Sinochem Offshore Capital Co. Ltd.
- Sinochem Overseas Capital Co. Ltd.

- Sinoma International Engineering Co., Ltd.
- Sinoma Science & Technology Co., Ltd.
- Sinopec Capital Co., Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2012) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2013) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2015) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2016) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2017) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2018) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development Ltd.
- Sinopec Shanghai Petrochemical Company Limited
- Sinopharm Group Co., Ltd.
- Sinosing Services Pte Ltd.
- Sinotrans Limited
- SNB Sukuk Ltd.
- Soar Wise Ltd.
- Southern Gas Corridor CJSC
- Southwest Securities Co.,Ltd.
- SPIC 2016 US Dollar Bond Co. Ltd.
- SPIC MTN Company Ltd.
- State Elite Global Ltd.
- State Grid Europe Development (2014) Plc
- State Grid Overseas Investment (2013) Ltd.
- State Grid Overseas Investment (2014) Ltd.
- State Grid Overseas Investment BVI Ltd.
- State Oil Company of the Azerbaijan Republic
- State Transport Leasing Co OJSC
- STC Sukuk Company Limited
- SUCI Second Investment Company
- Sunny Express Enterprises Corp.
- Sweihan PV Power Co.
- Syngenta Group Finance Ltd.
- Tabreed Sukuk SPC Ltd.
- Tatneft PJSC
- Thai Oil Public Company Limited
- Thail Treasury Center Co., Ltd.
- Three Gorges Finance I (Cayman Islands) Ltd.
- Tianma Microelectronics Co., Ltd
- Turk Telekomunikasyon A.S.
- Turkcell Iletisim Hizmetleri A.S
- Turkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasi A.S.
- United Company RUSAL, international public joint-stock company
- Unity 1 Sukuk Ltd.
- Uzbekneftegaz National Holding Co.
- Vnesheconombank
- VTB Bank PJSC
- Western Securities Co., Ltd.
- Wuchan Zhongda Group Co., Ltd.
- Wuliangye Yibin Co., Ltd.
- Xiamen Tungsten Co.,Ltd.
- Xingcheng (BVI) Limited
- Yanbu National Petrochemical Company
- Yandex N.V.
- YONGDA Investment Limited
- Yuexiu Reit MTN Co. Ltd.
- Zhangzhou Jiulongjiang Group Co., Ltd.
- Zhangzhou Pientzhuang Pharmaceutical Co., Ltd.
- Zhejiang China Commodities City Group Co.,Ltd
- Zhejiang Expressway Co., Ltd.

- Zhejiang Juhua Co., Ltd.
- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.
- Zheshang Securities Co., Ltd.
- Zhongjin Gold Corporation Limited
- Zhongtai Securities Co., Ltd.
- Zhuzhou CRRC Times Electric Co., Ltd.
- Ziraat Katilim Varlik Kiralama AS

Landen

TABEL 6.9.1

Country Sanctions Country (ISO)
A Afghanistan
B Bhria
A Agola
A Azerbaijan
B Bahrain
B elarus
B Nunei
B urkina Faso
B urundi
C ambodia
C ameroun
Central A African Republic
E Dad
C Nina
C ymoros
Congo R epublic
C uba
Democratic Republic C DR the Congo
D jibouti
E gypt
Equatorial G uinea
E ritrea
E swatini
E thiopia
G abon
G uinea
H aiti
I ran
I raq
J ordan
K azakhstan
K rgyzstan
L aos
L ibya
132/133 M ali
M yanmar
N icaragua

6.10. Afkortingenlijst

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CCS	Carbon capture and storage	CCS houdt in dat bij de verbranding van fossiele brandstoffen koolstofdioxide wordt afgevangen en vervolgens ondergronds geïnjecteerd en opgeslagen. Op die manier wordt voorkomen dat dit vervuilende broeikasgas de atmosfeer binnendringt.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieupact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieureportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.
CHRB	Corporate Human Rights Benchmark	In 2017 opgerichte benchmark vergelijkt zo'n 100 bedrijven op hun mensenrechtenbeleid.
ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
GRI	Global Reporting Initiative	GRI is een internationale organisatie die richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving opstelt. In een duurzaamheidsverslag communiceert een organisatie publiekelijk over haar economische, milieu- en sociale prestaties.
ICCR	Interfaith Center on Corporate Responsibility	ICCR is een coalitie van geloof- en waarden gedreven investeerders die betrokken aandeelhouderschap en 'engagement' met ondernemingen zien als een krachtige katalysator voor verandering.
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveaus van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
OESO Richtlijnen/ 'OECD Guidelines'	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OESO richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OESO lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 1,5 graad (maximaal 2 graden) opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond vier thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabiliteit. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren. U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V. is statutair gevestigd en houdt kantoor in Zeist (Handelsregister nr. 18059537). Achmea IM is als beheerder van beleggingsinstellingen, zoals bedoeld in artikel 2:65a Wft, geregistreerd bij de Autoriteit Financiële Markten ("AFM") in Amsterdam (AFM registratie 15001209).

Disclaimer bij het uitsluitingsproces

Uitsluitingslijsten worden jaarlijks of tweejaarlijks opgesteld. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van ESG-informatie van onafhankelijke dataleveranciers zoals ISS ESG en MSCI ESG-Research. Om tot een uitsluitingslijst te komen worden de door ons gebruikte marktbrede benchmarks gescreend op naleving dan wel overtreding van de ESG-normen zoals opgenomen in het MVB-beleid. Voldoet een land of ondernemingen op basis van de beschikbare ESG-informatie niet aan onze ESG-normen, dan komt deze in aanmerking voor uitsluiting van het beleggingsuniversum van de Achmea IM beleggingsfondsen. Zowel interne als externe portefeuille beheerders worden gevraagd te controleren of er posities in deze landen of ondernemingen in hun beleggingsportefeuilles voorkomen. Indien dit het geval is, worden zij gevraagd deze binnen een redelijke termijn te verkopen. Mutaties in de beleggingsportefeuilles, door bijvoorbeeld corporate actions, beleggingen buiten de reguliere benchmark of wijzigingen in de benchmark, worden tussentijds niet aan de uitsluitingslijsten getoetst. Ook wordt de beschikbare ESG-informatie niet getoetst op volledigheid. Hierdoor is het mogelijk dat er wordt belegd in landen en ondernemingen die op de uitsluitingslijst staan of die conform de in het MVB-beleid opgenomen ESG-normen, uitgesloten hadden moeten worden. Op het eerst volgende moment van het opstellen van de uitsluitingslijst wordt het proces, zoals hierboven geschetst weer gevolgd. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingslijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren.

U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.

Disclaimer uitsluiting

Uitsluitingslijsten worden jaarlijks opgesteld. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van ESG-informatie van onafhankelijke dataleveranciers zoals ISS ESG en MSCI ESG-Research. Om tot een uitsluitingslijst te komen worden de door ons gebruikte marktbrede benchmarks gescreend op naleving dan wel overtreding van de ESG-normen zoals opgenomen in het MVB-beleid. Voldoet een land of ondernemingen op basis van de beschikbare ESG-informatie niet aan onze ESG-normen, dan komt deze in aanmerking voor uitsluiting van het beleggingsuniversum van de Achmea IM beleggingsfondsen. Zowel interne als externe portefeuille beheerders worden gevraagd te controleren of er posities in deze landen of ondernemingen in hun beleggingsportefeuilles voorkomen. Indien dit het geval is, worden zij gevraagd deze binnen een redelijke termijn te verkopen. Mutaties in de beleggingsportefeuilles, door bijvoorbeeld corporate actions, beleggingen buiten de reguliere benchmark of wijzigingen in de benchmark, worden tussentijds niet aan de uitsluitingslijsten getoetst. Ook wordt de beschikbare ESG-informatie niet getoetst op volledigheid. Hierdoor is het mogelijk dat er wordt belegd in landen en ondernemingen die op de uitsluitingslijst staan of die conform de in het MVB-beleid opgenomen ESG-normen, uitgesloten hadden moeten worden. Op het eerst volgende moment van het opstellen van de uitsluitingslijst wordt het proces, zoals hierboven geschetst weer gevolgd. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingslijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.

Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingslijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.